

ПБб 430/167

167

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

167

Ј. Х. ФРИДРИХ ШИЛЕР

ВИЉЕМ ТЕЛ

С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО
АЛЕКСА ШАНТИЋ

0

ID=11496199

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880

06 430 / 167

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

И Б. 45432.7

ИСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА
КОЛО XXV. Бр. 167.

ЈОХАН ХРИСТОФ ФРИДРИХ ФОН ШИЛЕР

ВИЉЕМ ТЕЛ

ПОЗОРИШНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА

С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО
АЛЕКСА ШАНТИЋ

Лука Ђеловић
БЕОГРАД
Luka Đelović
БЕОГРАД

1922.
БЕОГРАД.

ШТАМПАРСКО ПОДУЗЕЋЕ „ЗАСТАВА“ Д. Д. НОВИ САД.

ПРЕДГОВОР.

„Тел“ је последње Шилерово дело, бар последње значајно и завршено дело; све што је Шилер писао после њега или је, и по обиму и по садржини, од мањег значаја, или је остало недовршено. Та околност може се лако разумети кад се има на уму да је „Тел“ први пут даван 17-ог марта 1804. године, а да је Шилер умро одмах идуће године, 9-ога маја. „Тел“, према томе, завршује драмску и у опште књижевничку каријеру Шилерову, а то врло много значи, јер је она и сјајно започета, „Разбојницима“ 1781 године, и сјајно текла готово за све време свога трајања.

Што на први поглед пада у очи, то је да Шилер и почиње и завршује драмским делом. То, нема сумње, није прост случај. Поред све разноврсности свога књижевнога рада — поред веома успешних балада, од које неке иду у најбоље у светској књижевности, поред значајних филозофско-естетичких расправа, поред дубоке мисаоне лирике, којој нема равне у целокупној светској књижевности, поред успешних историјских списа и лепо примљених приповедачких покушаја — Шилер је ипак у првом реду драмски писац. Довољно је бацити поглед само на листу његових драма па се уверити да већ њихова имена, и бројем и звучношћу, одају великог драматичара; „Разбојници“, „Фиескова завера у Ђенови“, „Сплетка и љубав“, „Дон Карлос“, „Валенштајн“, „Марија Стuart“, „Орлеанска Девица“, „Месинска невеста“, „Виљем Тел“, и ако неједнаке вредности, представљају по правилу важне датуме у историји немачке књижевности и, што је још важније, живе и данас, бар у огромној већини, и као позоришни комади и као лектира. У колико је у питању плодност, треба још имати на уму, да је Шилер умро релативно млад, у својој четрдесет-

шестој години (рођен је 10-ог новембра 1759 године), и да је кроз целу другу половину свога живота био трошнога здравља.

По себи се разуме да између ранијих и познијих Шилерових драма мора бити разлике: „Валенштајна“ раздваја од „Дон Карлоса“ пауза од читавих једанаест година, испуњена радом друге врсте, а од „Разбојника“ до „Виљема Тела“ протекло је преко двадесет година. Повећано животном искуством, интензивно бављење филозофијом и историјом, блиске везе са најумнијим савременицима, нарочито са Гетеом — све је то морало оставити виднога трага на познијим драмама. Говорећи о својој првој драми, о „Разбојницима“. Шилер на пример и сам допушта — не без извесне скромности и претераности — да је у њој сликао људе две године раније но што је срео једног јединог човека, то јест пре него што је изишао из војнички уређене школе виртембершког херцога, у којој се је спремао за лекарски позив. Осим тога, насупрот необузданости и извесној сировости која нарочито одликује „Разбојнике“ и „Сплетку и љубав“, доцније драме показују још и више сталожености и више укуса. Карактеристично је, уједно, да насупрот прози „Разбојника“, „Фиеска“ и „Сплетке и љубави“, са „Дон Карлосом“ почиње у Шилеровим драмама влада стиха, који већ сам собом намеће више обзира у погледу израза, више углађености у погледу форме, и који је према томе добро дошао као регулатор необузданог Шилеровог темперамента. Али што од првога тренутка пада у очи и што у врло великој мери одликује већ „Разбојнике“, то је поуздано вођење драмске радње, срећан драмски склоп, који са сваком сценом појачава интерес, дајући целини необично снажан полет и носећи гледаоце као бујица. Нема сумње, томе неодољивом дејству Шилера драматичара врло много доприноси и једна његова друга особина: сјајна речитост која, удружена са жарким и бујним темпераментом, просипа варнице на све стране и неминовно запали; али је за Ши-

лера као драмског писца ипак карактеристична она прва.

Случај је међутим хтео да та карактеристична црта не буде заступљена у пуној мери баш у „Телу“. Док први чин представља ремек-дело експозиције и срећном градацијом све више привлачи пажњу и буди интерес, са епском ширином друге сцене у другом чину настаје у радњи извештај застој, извесна клонулост, која је до душе мања у трећем и четвртом чину, али која се готово никако не губи потпуно. Тај застој долази не само од некојих појединости које целину не крећу напред, него и отуда што у самој радњи нема јединства. Тел није у довољној мери главна личност. Главни јунак је пре сам швајцарски народ, чије је ослобођење у ствари предмет комада, а Тел је само један од истакнутих представника тога народа, чак не онај чије је дело од пресудног значаја. Он не само не узима учешћа на саветовању у Ритлиу, него не даје повод за устанак ни својим трагичним положајем оца који мора да устрели јабуку на глави свога рођенога сина, нити несрећом која га сналази после срећно устрељене јабуке; на састанку у Ритлиу тачно је утврђен дан устанка, и на тај дан чека се стрпљиво и поред свих недаћа Телових. И да би расцеп био још већи, тај утврђени рок ипак се не сачекује, али не због Тела, него због сасвим друге личности, због доскорашњег отпадника од народа, Руденца, који је постао вестрпљив стога што му је тиранин отргао вереницу. Тако остаје без пресудног утицаја и главни Телов подвиг: убиство Геслерово. У тренутку кад је устанак почео нико и не слуги да Тел има намеру да убије тиранина, те стога његово дело постаје само једна епизода у главној радњи, уместо да буде њен носилац. Пошто је прво пустио пред њега швајцарски народ, који је првобитно имао да послужи као позадина, као илустрација главнога јунака, Шилер је отишао и корак даље и дао Телу улогу која има карактер епизоде, и ако врло важне епизоде, одступајући на тај начин дво-

струко од свога уобичајенога пута. Такав исход, дабогме, није могао бити хотимичан и наступио је поглавито стога што у односу између Тела и швајцарског ослобођења није погођена права мера: прилично издвојен од народа и народног покрета Тел би у истини био тиме у толико јаче истакнут само онда да народ са својим покретом није заузео место главнога јунака.

Овај недостатак може се лако разумети кад се зна постанак самога комада. Шилер се у вези с „Телом“ од самога почетка тужи на „ђаволски задатак“, на „проклети предмет“, који га час привлачи час одбија, истичући нарочито да је радња врло тешка. Тај незахвални предмет имао је међутим да савлада под врло неповољним околностима, јер је са здрављем из дана у дан ишло на горе. На наваљивање свога пријатеља Ифланда, у тај мах позоришног директора у Берлину, који је био толико нестрпљив да није могао да сачека да „Тел“ буде потпуно готов него је, да би само што пре спремио представу, тражио и поједине свршене делове, Шилер на пример одговара: „Ако будем иоле здрав, бићу извесно готов првих недеља марта“. Речи „ако будем иоле здрав“ дају јасну слику о стању Шилеровог здравља у то доба. Дода ли се, томе да је он и за овај комад врло савесно прикупљао грађу, историјску, географску и литерарну, правећи изводе и збирке из прочитаних књига, онда ће се лако разумети што у тренутцима телесне слабости није имао довољно снаге да одбаци и елиминира, што је подлегао градиву и предању, место да га савлада. Оваквоме исходу допринела је, најзад, и та околност што је Шилер од самога почетка песник слободе. Још у „Разбојницима“ главни јунак, Карло Мор, коме је писац дао читав низ симпатичних особина, узвикује на једном месту: „Стави ме на чело војске оваких као што сам ја, па ће од Немачке постати република према којој би Рим и Спарта били женски манастири“; „Фиеско“ већ у наслову носи додатак:

„републиканска трагедија“, у комаду „Сплетка и љубав“ грми се такође против тирана и тираније, а „Дон Карлос“ је права апотеоза слободе и човечности. Није онда никакво чудо што је швајцарска борба за слободу толико привукла Шилера да је Тел, који у главном делу из личних побуда, и нехотице дошао у засенак.

Пријем на који је комад наишао био је ипак необично одушевљен. О томе, пре свега, сам Шилер пише своме пријатељу Керверу: „Тел“ има на позорници већи ефекат но моји остали комади, и представа ми је причинила велику радост“. Поред успеха у Вајмару, о коме овде говори Шилер, „Тел“ је имао врло велики успех и у Берлину где је у току од две недеље морао бити поновљен шест пута, што је за ондашње доба јединствен случај. Ни остале немачке позорнице нису изостале иза Вајмара и Берлина; то заслужује помена тим пре што је приказивање „Тела“ у оно доба задавало великих тешкоћа, и због сценерије и, нарочито, због великог броја улога. Књижарски успех није ни мало изостао иза позоришнога: издање од седам хиљада примерака било је разграбљено у току од неколико недеља, тако да је већ после два месеца морало доћи ново издање. Од интереса је, најзад, да је „Тел“ наишао на врло одушевљен пријем и у самој Швајцарској. Прво су га прихватила швајцарска позоришта — пре свих Луцернско — а затим и сам народ, који га је из загушљивог и скученог позоришта изнео под ведро небо, приређујући представе у слободној природи; ово је нарочито био случај у крајевима у којима се одигравају догађаји у комаду. Највећи швајцарски песник, Готфрид Келер, такође је пун одушевљења за Шилеровог „Тела“; он га назива „школом праве лепоте“ и велича га у стиховима пуним полета. Тај велики успех Шилеровог „Тела“ у Швајцарској заслужује помена нарочито стога што „Тел“ у драмском облику за Швајцарце није био новина, што се Шилер при стварању свога „Тела“ послужио тим швајцарским драмама које су

већ постојале и биле познате, што је употребио и у то време веома познату швајцарску историју Јоханеса Милера, коме је подигао споменик у првој сцени петогачина, и што је и његов главни извор, швајцарски хроничар шеснаестогачина века Егидиус Чуди, такође био познат и популаран.

По себи се разуме да толики успех не може бити проста случајност. И одиста, „Тел“ има читав низ особина које му дају ранг књижевног дела од трајне вредности, и које су га одавно извукле из ускогачина оквира немачке књижевности и увеле у светску књижевност.

Пре свега, личности у „Телу“ говоре по правилу својим језиком, језиком који им је својствен према њиховој улози и њиховој карактеристици, а у главномачина и делају тако да сваки њихов поступак остаје у складу са њиховим основним карактером; женски типови су до душе мање успели од мушких — то је код Шилера правило — али жене, ни Штауфахерова ни Телова, немају у осталом пресудних улога у комаду. У Шилеровим Швајцарцима познали су праве Швајцарце сви који их ближе знају, а познали су се, што је још важније, и они сами; свакоме је међутим могућно да, поред тога, позна у њима још и људе од крви и меса, људе са општечовечанским особинама. Та тачност географског и историског колорита удружена са широком општечовечанском позадином можда је једна од главних врлина комада. Она заслужује помена тимачина више што је драма у стиховима; јер стихови врло лако нивелишу личности, јер код њих постоји многовећа опасност да појединци чине једнообразан утисак но код прозе, која даје више могућности за њихово ниансирање. И поред стихова, ми јасно осетимо малогачина Швајцарца кад Тела пита његов синчић Валтер: „Има ли, оче, земаља у којима нема брда?“; осетимо одрчлог Швајцарца кад Мелхтал довикује Улрику фон Руденц да је сељачки сталез старији од племићскогачина и да мишица која савлађује и оплођава тврду земљу може да заштити и

људске груди; осетимо уцвељеног сина кад исти Мелхтал, на глас да му је тиранин ослепио оца, у свом јадиковању истиче велику вредност очног вида и велику несрећу очеву; осетимо очајну жену кад разјарена Армгарт, хватајући за узде Геслеровог коња, довикује тиранину да не хаје ни мало што се он мргоди и стреља очима, Тел који сам за себе вели да није погодан за разговоре и договоре него за акцију, у смислу тих речи се у главnome и понаша. Његови су одговори по правилу кратки и језгровити и чине утисак сентенција („Што су руке саградиле, могу руке да сруше“; „Јак човек је најсилнији сам“; „Ко сувише премишља, мало ће урадити“; и тако даље); једино одступање, и то посве немило, чини његово опширно резоновање у петом чину, у разговору са Парицидом. Насупрот Телу, стари Атингхаузен, који је већ с једном ногом у гробу и стога може да послужи само својом мудрошћу и својим искуством, даје и једно и друго у тирадама које су пуне полета и речитости.

Већ овај контраст између ћутљивог али активног Тела, и слабачког а речитог старца указује и на једну другу врлину „Виљема Тела“: на срећно контрастирање. Њиме се је Шилер обилато послужио. У самом почетку, у првој сцени првога чина, имамо алпинску идилу коју од један пут прекида уплахи-рени Баумгартен, гоњен од тиранинових коњаника; невоља Баумгартенова је на тај начин веома срећно истакнута, јер јасно један према другоме стоје: живот какав би требало да је и какав би могао бити, и живот какав је у ствари. Даље, оним истим путем крај кога Тел, са стрелом и луком, вреба Геслера пролазе у том тренутку весели сватови, подв ачећи својим присуством трагичан положај Телов. Поред наглог и плаховитог Мелхтала у већу је и сложени Штауфахер; крај старог, честитог Атингхаузена, који је потпуно одан народној ствари, налази се његов нећак Руденц који је уз тиранина; одважни и ћутљиви Тел има плашљиву и говорљиву жену; и тако даље. Понекад се, разуме се, у

тежњи за контрастом оде сувише далеко, као што нарочито показује сцена у којој се Тел, убица из невоље, налази према Парициди, убици из амбиције и властољубља; али такви случајеви спадају у ретке изузетке.

Леп сликовит језик такође необично много доприноси лепоти Шилеровог „Тела“. Места као што је оно где Мелхтал јадикује за очним видом свога оца, или оно где Атингхаузен позива свога залуталог нећака да буде уз народ и отаџбину, или заклетва што је при крају другог чина изговара Реселман спадају међу најлепша у светској књижевности. Позната Шилерова речитост достиже у таквим приликама врхунац и просто неодољиво понесе читаоца или гледаоца. Тешко да је и у једном књижевном делу старост лепше приказана но што је то учињено у почетку другог чина кад Атингхаузен, говорећи о себи, поред осталог вели: „... Не дође ли топло сунце мени, ја га више не могу да тражим по брдима. И тако се у све ужем и ужем кругу крећем полако ка најужем и последњем, где стаје сваки живот. Ја сам само своја сенка, наскоро само своје име“. Особина великих песника да уоче оно што је битно у појединим облицима живота и да то што су уочили пластично изразе, испољена је овде на један врло видан начин. Деси се, истина, понекад да је језик и сувише сликовит, усиљено сликовит, те се оно што је иначе врлина претвори у махну, али су такви случајеви ретки; један од њих налази се на пример у Теловом монологу, тамо где Тел вели да му је тираним „млекопобожног расположења претворио у ускипели аждајин отров“.

Читав низ срећних појединости само још више уздиже и иначе велику лепоту „Виљема Тела“. Тако је сам Тел необично срећно приказан при својој првој појави, у првој сцени првога чина, кад без оклевања ставља на коцку свој живот да би спасао посве непозната човека, али човека који страда без своје кривице. Исто је тако срећна околност што Геслер, који већ има на души безброј

Трехова, показује своју свирепост, и то према немоћној жени с децом, баш у тренутку кад га из заседе вреба смрт, и што од Телове стреле пада у часу кад изјављује да ће у будуће бити још свирепији но што је био дотле. У опште је склоп целе те сцене, као и многих других у осталом, достојан свакога дивљења. Тако исто је у првом чину врло срећно изведена градација у приказивању Геслеровог тиранског режима, која почиње са појавом уплахиреног Баумгартена да би достигла свој врхунац у вести о слепилу Мелхталовог оца. Наравно, насупрот таквим моментима могли би се, и ако у малом броју, ставити други, мање срећни. Тако је на пример штета што иначе одлучни и смели Тел у сцени са шеширом не само не показује ни мало херојства, него се чак Геслеру и сувише понизио извињава што није поздравио шешир: „Опростите ми, драги господару! Десило се из несмотрености, не из презирања према вама. Да сам смотрен, не бих се звао Тел.* Молим за милост, неће се више десити“. Такво држање има до душе ту добру страну што посве рељефно испољује Геслерову бездушност, јер Геслер одмах иза тих речи тражи од Тела да стреља на глави јабуку свога сина, али зато оно ипак није ни мало у складу са личношћу драмскога јунака као што је Тел. Исто тако је штета што Тел врши убиство из заседе; Шилеру је због тога врло много замерано, и замерка остаје у главном уместна и поред свих покушаја да се тај његов поступак објасни и оправда. Ствар међутим стоји другачије са познатим Теловим монологом у трећој сцени четвртога чина; он је такође много критикован, јер се налазило да није у складу с Теловом ћуталичком природом, али је на те замерке дошао сасвим оправдан одговор да монолог није ништа друго до гласно размишљање — гласно ради читаоца односно гледаоца — а да се у тренутку кад мирни и побожни Тел стоји пред извршењем уби-

* Ова реченица, узета готово дословно из Чудијеве хронике, указује на етимологију по којој би реч Тел значила: детињаст.

ства у његовој глави морају неминовно ројити свакојаке мисли о трагичном положају у који је запао.

Што је, најзад, на сваки начин највише допринело великој популарности „Виљема Тела“, то је жарко родољубље и одушевљена народна борба за слободу, који му дају основни тон. Агингхаузенове речи упућене нећаку звоне као јеванђеље родољубља: „Отаџбини својој драгој приђи, држи је се са свим својим срцем! Ту је јаки корен твоје снаге; у туђини ти стојиш усамљен, слаба трска коју олуја скрха“. Тако исто свечано и сугестивно звоне и речи слободе из заклетве у Ритлиу: „Хоћемо да смо слободни као што су нам били оци, пре смртно живот у ропству!“ Речи слободе, наговештене је већ, Шилеру у опште иду од срца, јер је скоро целог свог века био жељан слободе. Још као дечко морао је по жељи виртембершког херцога Карла Евгенија да се одлучи за струку коју није марио, а затим је, одавши се чисто књижевној каријери, целог века био жељан економске слободе; и у три маха, кад је за кратко време имао нарочите службе — прво пуковски лекар у Штутгарту, затим позоришни песник у Манхајму и најзад ванредни професор историје на универзитету у Јени — његов материјални положај био је посве незавидан. Отуда толико полета у драми чији је основни тон борба за слободу. И баш стога Шилеров „Тел“ ће бити популаран доклегод буде тлачитеља и потлачених.

Из свих тих разлога „Тел“ ће несумњиво бити популаран и код нас, нарочито у данашње доба кад је мучна и крвава борба за народну слободу у најживљој успомени. Стрећан слушај хтео је уједно да нам „Тел“ дође кроз препев нашег највећег родољубивог песника, који је, поред тога, већ дао довољно доказа и о својим великим преводилачким способностима. Отуда је потписани уверен, и ако у тренутку кад пише ове редове не познаје г. Шантићев превод, да ће Шилеров „Тел“ на српском језику бити потпуно достојан и писца и преводиоца.

Милош Тривунац.

ВИЉЕМ ТЕЛ

ПОЗОРОШНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА

ВИЉЕМ ТЕЛ
ПОЗОРИШНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА.

ЛИЦА:

- Херман Геслер*, државни намесник у Швицу и Уриу.
Вернер, барон од Ашингхаузена, стегоноша.
Улрих Рубени, његов синовац.
Вернер Шшауфахер,
Конрад Хун,
Ишел Рединг,
Ханс са Кука,
Јерг из Ограде,
Улрих Шмид,
Јосип Вајлер.
Валшер Фирст,
Виљем Тел,
Реселман, жупник,
Петерман, сакристач,
Куони, пастир,
Верни, ловац,
Руоди, рибар.
Арнолд Мелхшал,
Конрад Баумгаршен,
мајер из Сарнена,
Шшруш Ванкелрид,
Клаус са Хума,
Буркарш из Бихела,
Арнолд из Сева.
Пфајфер из Луцерна,
Куни из Герсау,
Јени, рибарче.
Сети, пастирче.
Гершруда, Штауфахерова жена.
Хедвига, Телова жена, кћи Валтера Фирста.
Берша од Брунек, богата наследница.
Армгарда,
Машилда,
Елизабета,
Хилдегарда.
Валшер,
Виљем,
Фрисхард,
Лајтхоло.
- сељаци из Швица.
из Уриа.
из Унтервалдена.
сељанке.
Телова деца.
стражари најамници.

Рудолф Харас, Геслеров коњушник.
Иван Парицида, војвода од Швапске.
Шшиси, пољар.
Трубач урски.
Један државни поклицар.
Ишпан.
Мајстор клесар, зидари и раденици.
Телал.
Милосрдна браћа.
Геслерове и Ланденбергове кашане.
Мноштво сељака, људи и жене из валштешенских
крајева.

Лука Ћеловић

БЕОГРАД

Luka Celović

БЕОГРАД

ПРВИ ЧИН.

ПРВА ПОЈАВА.

Стеновита обала Фирвалштетенског језера, према Швицу.

Један језерски залив; недалеко од обале једна колеба; једно рибарче вози се у чамцу. С оне стране језера виде се зелени пашњаци, села и куће Швицарске јасно осунчане. Лево од гледалаца виде се врхови стена облацима обавити; с десне стране, дубоко у позадини, дижу се ледени брегови. Пре него се завеса подигне, чује се пастирска песма и хармонично звонење крдских звона, што се још неко време чује и кад се завеса дигне.

РИБАРЧЕ (пева у чамцу). *Мелодија пастирска.*

Језеро мами, сја купка плава,
Момче на жалу зеленом спава,
И чује слатки
Пев кроз сан свој
Као уз фруле
Анђела пој.

Кад блажен из тог прену се сна,
Вал груд му прска, глас виче с два:
Ти си, мој, момче,
Волим те ја!
Овамо! За те
Мој бисер сја.

ПАСТИР (на брегу). *Варијација пастирске мелодије.*

О, збогом, Алпе!
Ваш сунчан сјај
Оставља пастир,
Лету је крај.

Он у до сели, ал' опет с вас
Његове песме јекнуће глас,
Кад с нова земљу одене цвет,
И мајска врела поздраве свет.

О, збогом, Алпе!
Ваш сунчан сјај
Оставља пастир,
Лету је крај.

АЛПСКИ ЛОВАЦ (искрсне на врху стене). *Друга варијација*

Стаза се тресе, тутњи сав брег,
Не плаши ловца усов и снег;
Он смело ступа
На глечер стрм,
Где никад Весне
Не листа грм;
По мору магле поглед му блуди,
Не види више места ни људи;
Само кроз размак
Облака ког,
Он спази поље
Са врха свог.

(Изглед се краја мења; чује се мукло праскање са брегова, сенке облакова лете изнад страна).

Руоди, рибар, долази из колебе; Верне, алпски ловац, силази са стене; Куони, пастир, долази носећи на ремену музлицу. Сепи, пастирче, прати га.

РУОДИ. Јени, привуци брзо крају чун.
Злогода*) стиже, хуји снежник сав,
Митенштајн**) тавни сарук завија;
А из пештара дува мразовно;
Пре но мислимо олуја ће доћ'!

КУОНИ. Дажда ће. Моје овце похлепно
Пасу, и земљу копа торни пас.

ВЕРНИ. Сърка све рони, рибе искачу —
Једна се јака бура примиче.

КУОНИ (дечку). Пази да крава, Сепи, не зађе.

СЕПИ. Неће. Мркуљу ја по звони знам.

*) Злогода: облак што доноси олују и град.

**) Митенштајн: стена у фирвалдштетском језеру.

КУОНИ. Мимо ове она врља најдаље.

РУОДИ. Имате лепо звоно, пастиру —

ВЕРНИ. И краву. Је ли ваша, земљаче?

КУОНИ. Ја нисам тако богат — власник њен
Мој је господар Атингхаузен,
Па ми је дао да је надгледам.

РУОДИ. Како јој лепо стоји врпца та
На врату.

КУОНИ. Јесте. Она сама зна.
Да цело крдо предводи, и чим
Врпцу јој скинем, пасти престане.

РУОДИ. Крава је само један глупи створ —

ВЕРНИ. Лако је рећи. Та имаду ум
И животиње, а то знамо ми
Што дивокозе ловимо. Кад где
Пасу, опрезно оне стану све,
Предњак наћули уши и чим он
Осети ловца, звјздом даде знак.

РУОДИ (пастиру). Ви сада кући стоку гоните?

КУОНИ. Попашене су целе Алпе већ.

ВЕРНИ. Нека вам сретан буде повратак!

КУОНИ. И ја то вама исто желим, јер
С вашег се пута увек не враћа.

РУОДИ. Гле, неко амо трчи трком свим.

ВЕРНИ. Из Алцелена Баумгартен, ја
Њега знам.

(Конрад Баумгартен дотрчи као без душе).

БАУМГАРТЕН. О, за љубав божију,
Возаре, брзо, брзо ми ваш чун!

РУОДИ. Гле, гле! А зашто тако журите?

БАУМГАРТЕН. О, брзо, брзо, одрешите чун —
Превезите ме прѐко! Спас'те ме!

КУОНИ. Шта вам је било?

ВЕРНИ. Ко вас гони то?

БАУМГАРТЕН. Брзо! Они ме гоне устопце!
Намесник за мнош послан катане,
Па стигну ли ме, онда ми је крај!

РУОДИ. А што вас тако гоне катане?

БАУМГАРТЕН. Дајте да најпре главу изнесем,
Па ћу вам онда причат редом све!

ВЕРНИ. Ви ете крвави? Шта је било то?

БАУМГАРТЕН. Са Розберга је царски кастелан —

КУОНИ. Зар Волфеншисен шаље потеру?

БАУМГАРТЕН. Он је свршио — убио сам га.

СВИ (устукну назад). О боже! Шта сте то учинили!

БАУМГАРТЕН. То што би сваки човек честити!
Право сам дома свог извршио,
И опр'о своју част и женину.

КУОНИ. Зар вам је хула част окаљао?

БАУМГАРТЕН. Да не изврши гнусну похоту,
Бог и секира моја спречише.

ВЕРНИ. Секиром сте му главу расекли?

КУОНИ. Па све нам каж'те, имадете кад,
Док он од жала чун не одвеже.

БАУМГАРТЕН. Ја сам у гори дрва секао,
Кад ми у смртном страху дотрча
Жена и рече: „да је намесник
У мојој кући, да заповеда
Да му се једна купка припреми,
И да од жене тражи срамни чин.
Баш како сам се наш'о, појурим
И благослових му купку секиром.

ВЕРНИ. Тако и треба једном зликовцу!
За то вас неће нико грдити.

КУОНИ. Крвник! Своју је плату примио!
Он је већ давно то заслужио.

БАУМГАРТЕН. Свуд је глас пук'о — и док о томе:
 Ми говоримо, за мнош потера
 Јури — О боже — време протиче.
 (Почима да грми.)

КУОНИ. Брзо, возаре! Тог поштењака
 Превези преко, живот спаси му.

РУОДИ. Не иде. Силна бура хвата мах.
 Морате чекат.

БАУМГАРТЕН. Свети боже мој!

Оклевање ми свако носи смрт —

КУОНИ (рибару.) У име Бога, прегни, возаре!

Ближњем се своме мора помоћи;

Та, ово може стићи свију нас. (Хујање и грм-
 љавина)

РУОДИ. Видите како бесни језеро;
 Ја се не могу с буром хрвати

БАУМГАРТЕН (обгрли му колена).

О, смилујте се на ме, смилујте,

Тако вам вишњи помогао Бог!

ВЕРНИ. Ту је по среди живот, возаре —
 Милостив буди.

КУОНИ. Он је родитељ,
 Она има жену, има децу!

РУОДИ. Шта?

И ја свој живот морам чувати.

Жену и децу и ја имам — Гле,

Како валови о брег пљускају,

И вртлог до дна мути воду сву.

— Радо бих спас'о мужа поштеног,

Али могуће није никако,

Па то и сами, ето видите.

БАУМГАРТЕН. Даклен ћу пасти шака злотвору.

А спасења се види обала!

Тамо је оком могу назрети,

И одјек гласа може стићи њој,

И ту је чамац, и возар је ту,

А у очају и без помоћи
Ја овде морам вити се к'о црв.

КУОНИ. Гле, ко то стиже?

ВЕРНИ. Тога знаде свак —
Тел, из Бирглена.
(Тел долази са стрелом)

ТЕЛ. Ко је човек тај,
Што помоћ тражи?

КУОНИ. Један Алцелерац;
Он, за одбрану части дома свог
Волфеншиса је, што на Росбергу
Кастелар беше, смак'о секиром —
Па за њим, ето, сада намесник
У потеру је посл'о катане.
Он моли да га возар превезе,
Али тај не сме да се усуди
Од ове буре.

РУОДИ. Ето, ту је Тел,
Он исто знаде веслом владати,
Нек он покаже сме л' се возити.

ТЕЛ. Све се сме кад је нужда, возаре.
(Силно севање и грмљавина, језеро хуји и колеба се)

РУОДИ. Зар да се сурвам у паклени јаз?
То учинио не би нико жив,
Ко је при свести.

ТЕЛ. Човек поштени
Најпосле на се мисли. У Бога
Поуздан буди, спаси невољног.

РУОДИ. Из пристаништа сигурнога свак
Савете лако може давати.
Овде је чун а тамо језеро!
Па, дѣла, ето! па сам покушај!

ТЕЛ. Језеро може да се смилује,
Намесник, он се неће смиловат.
Кушај, возаре!

ПАСТИРИ И ЛОВАЦ. Спаси, спаси га!

РУОДИ. Не могу да је дете ми ил' брат,
Данас је свети Јуда и Симон —
Језеро бесни и хоће свој плен.

ТЕЛ. Не ствара ништа празан разговор;
Часови лете и човеку том
Ваља помоћи одмах и што пре.
Хоћеш ли возит, збори, возаре?

РУОДИ. Ја не!

ТЕЛ. У име Бога, амо чун!
Својом ћу слабом снагом кушат ја,

КУОНИ. Ха, смели Теле!

ВЕРНИ. Ловцу храброст
То и доличи!

БАУМГАРТЕН Теле, ви сте мој
Анђ'о спаситељ и избавитељ!

ТЕЛ. Из шака ћу вас намесничких спасти!
Из буре мора Други спасти вас.
Ипак је боље панут' у руке
Божје, него ли људске. (Пастиру). Земљаче,
Жену и моју децу тешите,
Ако ме штогод људско сусретне.
Ја друкче нисам мог'о чинити. (Скочи у чамац)

КУОНИ (рибару). Та ви сте мајстор на веслу. Што Тел
Сме, зар то исто не би смели ви?

РУОДИ. У целом горју нема такога!
Спрам Тела нико стати не може.

ВЕРНИ (који се попео на стену).
Већ се отисно. Бог нек те чува.
Врли возаре! Гле, гле, како се
На валовима љуља лађица!

КУОНИ. (На обали). Од валова се више не види.
Но, стани, опет, ено, ено га!
Кроз вале смели пробија се див.

СЕПИ. У трку, ево, стижу катане!

КУОНИ. Бог зна, они су! То је била тек
У нужди људској помоћ истинска.

(Једна чета Лавденберглових коњаника стиже).

ПРВИ КОЊАНИК. Амо убијцу, ког сте сакрили!

ДРУГИ КОЊАНИК. Овим је путем амо дошао,
Па га узалуд овде скривате.

КУОНИ И РУОДИ. Кога мислите?

ПРВИ КОЊАНИК (спази чамац). Гле ти ђавола!

ВЕРНИ СА СТЕНЕ. Је л' тај у чамцу што га тражите?
Гоните брзо, па би могли још
И стигнути га!..

ДРУГИ КОЊАНИК. Умаче нам гад!

ПРВИ КОЊАНИК (пастирима и рибару).

Та ви сте њему ишли на руку!

Ви за њ' плаћајте! Уништимо сву

Стоку њихову! Запалимо све

И разрушимо скотске колебе! (Све катане одјуре).

СЕПИ (појуре). О моји јањци!

КУОНИ (потрчи за њим). О, куку, крда!

ВЕРНИ. Једни крвници!

РУОДИ (кршећи руке). Правдо небесна,

Када ће овој земљи доћи спас? (Отрчи за осталим).

ПОЈАВА ДРУГА.

У Штајнему, у Швицу, липа пред Штауфахеровом кућом
на главном друму близу моста.

ВЕРНЕР ШТАУФАХЕР и ПФАЈФЕР из Луцерна долазе у
разговору.

ПФАЈФЕР. Да, господине Шгауфахере,

К'о што вам рекох, ви Аустрији

Не полагајте своју заклетву,

Ако избећи ово можете.

Уз државу се, к'о и до сада,

Смело и чврсто увек држите,

Нек вам слободу стару чува Бог!

(Стисне му срдечно руку и хоће да иде).

ШТАУФАХЕР. Останте док ми дође супруга —

У старом Швицу будите мој гост,

А ја ћу бити у Луцерну ваш.

ПФАЈФЕР. Хвала! У Грезау морам данас стић'.

— Ма како тешко јоште стењали
Под бичем вашим намесника злих,
Трпљиво снос'те! Може у брзо
Да се измени, да на управу
Државе дође један други цар.
Признате ли једном Аустрију,
Тад сте за навек Аустрије роб.

Пфајфер оде. Штауфахер снужден седне на клупу испод
липе. Такога затече његова жена Гертруда, која покрај
њега стане и дуго га ћутећи посматра.

ГЕРТРУДА. Зар увек тако нем и озбиљан?

Ја те не могу више познати.
Већ много дана гледам ћутећи
На твојем челу бразде суморне
У твојем срцу немир пребива,
Па својој верној жени повери,
И дај да с тобом делим невољу.

(Штауфахер јој пружи руку и ћути).

Шта те у души тишти, реци ми,
Сваком је срећом награђен твој труд:
Житнице пуне; с крдом говеда,
Претили коњи, лепа пасмина,
Са планине су сретно приспели
Да у подруму згодном зимују.
— Ево ти куће! к'о двор племићски!
Сва од бираног лепог дрвета,
И сва по мери вешто склопљена;
Прозора доста па се светли сва;
По њој сликани разни грбови,
Изреке мудре, знано биране.
Пред које сваки путник застане.
И помно чита њима задивљен.

ШТАУФАХЕР. Да, кућа нам је лепо зграђена,
Но, авај, њен се темељ љуља сав.

ГЕРТРУДА. Вернере драги, како мислиш то?

ШТРАУФАХЕР. Овде сам неких дана седео,
Радосно нову кућу мотрећи,
Кад из Киснахта, своје тврђаве,

Са катанама стиже намесник
 Пред овом кућом коња устави
 И у чуду је стаде гледати.
 Устанем брзо, па му понизно
 Приступим, к'о што то и доличи.
 Ономе, који цара представља
 У земљи. Ово кућа чија је?
 Злонамерно ме пита, ма да зна.
 Брзо се смислим и одговорим:
 Ово је кућа, господару мој,
 Вашег и мога цара честитог,
 А као лено ја је добио.
 „Ја место цара земљом управљам.
 Нећу да сељак куће подиже
 На своју руку и да слободно
 По вољи живи, као да је он,
 У овој земљи господар и власт:
 Гледајући да вам ово ускратим“.
 То рече па ти гордо одјури,
 А ја са болом остах мислећи,
 На ту опаку зликовачку реч.

ГЕРТРУДА. Мој господару и домаћине,
 Хоћеш ли моју саслушати реч?
 Ја сам кћи врлог, мудрог Ибергса,
 Са кудељама, вуну предући,
 Ми, сестре, многу ноћ смо седиле,
 Кад су се оно, у дом очеви,
 Народни борци тајно скупљали
 И пергаменте с њиме читали
 Старих царева, и ту већали
 О срећи земље, добру народном.
 Ја сам пажљиво тада слушала
 Шта мудри мисле, добри жељкују.
 И то у срцу свом сачувала.
 Па чуј и пази што ћу рећи сад,
 Јер шта те тишти, ја то давно знам!
 Тебе крвнички мрзи намесник,
 Па би он хтео да ти науди.
 Јер си ти њему сметња велика

Што се Швајцарац не покорава
Новом владарском дому Хапсбуршком,
Но уз државу верно остаје
К'о што су храбри претци чинили. —
Зар није 'вако? Реци, Вернере!

ШТАУФАХЕР. Тако је. С тог је на ме Геслер љут.

ГЕРТРУДА. Он ти завиди јер си срећан муж,
Слободан и на својој баштини,
А он је нема, бедни кукавац. —
Од самог цара и од државе
Ти си у лено кућу добио.
На њу смеш прстом упрет слободно
Као на своје земље сами кнез.
Сврх тебе није нико господар,
Осим на небу Онај једини; —
А Геслер свог је дома млађи син,*
Па ништа нема но племићски плашт;
Зато он срећу људи поштених
Завидно гледа злбом отрован.
Он давно јаму копа под тобом,
А ти још стојиш руку скрштених —
Хоћеш ли тако јоште чекати,
Да се над тобом нигков искали?
Мудар претиче и зло не чека.

ШТАУФАХЕР. Па шта да чиним?

ГЕРТРУДА (ступи ближе). Слушај савет мој!
Ти знаш у Швицу да сви вапију
С намесникове зверске управе.
И нема сумње, и у Уриу,
И Унтервалдену да су сити сви
Бича и овог јарма свирепог —
Јер све што Геслер овде изводи,
Исто, на оној страни језера,
То Ландербергер груби понавља —
Ни један од туд чамац не стигне,
А да нам нова зла не дојави

* млађи син —: јер старији наслеђује добра.

И намесника зверску безочност.
 С тога би било добро, да се вас
 Неколицина људи честитих
 Скупи и лепо посаветује,
 Како би свргли јарам с народа;
 Ја тако мислим, а добар је бог,
 Вашу праведну помоћи ће ствар —
 Да л' у Уриу имаш некога,
 Коме би могло поверити све?

ШТАУФАХЕР. Тамо знам доста људи честитих,
 А и господе наше виђене.
 Сви су ми они топло одани,
 И сви у мени вере имају. (Устане).
 О, какву буру мисли опасних
 У моје мирно срце обараш!
 Сву тајну моје душе износиш,
 Све, што сам својој мисли бранио,
 Ти, ето, сада збориш слободно.
 — Појмиш ли добро шта је савет твој,
 На крвав поврат и оружја звек,
 Ти зовеш овај увек мирни крај —
 А семе ли слаби народ пастирски
 Са господаром света бити бој?
 Они баш згодни траже изговор,
 Да разуздане, дивље ордије
 Пусте на ову земљу убогу,
 Па да све ниште с правом јачега,
 И под изликом казне праведне
 Да повластице старе укину.

ТЕРТРУДА. И ви сте људи, и ви знадете
 Подићи своје бојно оружје,
 А прегаоцу сам помаже бог!

ШТАУФАХЕР. О, жено, рат је неман ужасна;
 Уништи стада, колебе и све.

ТЕРТРУДА. Сносити ваља све што шаље бог;
 Неправду часна срца не носе.

ШТАУФАХЕР. Ту кућу, што те тако радује
 У згариште ће претворити рат.

ГЕРТРУДА. Када би знала да ми пролазно,
То трошно благо срце спутава,
У њу би сама огањ хитила.

ШТАУФАХЕР. Ти у човештво, канда, верујеш!
Но рат не штеди нити познаје
Ни у колевци дете малено.

ГЕРТРУДА. Невиност има горе, на небу,
Свог заштитника и пријатеља!
Не обзири се, напред погледај!

ШТАУФАХЕР. Ми, људи, знамо мрети јуначки,
Но каква судба очекује вас?

ГЕРТРУДА. И слаби смеду у смрт погледат,
Један скок с моста, па сам слободна.

ШТАУФАХЕР (загрли је). Ко тако срце стиска на прси,
За огњиште се бори радосно,
Нит му страх царске хорде задају —
У Ури идем часа овога,
Тамо мој стари живи пријатељ
Валтер Фирст, који о временима
Овим једнако мисли као ја.
Тамо ће бити и сам заставник
Господин барон Атингхаузен —
Па и ако је рода високог,
Он ови народ љуби истински,
И обичаје старе поштује;
Ја ћу се с њима споразумети
На који начин да се лишимо
И опростимо наших злотвора —
Збогом — и док се с пута не вратим,
Ти нашим домом мудро управљај —
Поклонцима, што у божји храм
Иду, монаху што за манастир
Прилоге скупља подај обилно,
Нек угошћени оду од тебе.
Штауфахеров дом се не скрива,
Овде, крај пута, стоји отворен,
И сваки путник у њему ће наћ'
Одмор и топли гостопримства кров.

Док они у позадину одлазе, долази Виљем Тел са Баум-
гартеном.

ТЕЛ (Баумгартену). Тамо, у она врага, уђите —
 Оно је кућа Штауфахера,
 Брата и оца невољника свих.
 — Гле, он је овде — за мнош, овамо!
 (Оду према Штауфахеру; сцена се промени).

≠ ТРЕЋА ПОЈАВА.

Једна зборна ливада код Алторфа.

На једној узвишици, у позадини, гради се тврђава, која је већ толико напредовала да јој се цела форма излаже. Њезино је залеђе готово а предња страна баш се довршава; још скеле стоје на које се раденици пењу и опет доле силазе. На врху је зграде кровар. Све је у покрету и послу.

ИШПАН, МАЈСТОР КЛЕСАР, ЗИДАРИ и МОМЦИ.

ИШПАН (са штапом, тера раденике на посао).

Шта лешкарите увек! На ноге!

Овамо малтер, камење и креч!

Ако господин дође намесник,

Нека у раду види напредак —

Та ови гмиле као спужеви.

(Двојици што носе камење.)

Је ли то бреме? Два пут тол'ко још!

Гле, како дужност краде лени створ!

ПРВИ МОМАК. То је свирепо да за тамницу
 Своју ми сами камен носимо!

ИШПАН. Шта то мрмљате? То је опак свет;

Ни зашто није, само краве зна

Да музе и врља брдом беспослен.

ЈЕДАН СТАРАЦ (стане да се одмори). Више не могу.

ИШПАН (дрма га). Брзо, на рад, бре!

ПРВИ МОМАК. Зар ви немате срца никаквог,

Кад слаба старца, што се вуче тек,

На тешки кулук бесно гоните?

МАЈСТОР КЛЕСАР И МОМЦИ.

Та то је да се небу вапије!

ИШПАН. Ви се бринете само за себе;

Ја своју дужност вршим.

ДРУГИ МОМАК. Ишпане,
Како ли ће се та тврђава зват?

ИШПАН. Укротитељка урска, — тамница —
Само тај јарам вас ће савити!

МОМЦИ (смеју се). Укротитељка урска!

ИШПАН. Зар смешно
Ту има нешто?

ДРУГИ МОМАК. Шта? Тим кућерком
Да укротите Ури? Никада!

ПРВИ МОМАК. Ваља видети, колико би тек
Крторовина таких требало,
Да се назиђу једна сврх друге,
Па да најмањи урски буде брег!
(Ишпан оде у позадину).

МАЈСТОР КЛЕСАР. У најдубљи ћу понор језера
Бацити овај чекић злокобни,
Којим зидам ту зграду проклетства.
Тел и Штауфахер долазе.

ШТАУФАХЕР. Што нисам мртав да то не гледам!

ТЕЛ. Ту није добро стати. Хајдемо.

ШТАУФАХЕР. Је ли то Ури, наш слободе крај?

МАЈСТОР КЛЕСАР. О, господине, тек да видите
Под сводовима избе тамничке!
Ко једном буде тамо станово,
Више глас петла неће слушати.

ШТАУФАХЕР. О, боже, каквом казном казни нас!

МАЈСТОР КЛЕСАР. Гле, те бокове, ове потпорке,
Као за вечност да су грађене!

ТЕЛ. Што руке граде и разграђују.

(Показујући на брегове.)

Наш дом слободе сазид'о је Бог!

Чује се добош; долази светина. Неко носи мотку а на врх-
ње натакнута аустријска капа; за њим иде телал-добошар.
Жене и деца навиру с грајом.

ПРВИ МОМАК. Пазите! Шта ће онај добошар?

МАЈСТОР КЛЕСАР. Какав је ово неки карневал,
И шта му значи та капетина?

ТЕЛАЛ. У име цара, чујте!

МОМЦИ.

Чујмо! Мир!

ТЕЛАЛ. Видиш ли ову капу, народе?

На сред Алторфа, на стуб високи,

Поставиће се. Уз то заповест

Ову издаје светли намесник:

Капи свак мора да час одаје.

Ко њему самом, и гологлав се,

Свјених колена, њој да поклони;

Да би краљ на тај начин сазнао

Покорност и послушност народа.

Ко не послуша ову заповест,

Главом и својим добром платиће.

(Народ се гласно смеје; добош се поново чује и гомила
одлази даље).

ПРВИ МОМАК. Шта намеснику пада на памет!

Ми да се једној капи клањамо!

Је ли се икад ово гласило?

МАЈСТОР КЛЕСАР. Пред једном капом свијат колена!

Да л' се он руга свету поштеном?

ПРВИ МОМАК. Та, да је сама круна краљевска,

Нећемо пред њом у прах падати!

Оно је капа аустријанска;

Ја сам је једном добро видео:

Онамо где се деле ленови,

Баш је сврх трона горе висела.

МАЈСТОР КЛЕСАР. Аустријанска капа! Пазите —

Ово је замка да Аустрији

Ми припанемо.

МОМЦИ.

На ту погреду

Когод је поштен, неће пристати!

МАЈСТОР КЛЕСАР.

Хајд'мо да с другим о том зборимо.

(Одлазе у позадину дубоко).

ТЕЛ (Штауфахеру). Сада сте, ето, чули одлуку.
Господин Вернер, збогом остајте.

ШТАУФАХЕР. Та, останите! Куда журите?

ТЕЛ. Журим, јер дом је мој без оца свог.

ШТАУФАХЕР. Кад с вама зборим сав сам радостан.

ТЕЛ. Реч тешке боле не олакшава.

ШТАУФАХЕР. Ипак нас речи делу одводе.

ТЕЛ. Сад је стрплење дело једино.

ШТАУФАХЕР. Зар се несносно може сносити?

ТЕЛ. Наглих владара кратко траје власт.

Кад се из гротла свога дигне југ,
Ватру погасе;*) луку тражи брод,
И поврх земље мине без трага
Дух бесни, нити коме науди.
Нек мирно живи свак у дому свом,
А мирном радо мир се допушта.

ШТАУФАХЕР. Мислите?

ТЕЛ. Змија нераздражена
Неће ујести. Они најпосле
Умориће се сами од себе,
Кад виде како народ мирује.

ШТАУФАХЕР. Силу би могли, да смо скупа сви.

ТЕЛ. Но појединац при бродолому
Лакше помогне.

ШТАУФАХЕР. Зар тако хладно
Ви напуштате заједничку ствар?

ТЕЛ. Свако је само у се поуздан.

ШТАУФАХЕР. Савез и слабе чини јакима.

ТЕЛ. Когод је јак, он сам је најачи.

ШТАУФАХЕР. Тако се, дакле, народ не може
У вас уздати, када очајно
Подигне једном мач за одбрану?

*) Ватру погасе — да је ветар не рашири.

ТЕЛ (пружи му руку). Тел залуталу овцу с понора
 Враћа, и зар би треб'о знанике
 И пријатеље у њ да обори?
 Ипак савета мог не тражите!
 Ја не знам да се дуго размишљам,
 Да ово или оно избирам;
 Кад одлучите, ако устреба,
 Зовите Тела, Тел ће бити ту.

(Обојица оду у два разна правца. Ненадно се вачује хука
 и вика са скела).

МАЈСТОР КЛЕСАР (трчи на скеле). Шта је?

ПРВИ МОМАК (долази вичући). Са крова кровар пао је.

(Берта дотрчи; за њом пратња).

БЕРТА. Је л' се разбио? Брзо трчите!

Помозите му! Бедног спасите,

Ако се може — Ево злата, на!

(Међу раднике баца свој накит с грла).

МАЈСТОР КЛЕСАР.

Мислите, ви све златом можете —

Кад сте детету оца отргли

И мужа једној жени сиротној,

И кад сте свету јаде донели,

Мислите златом да изгладите?

Идите! Ми смо били радосни

Док вас враг није амо донео —

А с вама сваки јад се насели.

БЕРТА (Ишпану који се враћа). Је ли жив? (Ишпан
 даје знак да није).

О, кобни граде грађени

С проклетством црним, вечно у теби

Проклетство црно и становаће.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Стан Валтера Фирста.

(Валтер Фирст и Арнолд Мелхтал улазе у један исти час
 један с једне а други с друге стране).

МЕЛХТАЛ. Господин Фирсте —

ВАЛТЕР ФИРСТ. Ако они ту
Бахну ненадно! Где сте, остан'те.
Уходе саме свуд су около.

МЕЛХТАЛ. Зар ми ни једну не носите вест
Од мога оца из Унтервалдена?
Ја то не могу више сносити,
Да овде лежим к'о заробљеник.
Шта сам ја грозно то учинио,
Па к'о убијца да се сакривам?
Зар што сам оног слугу дрскога
Шин'о и штапом прст му пребио,
Што на заповест намесникову
Хтеде из плуга моја вола два,
На моје очи, да гони к'о плен?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Пренаглели сте. Ваш је намесник
Главом послао слугу онога.
Ви сте под глобу пали, ћутећи
Морали сте се њој покорити,
Ма како да вам тешка бејаше.

МЕЛХТАЛ. Зар сам могао оне погрдне
Речи поднети: „Ако паор хлеб
Хоће да једе, нек сам вуче плуг!“
К'о да ми срце ножем прободу,
Кад ми два лепа вола испрегну;
Мукло рикнуше, као да злобу
И дрскост слуге сваки осети,
Па роговима бости стадоше;
Тада праведни гњев ме обузе,
И поропчију штапом ошинем.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Једва ми старци срце свладамо,
А како младост да се савлада!

МЕЛХТАЛ. Ја само жалим оца седога,
Он треба да се лепо негује,
А у даљини син му борави.
Њега сурово мрзи намесник,
Јер увек смело глас је дизао
За наша стара права слободна.
Зато ће старца они мучити,

А никог нема да од грубости
Њихове зверске њега одбрани.
— Нек са мношћем буде што год му драго,
Ја морам тамо преко језера.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Само чекајте и стрпите се,
Док нам отуда вести не стигну.
— То неко куца — Можда гласника
Спрема намесник — Брзо унутра —
Ви у Уриу нисте сигурни
Од груби шака Ланденбергових,
Јер свуд тирани руке пружају.

МЕЛХТАЛ. Они нас уче шта да чинимо.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Уђ'те! Ја ћу вас звати поново,
Видим ли да је овде сигурно. [Мелхтал уђе]
Јадник, ништа му не смем да рекнем
Од каквог стрепим зла — Ко куца то?
Како зашкрипе врата, помислим:
Ево несреће! — Свуда уходе,
Из сваког кута прислушкивају;
У унутрашњост кућа допиру
Ти посланици крвожедника.
Требаће скоро да на капије
Удара човек превор гвоздени.

[Отвори врата и изненађен устукне, јер се појави Вернер
Штауфахер].

Шта видим? Ви, господин Вернере!
Но, хвала богу! Још гост милији
Овај праг никад није прешао.
Па добро дошли под мој скромни кров!
Шта вас у Ури данас доводи?

ШТАУФАХЕР [пружајући му руку].

Стара времена и наш стари Швиц.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Ви то носите собом — Берујте,
Ваш ме долазак тако радује!
— Седите — Је ли здраво госпођа
Гертруда, ваша вредна супруга,
Кћи благородна мудрог Ибергса?
Ту сви путници, што из Немачке
У Италију преко Мајнрадског

Цела путују, хвалом узносе
 Ваш дом честити и гостољубиви —
 Но реците ми, да ли управо
 Из Флиелена амо стижете,
 И јесте ли се још где свраћали
 Пре него ли сте дошли код мене?

ШТАУФАХЕР [седне]. Видо сам где се већ довршава
 Једна голема нова тврђава,
 Па ми то тешку бригу задаје.

БАЛТЕР ФИРСТ [показује му на прозор].
 Та погледајмо, ту је исто то!

ШТАУФАХЕР. То у Уриу јоште не беше,
 Нити ко памти какву тамницу:
 Стан је тамнички био само гроб.

БАЛТЕР ФИРСТ. Гроб је слободе име њезино.

ШТАУФАХЕР. Господин Фирсте, ја вам не кријем,
 Због љубопитства нисам дошао,
 Но с тешке бриге — Исти притисак
 Као и код нас овде налазим.
 Ово се више не да сносити;
 И је ли ово ропство нама циљ?
 Од памтивека бесмо слободни,
 Свикли на лепо предусретање.
 У земљи нико то зло не памти,
 Од кад пастири по бреговима
 Пасу и своја стада чувају.

БАЛТЕР ФИРСТ. Бесприимерни су ови прогони!
 Каже и барон Атингхаузен,
 Који времена стара глед'о је,
 Да се то више не да сносити.

ШТАУФАХЕР. И тамо преко, у Уинтервалдену,
 Трпе крваво — Ту Волфеншисен,
 Што на Розбергу беше кастелар,
 Подиже руку на забрањен плод —
 Честиту жену Баумгартена,
 У Алцелену што но борави,
 Силовати је хтео срамотно,
 За то њен муж га уби секиром.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Суд је божији праведности суд
— Рекосте Баумгартен? То вам је
Један честити, човек поштени.
А је ли спашен? Је ли заклоњен?

ШТАУФАХЕР Њега је амо превез'о ваш зет;
Ја сам га скрио међу клисуре —
Још ми је већи ужас прич'о он,
А у Сарнену што се десио,
Да стога сваком мужу поштеном
Мора да срце пуца од бола.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Шта се то збило?

ШТАУФАХЕР. У Мелхталу, где
На домак Кернса наступа се пут,
Један поштени, часни живи муж;
Зове се Хајнрих Халден, чију реч
Онамо слуша и поштује свак.

ВАЛТЕР ФИРСТ.

Ко не зна њега! Шта је било с њим?

ШТАУФАХЕР. Ланденбергер је хтео: његов син
Да глобу плати, јер бејаше крив
Због маленкости, непослуха свог;
Те једном слуги изда заповест
Да му за ову глобу заплени
Из његовога плуга вола два.
Тад младић слуги штапом преби прст,
И из роднога краја побеже.

ВАЛТЕР ФИРСТ (с највећом пажњом).

А отац његов — шта је било а њим?

ШТАУФАХЕР Ландбергер је одмах посл'о по њ,
Па када преда њ ступи, као звер
Рикну да сина с места добави,
И док се старац клео истински
Да појма нема где је његов син,
Слуге мучења зовну намесник —

ВАЛТЕР ФИРСТ (скочи и хоће да га на другу страну
одведе да не би говор чуо Мелхтал).
Тихо! не даље!

ШТАУФАХЕР (повишеним гласом). „Ако је твој син
Умак'о, ти си ту и плаћај за њ!“
Оборише га доље на земљу,
И бесне слуге гвожђем шиљасти
Извртише му ока обадва.

ВАЛТЕР ФИРСТ. О, заклони нас, боже милосни!

МЕЛХТАЛ (упане). Рекосте да су ока обадва
Извртели му?

ШТАУФАХЕР (зачуђено Валтеру Фирсту).

Ко је младић тај?

МЕЛХТАЛ (грчевито зграби Штауфахера). Ока обадва?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Бедни мученик!

ШТАУФАХЕР. Ко је? (пошто му Валтер Фирст даде знак:)
Син његов! Боже праведни!

МЕЛХТАЛ. А ја далеко морам боравит! —
Ока обадва?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Савладајте се!
Сносите као човек!

МЕЛХТАЛ. Због мене,
Моје кривице, моје дрскости!
Слеп дакле? Сасвим, у истини слеп?

ШТАУФАХЕР. Кажем вам. Посве вид му угашен,
Он више неће никад гледати
Нити ли сунца, нити месеца.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Та немојте му повећават бол.

МЕЛХТАЛ. Више никада! Више никада!
(Притисне очи рукама, мало поћути, па се затим
окреће сад једном, сад другом и говори сувним
гласом)

Очију светлост дар је небесни —
Сва сретна бића живе светлошћу —
И она сама биљка малена
Са радошћу се њојзи повраћа.
А он са болом мора седети
У помрчини ноћи вечите.
Он више никад неће гледати

С радошћу зелен ћилим рудина,
 Када их лепо цвеће ишара;
 Нити ли оне наше снежнике,
 Када у јутра и у вечери
 Порумене им бели врхови —
 Смрт ништа није — но слеп живот,
 То је тек беда — Што ме жалошћу
 Таком гледате? Имам ока два,
 А ни једно му дат' не могу ја,
 Ни један блесак мора светлости
 Које у моје очи продире.

ШТАУФАХЕР. Вај, место да вам боле убогост,
 Ја их повећат морам више још —
 Још једна мука, беда голема,
 Задесила је оца вашег:
 Све је намесник њему отео,
 Не остави му ништа до ли штап,
 Да се од врата до врата к'о сен,
 Го и невољан вуче старац слеп.

МЕЛХТАЛ. Само штап старцу бедном остане!
 Све му отео па и сунца сјај,
 То опште добро људи убогих —
 Нека ми нико више не збори
 Да се ту скривам и ту останем!
 О, ја сам бедна кукавица тек,
 Кад сам, се само за се бринуо,
 А не за драгу главу очеву,
 Што у рукама оста крвничким
 К'о залог! Бежи, бежи од мене
 Ти кукавички страху срамотни —
 Нинашто друго нећу мислити
 Но на освету само крваву.
 Онамо ћу се одмах превести,
 Нит ми ко може пут запречити —
 Ја идем драге очи очеве
 Да од крвника тражим беснога —
 Нека га чува сва катанија,
 Ја ћу га наћи. — Ништа не марим
 За живот, само да тај угасим

Врели и страшни свога срца бол
У кључевима крви његове. (Хоће да иде).

БАЛТЕРФИРСТ. Останте! Спрам њим шта ви можете?
Он у Сарнену, кули високој,
Безбрижно седи, и на немоћни
Ѓивев се посмева иза бедема.

МЕЛХТАЛ. Ма био тамо на врх Шрекхорна,
Или још више, где Јунгфрау брег
Покрива вечно својим плаштом снег —
Ѓаћи ћу куда њему води пут;
С двадест другога верних, истинских,
Разорићу му ласно тврђаву.
Но ако за многа нико не хтео,
И сви ви ако ради колеба
И ради ваших стада богатих
Под тирански се јарам сагнете,
По урвинама и бреговима
Ја ћу пастире на збор позвати
Тамо под неба кровом слободним
Да причам томе свету јуначком
Чије још срце здраво удара,
О нечувеној грозоти и злу.

ШТАУФАХЕР (ВалтеруФирсту).
Превршило је — зар још горе зло
Да скрштенијех руку чекамо?

МЕЛХТАЛ. Та чега горег да се бојимо,
Кад више није ни очињи вид
Од крвничког нам беса поштеђен?
Зар ми оружја свога немамо?
Та зашто смо се онда учили
Како на стрели лук се запиње,
И замахује тешким наџаком?
У очајању и у невољи
Створ сваки свог се лаћа оружја.
Свом гонитељу јелен сморени
Врх показује оштрих рогова,
А дивокоза у провалије
Ловца одвлачи, па и сами вџ,

Тај кротки другар дома људскога,
Што трпељиво и што покорно
Под јарам тврди свој врат савија,
Раздражен скочи и роговима
Свог нападалика хити у облак.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Када би све три наше крајине
Мислиле исто једно к'о нас три,
Онда би, можда, нешто створили.

ШТАУФАХЕР. Кад Ури зовне и кад на тај глас,
И Унтервалден прискочи, и Швиц
Савезу старом биће веран друг.

МЕЛХТАЛ. Ја Унтервалден добро познајем,

Ту пријатеља имам небројно,
И сваки би се мача латио,
Кад би на друге им'о ослона.
— О, земље ове, врсни очеви!
Ја сам још момче неискусно, знам,
И да на збору нашем народном
Морам ћутати — ипак немојте
Младог земљака савет презрети;
На ови корак мене не гони
Ни честољубље, нити похвала,
Но бол бескрајни беде највеће
Што ганут' мора и кам ледени.
И ви сте оци и домаћини,
И ви желите сина оданог,
Што ваше седе власи поштује
И чува светлост ваших очију.
О, ви, што нисте још пострадали
Нити животом, нити добрима,
Чијег је вида луч неугашен,
На мој бол неми бити немојте.
И сврх вас виси тиранина мач,
И ви тај народ од Аустрије
Одвраћали сте, а и отац мој
Друге кривице нема, и ви сви
Учинили сте преступ једнаки.

ШТАУФАХЕР [Валтеру Фирсту]
Ви одлучите! Ја ћу уз вас бит'

ВАЛТЕР ФИРСТ.

— Треба нам чути шта ће племство рећ' —
Атингхаузен и Силинен с њим —
Ја држим њино име ће и глас
Прикупити нам доста дружбе још.

МЕЛХТАЛ. Које је име од имена вâс

Двојице више у тим горама?
У вама вере има народ сав,
У земљи лепо уживате глас.
Наследили сте земљу богату
И трудом својим повећали још. —
Шта ће нам племство? Сами на дело!
И сами, ја се уздам у бога,
Ми ћемо знати себе бранити!

ШТАУФАХЕР. Племство не шиба бич исти ко нас,

Река, што бесни у понору, још
На површину није избила —
Ипак ће племство стати у наш ред,
Кад под оружјем види земљу сву.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Кад би то био један поглавар

Што чини ова бесна насиља,
Правда и закон рекли би свој суд.
Но ко нас тлачи то је главом цар
И суд највећи — зато нека бог
Мишице наше снагом окрепи! —
Ви прикупљајте поуздани свет
У Швицу, ја ћу у Уриу сам
Да пријатеље наше прикупљам.
Но Унтервалден ко ће обићи?

МЕЛХТАЛ. Пошљите мене — Кома ова ствар
Више но мени лежи на срцу?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Не! Ви сте сада у мом дому гост,
Ја за ваш живот морам јамчити.

МЕЛХТАЛ. Та пустите ме! Ја све путеве
— Тајне познајем, а и знаника
Имам подоста, што од ухода
Под кровом ће ме својим прикрити.

ШТАУФАХЕР. Па нек, у име бога, оде он.
 Онамо нигде нема ухода —
 Та тамо грозно мрзе тиране
 Па неће сазнат за наш устанак.
 И Баумгартен нек под Кернвалдом
 Дружину збира и крај побуни.

МЕЛХТАЛ. Но како ћемо наћи згодан пут,
 Да заварамо сумњу тирана?

ШТАУФАХЕР. Па код Брунена, или код Трајба.
 Где трговачке лађе пристају,
 Ми би се могли згодно скупити.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Не смемо тако јавно радити.
 Слушајте. Ево како мислим ја:
 Тамо, на левој страни језера,
 Где се у Брунен вози, управо
 Спрам Митенштајна, међу дрвећем,
 Лежи скровита једна рудина,
 Коју пасти и Ритли називљу,
 Јер је ту некад шума крчена.
 Она је онде, где но граничи [Мелхталу]
 Наш с вашим крајем, и за један час
 Из Швица ће вас тамо превест чун.
 Ноћу, када је пуста путања,
 Можемо тамо на договор доћ,
 И собом сваки јоште довести
 По десет људи нама оданих.
 Тако би могли веће држати
 И туде одмах, без одлагања,
 У име бога, закључити све.

ШТАУФАХЕР. Нек тако буде. Пружите ми сад
 [Валтеру Фирсту]
 Своју десницу! [Мелхталу] И ви амо с њом!
 И ко што овде сад тројица нас
 Здружисмо руке верно стиснуте,
 Нека се тако здруже земље три
 На свету борбу на живот и смрт!

ВАЛТЕР ФИРСТ. На свету борбу на живот и смрт!
 [Још неко време држе здружене руке и љуте].

МЕЛХТАЛ. О, ти мој слепи, оче убоги,
Ти дан слободе нећеш гледати;
Ал ћеш га чути — Када брегу, брег
Наједном даде знаке пламене,
Па када пану тврђе тиранске
У колебу ће твоју, поносно,
Смели Швајцарац ногом ступити,
Да ти радосне вести дојави
И у ноћ твоју светлост разаспе.

(Одлазе сваки за се.)

ДРУГИ ЧИН.

ПОЈАВА ПРВА.

Двор барона Атингхаузена заставника.

Готска дворана украшена грбовима, оклопима и шлемовима. Барон старац од 85 година висока, отмена раста, у крзненом прслуку, поштапа се штапом на чијој је држаљци рог дивокозе. Куони и још шест слуга-кметова стоје около њега са грабљама и косама. УРЛИХ РУДЕНЦ улази у витешком коњаничком оделу.

РУДЕНЦ. Овде сам, стриче. — Шта би жељели?

АТИНГХАУЗЕН. Дозвол'те најпре, к'о што обичај
Мога је дома, да на уранку
Са слугама се чашом обредим.

(Пије из једног пехара, који затим иде од руке ...)

Негда сам с њима и ја у пољу
Бив'о и њихов надгледао рад,
Као год што сам и са заставом
Развијеном их у бој водио.
Сада у соби само боравим,
И да ми сунце амо не допре,
На брег му не бих мог'о изаћи.
Тако све ужи мој круг постаје,
И све се више ближим крају свом,
Где живот ови вечно престаје.
Сада сам, ево само своја сен.
Скоро ћу само своје име бит'.

КУОНИ (пружа пехар Руденцу).

Племићу, вама пехар предајем.

(Руденц оклева да прими пехар.)

Пијте весело! Тај је напитац
Из једне купе, срца једнога.

АТИНГХАУЗЕН. Сад хајд'те, децо, а о народном
Вечерас ћемо послу зборити.

АТИНГХАУЗЕН и РУДЕНЦ.

АТИНГХАУЗЕН. Ја видим, ти си спреман, нагиздан,
Ти ћеш у Алторф у господски двор?

РУДЕНЦ. Да, стрице, морам да идем што пре —

АТИНГХАУЗЕН. Зар тако хитно? Зар синовче мој,
Твоји су часи тако скупи сад,
Да и од свога стрица седога
Мораш их тако шкрто штедити?

РУДЕНЦ. Ја видим да вам више не треба,
У овом дому ја сам туђин тек!

АТИНГХАУЗЕН (мери га дуго очима):

Јеси на жалост. Теби завичај
Туђина поста. Ули! Ули мој!
Ја те не могу више познати.
Сав се у свили блисташ охоло,
Пауновим* си перјем окићен,
Огрнуо се плаштом гримизним —
С презрењем гледаш на свет сељачки,
И његова се стидиш поздрава.

РУДЕНЦ. Ја му част радо дајем пристојну,
Но не дам право ког он присваја.

АТИНГХАУЗЕН. Сва земља стрепи с гњева ца
Јад свако часно срце раздире
С насиља и са беса тиранског,
Ти само општи бол не осећаш —
Од свога си се рода одметн'о
А злотвору си другом постао,
Па се с њим смејеш нашој невољи —
Тебе је зан'о лажни, ташти сјај,
С улагивањем слуге робовског
Пужеш и тражиш царске милости,
Док твоју земљу крвав шиба бич.

РУДЕНЦ. Бич земљу шиба — Зашто стрице мој?
Ко је у понор беде сурвао?
Та треба рећи циглу једну реч,
Па би се у час бича лишили,
И милост царску стекли за навек.
Тешко онима што пук заводе,

* Пауновим перјем и т. д. —: обележје аустријски
војвода (херцога) и њиховијех присташа.

Па своје добро на пут стаје сам.
 Они рад своје личне користи
 По земљи муте и свет заводе,
 Да не приступе дому Хапсбуршком,
 Као и друге земље околне.
 Њима је врло згодно с властелом
 Да на господској седе столици,*
 И да у земљи буду судије —
 Њихов господар желе да је цар**
 А да им нико није господар!

АТИНГХАУЗЕН Из твојих уста то да чујем ја!

РУДЕНЦ На то сте сами изазвали ме;
 Но да довршим што сам почео!
 — Шта сте ви овде? Какво лице сте?
 Зар ви немате вишег поноса,
 Но бити судија ил' стегоноша,
 И с чобанима суд изрицати?
 Шта? Та није ли много славније
 Поклонити се светлом ћесару
 И у сјајну му свиту ступити,
 Но бити раван својим слугама,
 И с паором на суду седети?

АТИНГХАУЗЕН О, Ули, Ули! Знам ја песму ту,
 Песму обмане! Њом су душмани
 Отровали ти душу и срце!

РУДЕНЦ Нећу да кријем — да дубоки вред
 Мени задаје њихов смех и руг,
 С којим сељачко племство сретају —

* Столици — : Властела и невластела имали су, као председници на суду, једнако право гласа. Банак, где је седела властела, звао се господска столица.

** Упореди тумачење одношаја Швајцараца спрам Римско-Немачког царства у наредним појавама. Швајцарци признају до душе извесну врховну власт цара, али о потчињености под хапсбуршким домом неће ни да чују. Сад је на власти Албрехт цар, али у исто време он је и војвода аустријски и глава хапсбуршке лозе. Против разликовања које чине у том погледу Швајцарци свој глас диже Руденц.

Ја то не могу више сносити!
 Док свуд около други племићи
 Под хапсбуршкијем стегом стичу част,
 Ја на баштини својој узалуд
 Младости своје лепи губим век
 У свакидањем раду сељачком —
 Тамо, прђ гора блешти славе свет,
 Велика дела свуд се стварају,
 А мени овде рђа шлем и штит;
 У ове стране јек не допире
 Груба убојних, ни клик херојски —
 а овде слушама само клепке звук,
 Блејање стоке и чобански пој.

АТИНГХАУЗЕН. Слечче, тебе је зав'о ташти сјај.

Презиреш народ и свој завичај!
 Отачкијех те обичаја стид!
 Но једном ти ћеш вреле сузе лит
 За бреговима твојих дедова,
 И ова скромна песма пастирска,
 Коју ти сада гордо презиреш,
 Болем и чежњом спопашће ти груд
 Кад у туђини чујеш њезин глас.
 О, за родном је грудом силан бол!
 За тебе није страни лажни свет;
 Тамо, на царском двору схолом,
 Ти ћеш вечито бити пуст и стран!
 Јер особине друге тражи свет
 Но ове што си овде стек'о ти.
 Иди, и продај душу слободну,
 У лено прими земљу, буди роб
 И слуга царски, док бит можеш кнез
 Овде на своме добру слободном
 Ах, Ули! Ули! Овде остани!
 У Алторф немој ић — О, не напуштај
 Твоје отачке земље свету ствар!
 а сам последњи своје лозе лист

И са мнош корен изумире њен.
 Ту, ето, виси мој калпак и штит;
 Са мнош ће у гроб сахранити њих.
 Па зар да мислим у последњи час
 Да си ти једва чек'о моју смрт,
 Па да одјуриш у Хапсбуршки двор,
 И ту сва моја добра властелска
 Примиш у *лено* од Аустрије,
 А што ја часно примих од бога!

РУДЕНЦ. Са краљем нам је борба узалуд,
 Он је господар света; па зар ми
 Сами хоћемо да тврдоглаво
 Кидамо гвожђе ланца његовог,
 Којим је моћно опасао нас?
 Свуд су његови сајми, судови,
 И трговачки путеви, и с'ам
 Коњ товарни, што иде у Готард,
 Тестарину му мора плаћати.
 Ко једном мрежом ми смо земљама
 Његовим, ево, опкољени свуд
 — Хоће л' Немачка заштитити нас?
 Да л' се и сама може бранити
 Од аустријске силе нарасле?
 Не поможе ли једини нам бог,
 Ни један цар нам неће помоћи.
 Ко да се узда у реч царева,
 Кад с ратне нужде, новцем оскудни,
 Продати смеју целе градове,
 Што уточишта беху нашли свог
 А под окриљем орла њиховог, —
 И тако крњит' снагу државе?
 — Не, стриче! Мудрост сад нам налаже,
 У ове тешке дане расцепа,
 Да уз владара моћног станемо,
 С лозе на лозу круна прелази,
 Нит она памти верне услуге!

Па ипак да би једног наследног,
Моћног владара, милост пожњели,
Унапред семе треба сејати.

АТИНГХАУЗЕН. Зар си ти тако мудар? Боље з...
И видиш него твоји очеви,
Што за слободе своје драги кам
Даше цело имање и крв?
— Хајде у Луцери па све упитај
Како ту тлачи чизма хапсбуршка.
Они су дошли да нам преброје
Стада, и наше Алпе измере,
Да по шумама лов наш истребе,
Да уз мостове и пристаништа
Наша поставе своје пречнице,*
Да сиромаштвом нашим трошкове
А крвљу нашом војну плаћају —
— Не, ако своју крв дат' морамо,
Даћемо за се, и сви радије
Купит' слободу него ропства бич.

РУДЕНЦ. Шта може слаби народ пастирски
Спрам Албрехтове силне ордије?

АТИНГХАУЗЕН. Момче, познај тај народ пастирски,
Ја сам га некад у бој водио,
Код Фавенца му гледо окршај —
Ја га знам! Нека дођу овамо,
Нек дођу, нек нам јарам натакну,
Кога ми никад' трпит нећемо!
— Осети, дете, ког си племена!
За лажни урес и за ташти сјај,
Не бацај бисер благородства свог —
Да се прваком зовеш народа,
Што би те целом душом волео,
Што би уза те верно стајао
У сваком часу, борби и смрти —

* Пречнице — : малтарнице где се наплаћује царина.

То нека буде твој понос и сјај —
 Причврсти свете везе природне,
 Уз отаџбину драгу остани,
 И обгрли је срцем целијем.
 Овде је твоје снаге корен јак;
 У туђем свету сам ћеш стајати,
 Једна немоћна, слаба трстика,
 Коју ће сваки вихор сломити.
 Остани, давно с нама не беше,
 Бар један цигли ту дан пробави —
 Само не иди данас у Алтдорф —
 Чујеш ли? данас не иди; бар дан
 Један поклони твојој родбини! (Ухвати га за руку).

РУДЕНЦ. Та, пустите ме, ја сам обећ'о,
 Ја морам ићи, мене веже реч.

АТИНГХАУЗЕН (испусти му срдито руку).

Да ти си везан, сине злосретни!
 Али не речју нити заклетвом,
 Него спонама твоје љубави! (Руденц се окрене.)
 — Таји кол'ко ти драго. Но ја знам
 Да госпођица Берта Брунешка
 У царску службу тебе одвлачи.
 Властелинку би хтео добити
 С издајством рода — Себе не варај!
 Они ти мамац дају с невестом;
 И она није, момче, запамти,
 За безазленост твоју створена.

РУДЕНЦ. Доста сам слуш'о. Збогом остајте! (Одлази.)

АТИНГХАУЗЕН. Безумно дете, овде остани! —

Он оде, више не могу га спаст' —
 И Волфеншисен тако народ свој
 Оставио је, па ће и други —
 Сјај нам туђински младеж одвлачи
 И сврх бреговца наших вреба свуд.
 — О проклет био онај кобни час
 Кад туђин дође у наш мирни кут,
 Да сатре лепи стари обичај,
 И безазленост нашу отрује.

Новотарија свуда продире,
Старо и *Врло* гине, други век
 И с њиме други стиже нарашта.
 Шта ћу ја овде? Покојни су сви,
 Што беху моји радни другови,
 Под земљом моје доба почива;
 О, благо оном који дочек'о
 Није те дане новог времена! (Одлази.)

ДРУГА ПОЈАВА.

Једна ливада опкољена високим стенама и шумом.
 По стенама се виде брвна (мостићи) са дорукама, преко
 којих сељаци прелазе и спуштају се ка ливади. У по-
 заднини указује се језеро, над којим се види месечева дуга.
 Проспект затварају високи брегови, врх којих још више
 уздижу се ледењаци. Ноћ је дубока, и само језеро и гле-
 чери светле се и блистају у месечини.

МЕЛХТАЛ, БАУМГАРТЕН, ВИНКЕЛРИД, МАЈЕР из Сарнена,
 БУКАРТ из Бихела, АРНОЛД из Сева, КЛАУС са ХУМА,
 и још четири сељака; сви под оружјем.

МЕЛХТАЛ (још иза кулиса).

Ево путање! Сада за мном сви!

Познајем стену и на њојзи крст; —

Ту смо! Ово је Ритли.

(Улази са зубљом а за њим остали.)

ВИНКЕЛРИД.

Слушај! Ми!

АРНОЛД ИЗ СЕВА. Све пусто.

МАЈЕР ИЗ САРНЕНА. Јоште никог нема. Ми
 Унтервалденци први стигосмо.

МЕЛХТАЛ. Које је доба ноћи?

БАУМГАРТЕН.

Сада баг.

Са Селисбершке куле изби два.

(У даљини се чују звона.)

МАЈЕР ИЗ САРНЕНА. Мир! Слушај!

БИКАРТ ИЗ БИХЕЛА. Оно горске капеле,
 Из Швица, стиже раних звона звук.

КЛАУС СА ХУМА. Ваздух је чист, па стога звона звук
 Тако далеко до нас допире.

МЕЛХТАЛ. Сада вâс два-три пруже ложите,
Нек пламти када дружба приспије. (двојнца оду)

АРНОЛД ИЗ СЕВА. Како је лепа та месечна ноћ!
Језеро равно као зрцало.

БУКАРТ ИЗ БИХЕЛА. Они ће ласно возити.

ВИНКЕЛРИД (показује на језеро). Гле, гле!
Тамо! Зар ништа не видите?

МАЈЕР. Шта? —

Тако ми бога, јесте, заиста,
Баш у сред ноћи, дуга! Како то?!

МЕЛХТАЛ. Од месечине она постаје.

КЛАУС СА ХУМА. То је небесна ретка појав!
Још ово многи није видео.

АРНОЛД ИЗ СЕВА. Пазите, две су! Једна блеђа је.

БАУМГАРТЕН. Управ испод ње плови један чун.

МЕЛХТАЛ. Оно је чамац Штауфахеров;
Ко је друг честит, на њ се не чека.
(Са Баумгартеном оде на обалу).

МАЈЕР. А Урци увек дођу последњи.

БУКАРТ ИЗ БИХЕЛА. Они морају преко брегова
Да обилазе, да их уходе
Намесникове не би сусреле.

[Међутим су два сељака, на сред ледине, ватру наложила].

МЕЛХТАЛ (на обали). Ко је то? Одмах дајте лозинку!

ШТАУФАХЕР (из чамца). Борци народни.

(Сви оду у позадину на сусрет долазницима. Из чамца
искочи: Штауфахер, Ител Рединг, Ханс с Кука, Јерг из
Ограде, Конрад Хун, Улрих Шмид, Јост Вајлер и још не-
колико сељака, сви под оружјем].

СВИ (вичу). Добро сте дошли!

(Док се остали у позадини задржавају и поздрављају, Мелх-
тал са Штауфахером ступи напред).

МЕЛХТАЛ. О господине Штауфахере!

Ја сам га вид'о, али он мене
Више видети није могао.

На слепе очи руку спустих му
И из угасла сунца њиховог
У крв ми проби пламен освете.

ШТАУФАХЕР. Манте освету. То ми нећемо.

Но да невољи на пут станемо,
Која нам целу земљу притиска.
— Сад ми кажите, у Унтервалдену
Шта сте за општу ствар учинили,
Шта народ мисли, како замкама
Издаје тамо ви сте избегли.

МЕЛХТАЛ. Преко планине страшне Суренске,

Преко широких поља ледених,
Где само кликће брадан орао,
СТИГОХ до Алпских паша, онамо
Где из Уриа и Енгелберга
Довикују се наши чобани,
И пасу своја крда заједно,
Да жеђ угасим млеком* глечерским,
Што у корито горске бујице
Са пеном белом тече низ стрмен.
У осамљене**) свраћах колебе,
Где ја тек бејач домаћин и гост,
Док нисам нашо топле станове
Са удруженим живим људима.
— Свуд је већ био глас одјекнуо
О свирепости***) новој што се зби,
И с милосрђем и поштовањем
Отварао се мени сваки дом.
Све ове лепе душе праведним
Гњевом дрхтаху с нове управе;
Јер к'о што њихни Алпи високи
Све хране исту биљку, исти цвет,
Ко што им врела теку једнако,
И к'о што њини мрки облаци

* млеком глечерским —: растопљени глечер бели се као млеко.

** осамљене и. т. д. — осамљене колебе, јер су пастири отишли у долину на зимовање.

*** свирепости —: ослепљење оца Мелхталовог.

И њини ветри пут не мењају,
 Тако је њихов исти обичај
 Од нараштаја прим'о нараштај.
 Они не трпе новотарија
 У навикнутом току животном.
 — Они ми тврде руке пружише
 Зграбише с клинца старе мачеве,
 Из очију им радост засија,
 Када имена драга споменух,
 Што су сељаку сваком светиња,
 Ваше и име Фирста Валтера —
 Сви се заклеше да ће чинити
 Све што за сходно вас два нађете,
 И вама верни бити до смрти.
 — Под гостопримства светим окриљем,
 Од салаша сам ишо салашу;
 А кад у родну стигох долину,
 Где ми родбина многа станује,
 И видех оца, где убог и слеп
 На туђој слами живи милошћу
 Усрдних људи —

ШТАУФАХЕР.

Боже небесни!

МЕЛХТАЛ. Ја нисам плако! Нисам излио

У дечје сузе снагу болова,
 Но у дубини груди својијех
 К'о аманет је свети закључ'о,
 Само на наше дело мислећи.
 Преко свих горских грба пуз'о сам,
 Сваки дђ, сваку в'алу обиш'о;
 До глечерског сам допр'о подножја,
 И настањене нашо' колебе,
 И свуда где ме нога донела,
 У свакоме је срцу кипела
 Спрам тиранина мржња бескрајна
 Јер све до ове меће последње
 Живих створова, где тло замрзло
 Ничим не рађа, намесника бес
 Стиже и хара чељад убогу.
 Сва срца овог часног народа,

Распламтих речи оштром жаоком,
И сви су наши речју и срцем.

ШТАУФАХЕР. Много за кратки рок изведоста.

МЕЛХТАЛ. Још више! Знате, две су тврђаве,
Розберг и Сарнен, што плаше наш свет,
Јер иза њих се злотвор заклања,
Те лако може земљи наудит'.
Ја сам у Сарнен собом отишо
И град очима својим разглед'о.

ШТАУФАХЕР. Зар сте у шпиљу тигра смели до...?

МЕЛХТАЛ. К'о поклоик се бејох обуко;
И видео сам како намесник
Ту, за раскошном софром пирује.
Сад кажете да л' се могу свладати —
Видех крвника а не циљах у њ!

ШТАУФАХЕР. Срећа што бесте тако присебни!

(Међутим су и остали сељаци ступили напред и њима се
приближили).

Сад ми кажите к'о су другови
Ваши, што с вама амо дођоше?
Упознајте ме, да се зближимо
И отворимо срца искрено.

МАЈЕР ИЗ САРНЕНА. Ко, господине, вас не познаје
У те три земље? Ја сам Сарненац
Мајер, а ово Штрут је Винкелрид,
Мој сестрић.

ШТАУФАХЕР. Та ми имена нису
Ни мало нова. Један Винкелрид,
У некој бари, близу Вајлера,
Једну је грдну смак'о аждају
И у тој борби и сам подлег'о.

ВИНКЕЛРИД. То беше деда мој, господине.

МЕЛХТАЛ (показује Штауфахеру двојицу сељака)
Ова су два из Унтервалдена,
Црквени кмети из Енгелберга —
Па нећете их, ваљда, презрети,

Што нису као и ми слободни —
И они љубе земљу отачку,
А такођер су на збор позвани.

ШТАУФАХЕР. (двојици сељака)
Дајте ми руку! Нек се поноси
Свак, који ником није подређен
На овој земљи; ипак, поштење
У свакоме се рађа сталежу.

КОНРАД ХУН. То је господин Рединг, судија,

МАЈЕР. Знадем га добро. Мој је супарник;
Због једне старе њиве давно већ
Парбу водимо. Ми смо пред судом,
Господин Рединг, два противника,
Овде смо браћа, за једну смо ствар.
(Рукује се с њим дрмајући му руку.)

ШТАУФАХЕР. То је поштено!

ВИНКЕЛРИД. Чујте, урски рог!

(Десно и лево виде се наоружени људи где силазе низа
стене са запаљеним зубљама)

ХАНС СА КУКА. Гле, зар са стена с њима не слази
И сам пречасни жупник? Тешки пут,
И та ноћ мркла њему не смета,
Јер верни пастир сав се предаје
Својему стаду.

БАУМГАРТЕН. С њим и сакристан
Долази — Ту је и господин Фирст
Валтер. Но с њима, канда, није Тел.

ВАЛТЕР ФИРСТ; РЕСЕЛМАН, жупник; ПЕТЕРМАН, са-
кростан; КУОНИ, пастир; Верни ловац; РУОДИ, рибар; и
још пет сељака. На броју их је 33. Ступе напред и стану
око ватре.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Тако морамо на тлу рођеном,
Отачкој груди, да траг скривамо,
Као што чини само разбојник;
И да у ноћи, која црни плашт
Пружа крвнику и злој уроти,

Што се од сунца плаши небесног, —
Тражимо своја права, што су сва
Јасна и чиста к'о луч сунчани.

МЕЛХТАЛ. Па нека! Тавна што испреде ноћ,
На светлост дана радосно ће доћ'!

РЕСЕЛМАН. Завереници, браћо! слушајте,
Што ми у срце бог усађује!
Ми смо ту место Већа Земаљског,
И ми заступат' овде можемо
Наш цели народ. Стога нека се
Већа по старим обичајима
Као у мирно доба. Ако што
На већу буде незаконито,
Опростиће нам нужда времена.
Но бог је свуда где је правде пут,
И ми смо ту под небом његовим.

ШТАУФУХЕР. Тако је. Нек се веће обави
По обичају наших дедова;
Ако је ноћ, луч правде светли нам.

МЕЛХТАЛ. Ако број потпун није, овде је
Језгра и срце целог народа.

КОНРАД ХУН. Ако ту није стари законик,
Он је у нашем срцу исписан.

РЕСЕЛМАН. Сад одмах коло нек се састави,
И пободу власти мачеви*.

ХАНС СА КУКА. Нек старешина место заузме,
Нек уза њ стану перјаника два.

САКРИСТАН. Овде је народ трију земаља,
Па ко да буде глава сабора?

МАЈЕР. Овде је Ури а овде је Швиц,
Нека се они грабе о ту част,
А Унтервалден то им препушта.

* мачеве власти: по обичају забоду се два мача у земљу пред изабраног старешину (преседника) већа.

МЕЛХТАЛ. Јер смо ми овде ко молитељи,
Што траже помоћ браће моћније.

ШТАУФАХЕР. Па, ето, Ури нека узме мач,*
Пред нама његов стег се вијао,
Када наш поход на Рим** бејаше.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Част мача нека Швицу припадне,
Он је порекло и корен свих нас.

РЕСЕЛМАН. То натецање лепо, пустите
Да ја изравнам братски праведно:
Нека Швиц буде глава сабора,
А Ури нека прими бојни мач.

ВАЛТЕР ФИРСТ. (пружи Штауфахеру мачеве) Прим'те!

ШТАУФАХЕР. Не мени, но по старини
Нек част припане.

ЈОРГ ИЗ ОГРАДЕ. Ту је најстарији
Улрих Шмид.

ХАНС СА КУКА. Поштен, човек савестан,
Но из сталежа није слободног;
Кмет Швицу вођа бити не може.

ШТАУФАХЕР. Зар ту Господинг Рединг, судија,
Не стоји? Зашто тражит часнијег?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Нека он буде наш старешина!
Нек руку дигне ко се слаже с тим.
(Сви дигну у вис десну руку).

РЕДИНГ (ступи на средину). Свог законика овде немамо
Не могу руку положити на њ.
Зато се кунем вечним звездама,
Да ћу праведно увек судити.

(Преда њ пободу у земљу два мача, обруч људи састави се
около њега. Средину обруча сачињавају људи из Швица,
десну страну људи из Уриа а леву из Унтервалдена. Рединг
стоји наслоњен на свој убојни мач).

* мач—: односи се на „мачеве власти“.

** Рим—: Немачки краљеви ишли су с војском у Рим,
да задобкују од папе признање царског имена.

Шта је три ова брдска народа
 У ове глухе часе скупило,
 На ово пусто жало језерско?
 Какав је циљ и смис'о савеза
 Новога, што га сада склапамо
 Овде, под ведрим небом звезданим?

ШТАУФАХЕР (ступи у круг).

Не, савез нови ми не склапамо,
 Ми само древни савез дедова
 Сад обнављамо. — Завереници!
 Нек нас језеро и нек брегови
 Овако деле једне од других,
 Нек сваки народ собом управља,
 једна крв ипак тече у нама,
 Отаџбина је једна свију нас,
 Из које смо се амо кренули.

ВИНКЕЛРИД. Па онда тачно песме говоре,
 Да из далека амо дођосмо.
 О, дѣте, па нам приповедите
 Све редом, што ви о том знадете,
 Нек стари савез нови учврсти.

ШТАУФАХЕР. Стари пастири ово причају:
 — Иза тих гора, на северу је
 Један велики народ живео.
 Но оскудица грдна настаде,
 Те у тој беди веће закључи
 Да се, по коцки, сваки десети
 Мучанин сели. Тако и беше!
 Ђуди и женâ густе поворке,
 С писком и вриском, на југ кренуше,
 Преваљујући и крв лијући,
 Преко крајева земље немачке,
 Све до високих ових брегова.
 Без одмора је народ врвео,
 Док у долину дивљу не стиже,
 Где 'но Муота река протиче.
 Ту се рад људски није видео,

Само на жалу једна колеба*
 Усамљена је подизала кров.
 Пред њом је један човек седео
 И чек'о згоду да завезе чун.
 Но језеро је силно беснело,
 Те свакој лађи беше спречен пут.
 Овде гомиле разгледаше крај,
 И кад видеше дрвља обиље
 И много свежих, здравих извора,
 Они мишљаху к'о да очима
 Поново виде родни завичај.
 Тако се реше и ту населе,
 Па подигоше своје место Швиц,
 И много грке муке видеше
 Док искрчише шуму дивљачну.
 После овога када земљиште
 Малено поста за број народа,
 Они на Црно Брдо кренуше,
 Па све до беле земље стигоше,
 Где се за вечним ледним бедемом
 Прикрива народ с другим језиком.
 Ту, на Кернвалду, подигоше Станц,
 А у долини Рајса Алторф свој,
 Увек чувајућ стари обичај.
 Од свих племена, што у земљи тој
 Населише се, својом храброшћу
 Швајцарци су се први истакли;
 По срцу стара крв се познаје.
 (Пружи руке једну десно а једну лево).

ХАНС СА КУКА. Да ми смо једно срце, једна крв!

СВИ (сви пруже руке један другоме)!

Једног смо срца, ми смо једна крв!

Сви ћемо сложено бранити свој дом!

ШТАУФАХЕР. Народи други носе јарам туђ,

Покорише се победнику свом.

Па и по нашим самим међама

Много је Саса слуга туђину,

* Колеба — била је на ушћу Муоте.

И та покорност и дух робовски
 Прелази и на њихов нараштај.
 Но ми, Швајцарци, стара, права крв,
 Старој слободи верни бејасмо.
 Пред владарима нисмо клечали,
 Свог заштитника цара слободно
 Само смо својом вољом бирали,

РЕСЕЛМАН. Ми смо државе окриље вољно
 Увек бирали, као што стоји
 У повластици* цара Фридриха.

ШТАУФАХЕР. Јер и тај што је најслободнији
 Једну власт вишу има над собом.
 Један поглавар, судец највећи,
 Мора да буде, који праведност
 У споровима крвним изриче.
 Зато су наши мудри очеви
 Част отаџбине своје у руке
 Цару предали, што је господар
 Целе Немачке и Италије;
 Па к'о и други, што независни
 Беху под штитом царства његова,
 Полагали су њему заклетву,
 Да ће у рату уза њ стајати,
 А то и јесте била дужност свих
 Да штите царство које штити њих.

МЕЛХТАЛ. Мимо то све је само ропства знак.

ШТАУФАХЕР. На позив цара под његов су стег
 Ступали они и за њ били бој.
 На Италију с њим су кретали
 Да круном римском њега округе.
 Но сами свој су дом сређивали,
 По обичају и свом закону;
 Тек злочин царски суд је судио.
 За то кнез један беше постављен,
 Што није овде имо седиште,
 Већ кад би крв се гдегод десила,
 На позив земље он би дошао,

* У повластици — : повластица цара Фридриха II. 1241. год.

Па би без страха од људи свој суд
 Он под ведријем небом изрек'о.
 Па где је трага да смо робови?
 Мисли л' ко друкче, нека говори!

ЈОРГ ИЗ ОГРАДЕ. Све је то тако, к'о што зборите,
 Насиље никад нисмо трпели.

ШТАУФАХЕР. Ни самог цара нисмо чули глас,
 Када уз наше стаде попове;
 Јер, као слуге дома божијег,
 Хтели су да нам отму пашњаке,
 Где су још наши стари дедови
 Од увек стада пасли спокојно —
 И кад повељу они пружише
 Што им поклања старе испаше,
 Јер наше право цару прикрише —
 Ми завикасмо: „Нема цара тог,
 Што иком може дати на поклон
 Оно, што само нама припада!
 И узме ли нам царство права та,
 Ми и без царства бити можемо!“
 — Тако очеви наши рекоше!
 А ми да срамни јарам сносимо
 И да нам један слуга намеће
 Оно што ни цар сами не смеде?
 Ми у ту земљу уложисмо труд,
 И гору, где су звери живеле,
 Ми смо у људски претворили стан —
 Истребили смо грдне аждаје,
 Што су из бара чељад вребале —
 Раздерали смо покров маглени
 Што је сврх пусте земље висео —
 Разломил смо круто камење
 И сврх понора, и сврх бездани,
 Свуд отворили путе слободне,
 Хиљаду лета овде је наш дом —
 Па сад да један слуга ћесарски
 Дође да нама ланце сакива,
 И руга нам се на тлу рођеном?

Шта? Зар никакве нема одбране
Противу ове силе крвничке?

(Велико узбуђење међу сељацима)

Не, моћ тирана има границу.
Нема ли нигде правде тлаченом
Мора л' пан сваки јадам сносити,
Он храбро ~~иде~~ ~~челу~~ ~~одиде~~
И доле сноси права вечита,
Што горе бдеју непогажена,
И стална као кола звездана —
Прастаро доба света враћа се,
Где стоји човек наспрам човека —
Када другога нема излаза,
К'о задње средство он прихвата мач —
Ми од насиља, беса тиранског,
Бранити смемо благо највеће —
За стајбину ми се дижемо,
За своје жене, за своју децу!

СВИ (ударајући мачем својим о земљу).
За своје жене, за своју децу!

РЕСЕЛМАН (ступи у средину круга)
Пре промислите но мач тргнете!
С царем би могли изгладити ствар; —
Доста би била само једна реч,
Па тиран, што вас сада прогања,
Умиљато би вама ласкао.
— Примите што вам често нудише:
Признајте орла краља хапсбуршког,
А прекините с царством немачким —

ХАНС СА КУКА. Шта? Заклети се Аустрији!

БУРКХАРТ С БИХЕЛА.

Та не слушајте шта говори поп!

ВИНКЕЛРИД. То може само желет' издајни!
И један крвник овог народа!

РЕДИНГ. Завереници, полакоте, мир!

АРНОЛД ИЗ СЕВА. Пред Аустријом ми да клекнемо,
После толиког срама безочног!

КЛАУС СА ХУМА. Зар да нам оно силом наметну
Што нисмо хтели милом примити?

МАЈЕР. По праву ми би тада, заиста,
И заслужили да смо робови!

ХАНС СА КУКА. Права Швајцарца нек се лиши свако,
Когод ту јоште једном спомене
О покорности спрам Аустрије!
— Нек то, судијо, буде први став
Нашег закона — то је предлог мој.

МЕЛХТАЛ. Тако је! Ко ће краља хапсбуршког,
Одузмимо му сва права и част,
Нека га нико у дом не прима.

СВИ (дигну десну руку). То нек је закон, то хоћемо сви!

РЕДИНГ (после једне паузе). Прима се.

РЕСЕЛМАН. Сада ви сте слободни,
То постајете овим законом.
Ни силом неће ћесар постићи
Оно што милом није постиго.

ЈОСТ ВАЈЛЕР. Сад хајд'мо даље на свој дневни ред!

РЕДИНГ. Завереници! Да л' су кушана
Сва мирна средства? Можда не зна краљ —
Можда сва ова груба насиља
Ми не трпимо вољом његовом.
Дајте још једном да покушамо
И да му своју тужбу спремимо,
Пре него ли се мача латимо.
Јер рат је увек груб и ужасан
И кад се води за праведну ствар.
Бог само онда људе помаже
Кад људи неће да их помогну.

ШТАУФАХЕР (Конраду Хуну).

Ви сте на реду — дајте извештај.

КОНРАД ХУН. У Рајнфелд одох у краљеви двор,
 На намесника да се притужим,
 Да нам краљ стара права потврди,
 Ко сваки нови краљ што чињаше.
 Ту посланика много бејаше
 Из Швапске земље и с Рајне; и сви
 Они добише пергаменте, сви
 Радосно своме крају кренуше,
 А ја, посланик и ваш заступник,
 Пред саветнике будем упућен,
 Који ме врате с празном утехом:
 „Овај пут владар нема времена,
 Но он на уму вас ће имати.“
 И кад кроз сале прођох туробан,
 Ја спазим како Ханзен* војвода
 Плаче на једном балкону а ту
 Баш покрај њега стоје господа:
 Властелин Варта и с њим Тегерфелд.
 Они ме зовну па ми рекоше:
 „Сами од себе помоћ тражите!
 „Не очекујте правду од цара.
 „Зар не опљачка дете брата свог,
 „И задржа му целу баштину,
 „Која по праву њему припада?
 „За материнство своје војвода
 „Опет је сада цара молио,
 „Да би он собом њиме управљ'о,
 „Јер пунолетан већ је постао.
 „Па какав на то доби одговор?
 „Припе му један крстић на груди
 „И уз то рече Хансу војводи:
 „То нека буде урес младости!

ХАНС С КУКА, Чули сте, ето, шта нам рекоше:
 Сами од себе траж'те помоћи,
 А не чекајте правду од цара!

* Ханзен војвода — Иван Парицида, војвода Швапске, синовац цара Албрехта.

Знајте, с оружјем наш је противник,
И он се мирно неће предати.

ШТАУФАХЕР. Хоће, кад види и нас с оружјем;
Ненадано ћемо њега напасти,
Кад при оружју своје не буде

МАЈЕР. Лако се збори, али тешко твори.
У земљи две су јаке трвђаве
Које заклона дају злотвору.
И биће један ужас невиђен,
Ако краљ с војском амо упане.
Розберг и Сарнен треба свладати
Пре но три земље свој мач истргну.

ШТАУФАХЕР. Ако ми дуго узоклевамо,
Све непријатељ то ће дознати,
Јер их сувише нашу тајну зна.

МАЈЕР. У земљи нигде нема ухода.

РЕСЕЛМАН. И ревност сама може одати,
Ма да је добра.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Одгодимо ли,
У Алторфу ће бит довршен град,
И намесник је онда заштићен.

МАЈЕР. Ви се за своју кожу бринете.*

САКРИСТАН. Немојте тако неправедни бит.**

МАЈЕР (срдито.) То за нас Урце да се рећи сме?

РЕДИНГ. Зар при заклетви вашој свађа? — Мир!

МАЈЕР. Кад се са Ури Швиц подудара,
Да, ми морамо тада ћутати.

РЕДИНГ. Ја вас пред овим већем народним
Опоменути морам озбиљно,
Да у наглости ометате мир.
Зар нисмо овде сви за једну ствар?

* Ви се за своју кожу бринете —: јер је тврђава — тамница у Уриу.

** Немојте тако неправедни бит' —: што Валтеру Фирсту приписујете саможиве намере.

ВИНКЕЛРИД. Одгодимо ли то до Божића,
 По обичају тада доносе
 Саси Геслеру у град поклоне.
 Тако се може десет — дванест нас
 Неопажено у град скупити,
 Крадом понети шиљке копљане,
 Што се за тренут на штап натакну,
 Јер с оружјем се у град не пушта.
 Али пре треба да се у шуму
 Наоружане чете прикрију,
 Па када сретно ови остали
 Дочепају се градских капија,
 Онда ће један рог затрубити,
 Иза бусија чете грухнуће,
 И с мало муке град је освојен.

МЕЛХТАЛ. Ја ћу на Розберг с дружбом кренути;
 Тамо ме воли једна девојка,
 Па је ја могу лако навести
 Ми за моју ноћну посету
 Десетнице једне тамо припреми;
 Па када горе ја се испењем,
 За мношћом ће тада дружба остала.

РЕДИНГ. Је ли свих жеља да се одгоди? (Већина
 дигне руку).

ШТАУФАХЕР (броји гласове).
 Већина — двадесет према дванајест.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Кад тврђе пану на дан речени,
 Знак ће ватрама дати брегу брег —
 Нек свако главно место хвата мач!
 Па кад нас тиран види с оружјем,
 Оканиће се сваког отпора,
 И преко наших међа узмаћи.

ШТАУФАХЕР. Само ће тешко ићи с Геслером —
 Катанама је грозно опкољен;
 Узмаћи неће док крв не пане,
 И кад се прогна биће земљи страх —
 Опасно га је жива пустити!

БАУМГАРТЕН. Где је опасно мене ставите!
Тел је, хвала му, спасо живот мој;
А ја га сада дајем радосно
Нек отаџбини буде бедемом; —
Одбранио сам свога дома част,
И моје срце сад је спокојно.

РЕДИНГ. Време је увек добар саветник —
Па не хитајмо, још се стрпимо,
Треба и на час згодан чекати.
— Али гле, док ми јоште већамо,
По врховима зора поставља
Своју високу стражу пламену —
Хајдете да се разилазимо,
Пре него ли нас дан изненади.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Та, не брините, ноћ из долина
Споро измиче. (Сви су неотице скинули капу и по-
сматрају зору).

РЕСЕЛМАН   Завереници!
При овом сјају, што нас поздравља
Пре свих народа, који под нама
У градском диму живот проводе,
Закунимо се сви на савез нов.
— Хоћемо братско, јединство — свој спас,
Да ништа више не растави нас!

(Сви понове са издигнута три прста.)

Хоћемо стару слободу ил гроб,
Пре смрт него ли живети к'о роб!

(Сви понове као горе.)

Нама ће вишњи помагати Бог,
Па нас страх није беса тиранског!

(Сви понове као горе. Сељаци се грле.)

ШТЛУФАХЕР. Сад нека сваки путем својијем
Одлази мирно пријатељима.
Пастири нека стада изиме,
И у тишини нек прикупљају
Знанце за наше дело савезно.
— Све што се мора јоште трпети,

До назначеног рока, трпимо!
Нека нарасте рачун тирана,
Док нам он дана једног свеопћег
А и посебни дуг не исплати.
Нек свако обузда срџбу праведну,
И нек освету своју приштеди
За заједничу нашу освету;
Јер краде опште добро, општи дар,
Ко само своју наплаћује ствар.

Док се сви разилазе у највећој тишини на три стране; оркестар заносно упада. Празна сцена стоји још неко време и показује приказ изласка сунца изнад ледених брегова.

ТРЕЋИ ЧИН.

ПРВА ПОЈАВА.

Двориште пред Теловом кућом.

Тел теше једну даску брадвом, а Хедвига обавља кућње послове. Валтер и Виљем, дубоко у позадини, вежбају се на једној малој стрели.

ВАЛТЕР (пева)

Са стрелом, са луком,
Уз високи крај
Стрелац стиже рано
У јутарњи сјај.

К'о што је краљ соко
У висини тој,
Тако је на брегу
Стрелац владар свој.

Његов је сав простор,
Његов лов и плен,
Све, доклена стрелу
Носи вихор њен. (Дотрчи)

Тетива ми је прсла. Молим те,
Ти ми је, очи, удеси.

ТЕЛ

Ја не!

Јер прави стрелац сам се помаже.

ХЕДВИГА. За децу још је рано стрељање.

ТЕЛ. Ко хоће да је мајстор, мора лук
Рано запињат.

ХЕДВИГА.

О, боже, ти дај,
Па да ми никад не науче то!

ТЕЛ. Нека све уче. Ко се кроз живот
Мисли пробити, мора готов бит
И за одбрану и за нападај.

ХЕДВИГА. Вај, никад неће бити код куће!

ТЕЛ. Па и ја, жено, то не могу, не.
 За пастира ме није сазд'о бог;
 Ја без одмора морам јурити
 За једним циљем непостојаним.
 Мени је живот онда мио тек,
 Кад га дан сваки спасем поново.

ХЕДВИГА. А на страх жене ти и не мислиш,
 Што чекајући на те тугује.
 Језа ме хвата кад ми чобани
 О подвизима твојим причају.
 Ја при растанку сваком стрепим сва,
 Да ми се више нећеш вратити.
 Гледам те где си брегом леденим
 Залут'о, где си при прескакању
 Са стене стени промашио скок,
 Где дивокоза својим одскоком
 У поноре те мрачне одвлачи,
 Где те големи усов затрпо,
 Где се под тобом лед провалио
 И ти жив тонеш у гроб ужасни —
 И у сто разних слика гледам ја.
 Како смелога ловца хвата смрт.
 То је несретна једна работа,
 Што у вратолом људе заводи.

ТЕЛ. Ко оком својим гледа слободно,
 И у божију помоћ узда се,
 Он се од сваке беде спасава,
 И не плаши се брда рођених.
 (Посао је довршио те брадву одлаже.)

Сада, ја мислим, да ће данима
 И годинама врата држати. —
 Кад човек има брадву код куће,
 Онда не плаћа руке тесарске. (Узме шашир.)

ХЕДВИГА. Куда ћеш?

ТЕЛ. Идем оцу* у Алторф

* оцу Хедвигину.

ХЕДВИГА. А да не снујеш и ти какав лом?

ТЕЛ. Због чега на ту мис'о долазиш?

ХЕДВИГА. За намеснике нешто кува се —
Ја знам на Ритли да се држ'о збор,
И да си и ти у тој завери.

ТЕЛ. Ја на то веће нисам ишао,
Но кад ме народ зовне бићу с њим.

ХЕДВИГА. К'о увек, где је најопасније,
Они ће тебе тамо послати.

ТЕЛ. Свак порез плаћа по иметку свом.

ХЕДВИГА. Па знам, и једног Унтервалденца
Неки дан, кад је бура беснела,
Преко језера ти си превез'о —
Чудо је да сте умакли — А зар
На ме и децу ниси мислио?

ТЕЛ. Баш зато што сам на вас мислио,
Спас'о сам оца* деци његовој.

ХЕДВИГА. Возити преко бесног језера,
Не значи богу поверити се,
Него у кушњу бога стављати!

ТЕЛ. Ко дуго гађа, тај не погађа.

ХЕДВИГА. Да, ти си добар, сваком помажеш,
Но ако тебе снађе невоља,
Знај, теби неће нико помоћи.

ТЕЛ. Не до бог да ми помоћ требаје!
(Узме стрелу.)

ХЕДВИГА. Шта ће ти стрела! Ту је остави.

ТЕЛ. Кад сам без стреле и без руку сам.
(Виљем и Валтер врате се из погадине).

ВАЛТЕР. Куда ћеш, оче?

ТЕЛ. Деди у Алторф;
А би ли и ти са мном?

* оца—: Баумгартена који је такође ожењен и има децу.

ВАЛТЕР. То се зна!

ХЕДВИГА (Телу). Не иди. Сад је тамо намесник.

ТЕЛ. Он из Алторфа данас одлази.

ХЕДВИГА. Па бар причекај нека оде пре.
Не потсећај га на се, јер ти знаш
Како нас грдно мрзи она звер.

ТЕЛ. Мало ми може наудити он,
Ја право радим и ни једнога
Непријатеља не бојим се ја.

ХЕДВИГА. Та он и мрзи оне највише
Што право раде као честити.

ТЕЛ. Јер се он боји с њима сукобит.
Зато, ја држим, тај господичић
Да ће на миру мене пустити.

ХЕДВИГА. Зар ти то знадеш?

ТЕЛ. Давно не беше,

Ја сам по дивљој страни Шехенској,
Тамо где нема трага људскога,
Усамљен иш'о и лов ловио;
И кад сам ступ'о једном узаном
И вратоломиом брдском путањом,
Где нисам мог'о собом воднути,
Јер сврх мене су греде висиле
А доле страшно Шехен хуктао —

(Његова деца прибијају се уза њ и гледају у њ нетремице).

Спазим: спрам мене иде намесник;
Он беше сасвим сам а и ја сам —
Човек и човек, а покрај нас јаз.
И када мене спази делија,
И позна оног, што га неки дан
Због маленкости тешко оглоби,
И виде како с љутим оружјем
Спрам њиме стижем, поблеђе к'о смрт,
И ноге му се посекоше све,
Е, мишља да ће доле стрмоглав.
— Гане ме, па му кротко приступим:
Не бој се, ја сам, господару мој!

Али, сиромах, ни најмању реч
Он изустити није могао,
Већ ми дршћући руком даде знак
Да својим путем даље одлазим.
Ја даље кренем па му упутим
Пратњу што беше за њим остала.

ХЕДВИГА. Пред тобом дрхт'о? Тешко теби!
Нигда ти неће опростити он,
Што малодушност вйде његову.

ТЕЛ. Зато ја њега и избегавам,
А и он мене неће тражити.

ХЕДВИГА. Само у Алторф данас нипошто
Не иди! Боље хајде лови лов.

ТЕЛ. Нека зла слутња тебе спопада?

ХЕДВИГА. Бојим се. Немој ићи, остани!

ТЕЛ. Та како можеш тако кињити
Себе, кад за то нема узрока?

ХЕДВИГА. Баш зато што ту нема никаква
Узрока — Теле, овде остани.

ТЕЛ. Ја, драга жено, обећ'о сам доћ.

ХЕДВИГА. Кад мораш, иди и одржи реч,
Само ми дете овде остави!

ВАЛТЕР. Не, и ја с оцем идем, мамице.

ХЕДВИГА. Велти*, зар мајку своју остављаш?

ВАЛТЕР. Ја ћу и теби, мајко, бога ми,
Од деде нешто лепо донети! (оде са оцем).

ВИЉЕМ. Па ја ћу, мајко, с тобом остати!

ХЕДВИГА (Загрли га). Да, ти си моје драго дете! Ти
Једини јоште мени остајеш!
(Оде на врата дворишта и дуго погледима испраћа одлазнике).

* Велти место Валтер — име дато од више милоште.

ПОЈАВА ДРУГА.

Један горски предео опасан бреговима. Преко стена падају и хукте горски потоци расипајући сребрну прашину.

БЕРТА у ловачком оделу. После ње долази РУДЕНЦ.

БЕРТА. Прати ме. Сада рећи ћу му све.

РУДЕНЦ (долази брзо). Једва вас једном саму уграбих,
Провалије су свуд околу нас;
Овде сведока нема никаквих,
Бише гушити нећу срца глас.

БЕРТА. А да не иду ловци за нама?

РУДЕНЦ. Они далеко лове за брегом;
Њих се не бојим — Сад ил никада!
Не смем пропустит овај драги час —
Моја се судба мора решити,
Ма ме за навек од вас отргла.
— Не оружајте таком строгошћу
Погледе добре — Та и ко сам ја,
Да вам смем рећи жеље срца свог?
Ја јоште нисам славу стекао;
Је не смем стати у ред витеза
Овенчанијех, који просе вас.
Ја ништа немам, до ли једино
Срце, где верна љубав борави.

БЕРТА (озбиљно и строго).

Зар говорити сме о верности
Ко изневери дужност најпречу?
Ко се крвнику предо народа,
И посто верни Аустрије роб?

РУДЕНЦ. Од вас да чујем ове прекоре!

О, госпођице, кога другога
На туђој страни тражим него вас?

БЕРТА. Зар ме издајством наћи мислите?

Та, радије бих самом Геслеру,
Оном крвнику, руку пружила,
Него ли оном сину Швајцарске,
Који му поста слепо оружје.

РУДЕНЦ. О, шта ја морам чути, боже мој!

БЕРТА. Како? Зар један човек поштени

Има шта ближе од свог народа?

За часно срце где је лепша част

Него да буде невинијех штит

И права брани потиштенијех?

— За вашим родом душа боли ме,

Ја патим с њим, јер волет' морам га,

Када је тако чедан, тако благ

А ипак тако јак и јуначан!

И њему цело срце вуче ме,

И сваког дана више штујем га.

— Ви пак, чија је дужност природна,

А витешка, да га браните,

А кога, ето, као невера,

Ви остављате, да му ругобно

Са злотворима ланце кујете,

Ви сте тај, што ме смртно рањава —

Ја морам срце да савлађујем

Да вас не мрзим и не презирем.

РУДЕНЦ. Зар ја не желим добра роду свом

И мир под моћним скиптром хапсбуршким?

БЕРТА. Ви би му хтели ропство спремити!

Угасити му и последњи луч

Слободе, што му овде светли још!

Народ зна своју срећу најбоље,

Нити ли лажни обмањује сјај

Његове душе стални осећај.

Вама је туђин вид заслепио —

РУДЕНЦ. Берта! Ви, дакле, мене мрзите!

Презирете ме!

БЕРТА.

Кад би то могла

Било би боље за ме и мој мир —

Али да гледам да је презрен сав,

И да презрење и заслужује

Онај, кога бих радо волела —

РУДЕНЦ. Ви ме дижете на највиши вис,

И рушите ме у најдубљи јаз.

БЕРТА. Не, јоште није сасвиш у вама,
 Угашен пламен благородности!
 Он само дрема, и ја поново
 Пробудићу га и разгорети!
 Ви би извели сами на себи
 Крвави злочин и грех срамотни,
 Кад би тог светог, огња наследног,
 У својој души сјај угасили;
 Но благо вама, лучи његови
 Јачи су били, јачи него ви,
 И гле уз пркос вама самима,
 Ви сте и добри и благородни!

РУДЕНЦ. Ви верујете у ме? О, Берта, све
 Што љубав ваша хоће, то ћу бит'!

БЕРТА. Будите оно што је природно
 И зашто вас је бог одредио!
 Не одлазите с места правога —
 Стојте уз народ, уз отаџбину,
 И за света се права борите!

РУДЕНЦ. Вај, како ћете моја постати,
 Кад против царске власти устанем?
 Зар моћна воља ваших сродника
 Не располаже вашом удајом?

БЕРТА. Моја су добра у тим земљама,
 И кад Швајцарац буде слободан,
 Онда ћу и ја бити слободна!

РУДЕНЦ. О какав на ме просипате сјај,
 И мојој души отварате рај!

БЕРТА. Не надајте се да ћу хапсбуршком
 Милошћу икад ваша постати;
 Ови на моја добра вребају,
 И хоће да их себи приграбе
 И баштинама својим придруже.
 Иста за земљом гладна похлепа,
 Што је на ващу груду отачку
 И на слободу вашу зинула,
 Та и мојијем прети добрима!

— Хоће да будем жртва њихова,
Да свог љубимца мноме награде —
Тамо, где лаж и сплетке владају,
У царски двор ме мисле одвести. —
Тамо, где но ме брака мрскога
Само вериге грдне чекају;
Једино ваша љубав може ме
Ослободити ове невоље.

РУДЕНЦ. Ви бисте могли овде живети,
У отаџбини мојој, уза ме,
Ко вереница моја! О, Берта,
Сва моја чежња за даљинама,
Шта беше него чежња за вама?
На путу славе вас сам тражио
И моја цела честољубивост
Само крик беше моје љубави.
Па можете ли са мном живети
Овде, у овој тихој долини,
И одрећи се сјаја земнога —
О, ја сам тада свој циљ постиго;
Нек тада вали блеска светскога
Бију обале ових брегова,
Више ме неће жеља никада
Носити тамо у свет далеки —
Нек тад око нас ове клисуре
Подигу своје тврде зидове,
А само ова мирна долина
Нек отворена буде спрам небом,
И обасјана сјајем сунчаним!

БЕРТА. Сада си сасвим каквог сам те ја
У чежњи свога срца сањала —
Вера ме моја није издала!

РУДЕНЦ. Одлаз'те моја празна маштања,
Што ме у мреже варке мамите!
Овде у мојој земљи отачкој
Моје је среће лепа колевка.
Овде, к'о дете где сам клицао,
Где ме тисућу слатких спомена
Радости моје окружавају,

Где са мнош збори сваки грм и вир,
 У отаџбини мојој рођеној,
 Ти хоћеш са мнош да живујеш век,
 Да вереница моја постанеш!
 О, ја сам увек воло завичај!
 И ја на свету нигде без њега
 Не нађох среће нити покоја.

БЕРТА. Где би и наш'о мира острво
 Но ту, у земљи, где безазленост
 И где доброта сама борави?
 Где стара верност душе загрева,
 И где лукавство још не допире?
 Ту ћемо ведре среће извор пит,
 И сваки тренут сјајан ће нам бит.
 — Ту те ја гледам, где развијаш стег,
 К'о првак, борац, за отачки дом!
 Свуд хваљен, сјајан, к'о сунчани брег,
 И велик, као краљ на трону свом!

РУДЕНЦ. Ту те ја гледам, круну жена свих,
 Где ведра, радна, уз радосни пој,
 У моме дому ствараш раја кут
 И, к'о што цвећем ова брда Мај,
 Милином ресиш мог живота пут,
 И свуд ми с тебе трепти среће сјај!

БЕРТА. Ето, што тужна бејох, друже мој,
 Јер видех како ову највишу
 Срећу живота ти сам обараш —
 О, како би ми живот био грк,
 Када бих једног дана морала
 Геслеру бесном руку пружити,
 И с њим у његов мрачни поћи град!
 — Ту нема града, нит ме дели зид
 С народом коме могу среће дат!

РУДЕНЦ. Но како ћу се избавити сад,
 Из мрежа што их лудо сплетох сам?

БЕРТА. Смелошћу мушком све их раскини!

Ма шта год било, уз свој народ стој.
Ту ти ја право место рођено. (У даљини се чује
ловачки рог.)

Растанимо се — ловци долазе —
За отаџбину лепу бори се,
За љубав ћеш се своју борити!
Један је тиран с ког дршћемо сви,
Једна слобода избавља нас све! (одлази).

ПОЈАВА ТРЕЋА.

Једна рудина код Алторфа.

Спреда се виде дрвета; у позадини дубоко, на посађеној високој мотки, виси једна аустријанска гапа. Видокруг је омеђен Банбергером* сврх кога се уздижу брегови снегом покривени.

ФРИСХАРД и ЛАЈТХОЛД држе стражу.

ФРИСХАРД. Залуд пазимо. Неће нико жив
Да сврати да се капи поклони.
Иначе овде, к'о на вашару,
Искупљала се силна светина;
А сад је сасвим пуста рудина
Од кад плашило виси на мотки.

ЛАЈТХОЛД. Тек лоле видиш како, бежећи,
С поругом на нас машу капама.
Овде сви бољи људи радије
Заобилазе око рудине,
Само да капи не поклоне се.

ФРИСХАРД. Туда у подне проћи морају,
Кад се из већа кући враћају.
Ја мишљах тада биће ловине,
Јер нико на то није мислио
Да се пред овом капом поклони.
То добро прозре жупник Реселман,
Баш од болника једног враћ'о се, —
Па са отајством стаде пред мотку —

* Банберг —: пошумљени брег, где је, под казном смрти, забрањено да се посече и једна јела, јер шума штити од усова када падају.

Тада сакристан звонцем зазвони,
 Па сви клекнуше и ја клекох сам,
 И монстранци се сви поклонише
 А капи нико, к'о да није ту.

ЛАЈТХОЛД. Све ми се чини, да ми пред капом
 Овде за ругло, друже, стојимо;
 А за катане једне то је срам
 Да ту пред једном капом стражаре,
 И свак нас поштен мора презрети.
 — Да се свет једној капи клања ту!
 Та то је једна глупа наредба!

ФРИСХАРД. Зашто не празној капи, кад се знаш
 Да многој шупљој тикви прекљањаш?

ХИЛДЕГАРДА, МАТИЛДА и ЕЛИЗАБЕТА, долазе са децом
 и стану испред мотке.

ЛАЈТХОЛД. И ти си један лупеж услужни
 И радо поштен свет би кињио.
 Може ко хоће проћ' мимо капу,
 Ја ни погледат нећу никога.

МАТИЛДА (поругљиво).

Децо, ту, ево, виси намесник —
 Почаст му дајте, сви на колена!

ЕЛИЗАБЕТА. Бог дао, па он што пре отиш'о,
 А пуста капа ту му остала;
 Због тога неби нико заплако.

ФРИСХАРД (гони их).

Хоћете л' ићи! Жене проклете!
 Ко вас ту зове? Амо мужеве,
 Нек они царској вољи пркосе,
 Ако их боцка храброст њихова! (жене одлазе).

ТЕЛ, са стрелом долази; води за руку ВАЛТЕРА, пролази
 покрај капе и не осврће се на њу.

ВАЛТЕР (показујући руком према Банбергу).

Бога ти, оче, је ли истина,
 Да на ономе брегу стабла сва
 Крваре кад их секну секиром?

ТЕЛ. Ко ти је, дете, ово рекао?

ВАЛТЕР. Главар чобана. Вели, табла тас
Света су, и когод их оштети,
Ономе земља кости измеће.

ТЕЛ. Стабла су света, то је истина.
Видиш ли оне беле врхове,
Што се високо губе у небо?

ВАЛТЕР. Ти ледењаци, који сваку ноћ
Тутње и усов доле сваљују?

ТЕЛ. Да. И Алторф би давно био сав
Под усовима сасвим затрпан,
Да шума, као један бранич крут,
Не одупре се њима сваки пут.

ВАЛТЕР (после размишљања).
Има ли земље где без брегова?

ТЕЛ. Када се сиђе с наших врхова
И све, куд река, дубље слазећи,
У једну равну земљу стигне се,
Где горских врела не чује се хук,
Где воде теку тихо, нечујно;
Ту се сви неба виде простори,
Ту по лукама лепим жито зре,
И сва је земља као један врт.

ВАЛТЕР. О, зашто не би и ми, оче мој,
У ову лепу земљу селили,
Место да овде муку мучимо?

ТЕЛ. Лепа је земља и штедра к'о рај;
Но ко је оре, не ужива тај
Благодет сјајну бразда њезиних.

ВАЛТЕР. Зар ту ратари нису слободни,
И на сопственом земљишту к'о ти?

ТЕЛ. Власник је поља ту бискуп и краљ.

ВАЛТЕР. Ваљда по шуми сељак ловит сме?

ТЕЛ. За господара ту је само лов.

ВАЛТЕР. Сме ли бар сељак рибу хватати?

ТЕЛ. Све је за краља, река, море и со.

ВАЛТЕР. Ко је тај краљ, што с њега стрепе сви?

ТЕЛ. Један, што брани и што храни њих.

ВАЛТЕР. Зар се не могу сами бранити?

ТЕЛ. Ту не верује сусед суседу.

ВАЛТЕР. Мени би, оче, така пространа

И равна земља била тескобна;

Мени је драже овде слободно

Испод* усова наших живети.

ТЕЛ. Да, дете, боље да око нас лед

Стоји, но људи зли и ругобни.

ВАЛТЕР. Гле, оче, капе тамо, на мотки!

ТЕЛ. Шта нас се тиче капа! Хајдемо.

(Док он хоће да одлази, преда њ ступи Фрисхард са напереним копљем).

ФРИСХАРД. У име цара! Стојте! Ни корак!

ТЕЛ (зграби за копље). Шта ћете? Што ме устављате ту

ФРИСХАРД. Прекршили сте царску заповест;

И зато пред суд са мношћ морате.

ЛАЈТХОЛД. Ви нисте капи почаст одали.

ТЕЛ. Пријане, пусги да пут наставим.

ФРИСХАРД. Напред, у затвор!

ВАЛТЕР (виче).

Оца у затвор!

У помоћ добри људи, у помоћ!

У тамницу ми оца одводе!

РЕСЕЛМАН жупник, и ПЕТЕРМАН сакристан, долазе са још тројицом људи.

САКРИСТАН (Фрисхару). Шта је то?

РЕСЕЛМАН. Зашто руку подижеш?

На тог човека? Шта ти чини он?

ФРИСХАРД. Он цара мрзи, он је издајник!

ТЕЛ (зграби га снажно). Зар ја издајник!

* Испод —: у подножју брегова с којих се усови обарају.

РЕСЕЛМАН. - Пријатељу мој,
Вараш се, то је наш поштени Тел,
Један одлични држављанин.

ВАЛТЕР (угледа Валтера Фирста и потрчи му). О,
Помози, деда! Оца прогоне!

ФРИСХАРД. Напред, у затвор!

ВАЛТЕР ФИРСТ (долазећи журно).
Стој, ја јамчим за њ! —
За љубав бога, Теле, шта се зби?

МЕЛХТАЛ и ШТАУФАХЕР долазе.

ФРИСХАРД. Он не признаје власти врховне,
Но дрско гази царску заповест.

ШТАУФАХЕР. То Тел да чини?

МЕЛХТАЛ (Фрисхарду). Лажеш, лопове!

ЛАЈТХОЛД. Он не хте да се капи поклони.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Па стог у затвор? Пријатељу, дај
Пусти човека, а ја јамчим за њ.

ФРИСХАРД. Ти за се и за своју бекињу*
Јамчи! Ми дужност своју вршимо —
У затвор с њиме!

МЕЛХТАЛ (сељацима). То је насиље!
Зар да трпимо да га безочно
На наше очи у апс одводе?

САКРИСТАН. Не, ми смо јачи, ми не дамо то!
Поуздани смо један у другог.

ФРИСХАРД. Ко сме да гази царску заповест?

ЈОШ ТРИ СЕЉАКА (дотрче).
Шта је то? И нас ево у помоћ!
(за Фрисхарда и Лајтхолда вичу.) Оборите их!

ХИЛДЕГАРДА, МАТИЛДА и ЕЛИЗАБЕТА враћају се.

ТЕЛ (сељацима и осталима). Браћо, идите!
Ја ћу већ знати бранити се сам.

* бекињу —: кожу овнујеску, у погрдном смислу.

(Стражарима). Мислите, кад бих снагом махно ја,
Да бих се бој'о ваших копаља?

МЕЛХТАЛ (Фрисхарду). Па де га води, ако само смеш.

ВАЛТЕР ФИРСТ и ШТАУФАХЕР. Полако људи!

ФРИСХАРД (виче). Буна! устанак! (чује се ловачки рог).

ЖЕНЕ. Стиже намесник!

ФРИСХАРД (виче још јаче). Преврат! Издаја!

ШТАУФАХЕР. Та, вичи гаде, док не прснеш сав!

РЕСЕЛМАН и МЕЛХТАЛ (Фрисхарду).

Хоћеш ли ћутат, једна стрвино?

ФРИСХАРД (виче све јаче). Амо, у помоћ слуги закона!

ВАЛТЕР ФИРСТ, Ту је намесник! Тешко нама сад!

ГЕСЛЕР на коњу, на руци држи крагуља; РУДОЛФ ХАРАС,
БЕРТА и РУДЕНЦ; много војника-најамника са копљима,
који направе круг около целе сцене.

РУДОЛФ ХАРАС. Та, места! Нека ступи намесник!

ГЕСЛЕР. Растерајте их! Шта се купи свет?

Ко помоћ зове? (свеопће ћутање). Ко је био тај?

Хоћу да знадем. (Фрисхарду) Амо ступи ли ти!

Ко си, и зашто држиш стрелца то. (Крагуља
преда једном слуги).

ФРИСХАРД. Висости! Ја сам слуга оружник,

И овде држим стражу код капе.

На делу овог овде ухватих,

Јер не хте да се капи поклони.

По заповести твојој хтедох с њим

У затвор, али силом светина

Хоћаше да га мени отргне.

ГЕСЛЕР (после једне паузе).

Зар тако, Теле, цара презиреш

И мене, што сам место њега ту,

Па поштовање капи одричеш

Коју сам овде поставио ја,

Да бих покорност вашу видео? —

Открио си ми свој опаки смер.

ТЕЛ. Оппростите ми, господару мој!
 Несмотреност је била, презир не;
 Јер да сам смотрен, не би се звао Тел.^{*}
 Молим за милост, господару мој,
 А то се више неће десити.

ГЕСЛЕР (после неког ћутања).

Ти си на стрели мајстор чувени,
 Кажу да, Теле, згодиш сваки пут?

ВАЛТЕР ТЕЛ. Да, господару, то је истина,
 На сто корака отац ће ти мој
 На стаблу сваку згодит јабуку.

ГЕСЛЕР. Теле, ово је, дакле, дечко твој?

ТЕЛ. Јест, господару, ово ми је син.

ГЕСЛЕР. Имаш ли више деце?

ТЕЛ. Сина два.

ГЕСЛЕР. А који ти је од њих милији?

ТЕЛ. Ја ти то не знам, господару рећ;
 Једнако су ми мила обадва.

ГЕСЛЕР. Е, кад на стаблу згодиш јабуку
 На сто корака, сада преда мном
 Покажи, Теле, своју уметност —
 У руци ти је стрела — спреми се,
 Да на дечијој глави погодиш
 Јабуку — Само, прими савет мој,
 Па добро гађај, не промаши циљ,
 Но првим хитцем нек је погођен!
 Јер промашиш ли, глава оде ти.

(Сви страхом претрну).

ТЕЛ. О та за бога, какав ужас груб
 Налажете ми господару? Зар
 Ја да на глави свог сина — Не, не,
 Ваше Господство тако не мисли —
 Убрани боже милостиви — Не,
 Ви, господару мој, то озбиљно
 Од једног оца желит нећете!

* Тел —: име, које се даје човеку детињасту.

ГЕСЛЕР. Ти ћеш на глави дечка јабуку
Гађат — то желим и то хоћу ја.

ТЕЛ. Стрелом у драгу главу сина свог
Да гађам? Никад! Пре ћу умрети!

ГЕСЛЕР. Гађај ил' умри скупа с дететом.

ТЕЛ. Да крвник будем ја детету свом!
Ви, господару, деце немате,
Не знате шта је срце очево.

ГЕСЛЕР. Гле, Теле, сад си сасвим присебан!
Мени су рекли да си сањало,
И да све чиниш мимо други свет.
Ти волиш реткост — зато сам ја сад
Ту смелу игру за те изабро.
Премишљао би други — ти ћеш тек
Жмирнут, и храбро своју извест ствар.

БЕРТА. О, господару, не шалите се
Са овим добрим светом сиротним!
Видите како бледи стоје сви
И дрхте, ето, јер су мало кад
Из ваших уста шалу слушали.

ГЕСЛЕР. Ко вам је рек'о да се шалим ја?
(Докучи једну јабукову грану и убере једну јабуку).
Ево јабуке. Места дајте, нек
По обичају простор одмери —
Осамдесет му дајем крока, нит
Мање, нит више — Он се хвали да
На сто корака погоди свој циљ —
Сад, стрелче, дѣла, гађај! Али тек
Пази и немој да промашиш циљ!

РУДОЛФ ХАРАС. О, боже, то је збиља — Дечко, чуј,
Клекни и моли нек ти намесник
Живот поклони!

ВАЛТЕР ФИРСТ (насамо Мелхталу који не може да
савлада гњев). Ја вас преклињем,
Савладајте се, мирни будите!

БЕРТА (намеснику). Та, господару, учините крај

Шалама овим. Није човечно
 Да се играте болом очевим.
 Кад би и на смрт бедни човек тај,
 Због мале кривње био осуђен,
 'Вако строструка била би му смрт.
 Пустите нека иде дому свом,
 Он вас је добро позн'о; ови час
 Памтиће он и његов пород сав.

ГЕСЛЕР. Пут му отвор'те — Хајд', што
 Смрт заслужујеш, ја те могу смаћ';
 Но, гле, милосно твоју судбу ја
 У твоје веште руке предајем.
 На строги суд се не сме тужити,
 Ко одређује своју судбу с'ам.
 Поуздана си ока. Па де сад,
 Покажи, стрелче, своју уметност!
 Вредан је циљ а сјајна награда!
 И други знаде да погоди круг
 У црну тачку; но мајстор је тај,
 Што је свуд у свом послу поуздав,
 Ком не задршће рука ни око.

ВАЛТЕР ФИРСТ (пане преда њ на колена).

О, господару, намесниче наш,
 Ми признајемо вашу власт и моћ;
 Но смилујте се! По иметка мог
 Узмите, цела узмите га ви,
 А једног бедног оца лишите
 Ове страхоте, овог ужаса!

ВАЛТЕР ТЕЛ. Деда, не клечи пред крви

Где ћу да станем? Не бојим се ја,
 Отац на лету птицу погоди,
 И он промашит неће када је
 Посреди срце сина његовог.

ШТАУФАХЕР. Та, господару, зар не
 Та безазленост, тај дечији глас?

РЕСЕЛМАН. О, знајте, да је тамо горе
 И ви пред његов мораћете суд!

ГЕСЛЕР (показује на дечка).

Уз ону липу нек се привеже!

ВАЛТЕР ТЕЛ. Мене да вежу! Ја то нећу, не!
 К'о јање мирно, без даха, ћу стаџ,
 А да ме вежу не бих мог'о то,
 Јер бих се из тих уза отим'о.

РУДОЛФ ХАРАС. Дечко, бар очи нек ти завежу!

ВАЛТЕР ТЕЛ. Очи? Мислите да је мене страх?
 Слободно чекам стрелу оца свог,
 Ни трепавицом нећу трепнути.
 Де, брзо, оче, нека види он,
 Правога стрелца! Не верује ти,
 И мисли да ће спремити нам гроб.
 Уз пркос томе крволоку, дај
 Одапни, оче, и погоди циљ!

(Оде и стане уз липу а на главу му поставе јабуку)

МЕЛХТАЛ (сељацима).

Шта? На очиглед нама ови грех?
 Где је заклетва наша, где је свест?

ШТАУФАХЕР. Без оружја смо. Све је узалуд.
 Гора копаља око нас је свуд.

МЕЛХТАЛ. О, да смо одмах дигли устанак!
 Ко то одгоди, нек му прости бог!

ГЕСЛЕР (Телу). Де! Не носи се стрела узалуд.
 Смртна је справа зли, опасни друг,
 Те и на стрелца стрела одскочи.
 То дрско право, што га присваја
 Ваш сељак, вређа Оног, који је
 Највећи ове земље господар.
 Само ко влада, сме с оружјем бит.
 Је ли вам драго стрелу носити,
 Добро, но за њу ја ћу вам дат циљ.

ТЕЛ (запиње стрелу).

Места ми дајте! Отворите пут!

ШТАУФАХЕР. Шта? Ви хоћете, Теле? — Никада!
 Рука вам дршке, клеца колено —

ТЕЛ (спусти од ока стрелу).

Пред очима се мојим хвата мрак!

ЖЕНЕ. О, спаситељу! Оче небесни!

ТЕЛ (намеснику). Опростите ме метка овога.
Ево вам срца, па гађајте у њ!

(Раздрљи прси).

Зовите амо своје катане,
Реците нек ме коњ'ма прегазе!

ГЕСЛЕР. Твој хитац хоћу, а не живот твој.
— Та ти све можеш, нит се бојиш шта;
Ко стрелом исто крмом управљаш,
Нити ли тебе плаши буре бес,
Када ко тражи да га спасаваш.
Сад, свеспаситељу, спаси себе сам!

(Тел у ужасној душевној борби, трзајући и ломећи руке, час погледа намесника а час у небо. Наједном зграби тулац, извади још једну стрелу и задене је за свој појас. Намесник пази на сваки његов покрет).

ВАЛТЕР ТЕЛ (под липом).

Та, гађај, оче, не бојим се ја!

ТЕЛ. Мора се! (Он прикупи снагу и нанишани).

РУДЕНЦ (који је био у силном узбуђењу и себе савлађивао).

Не, не, господару, не!

Ви даље шалу збијат' нећете —
Ви ћете — То је кушња била тек —
Смер сте постигли — Кад је без мере
Строгост, промаши свој паметни циљ,
И најзад прене пренапети лук.

ГЕСЛЕР. Ћутите, док вас зовну на говор!

РУДЕНЦ. Хоћу да зборим! Ја зборити смем!

Мени је увек света царска част;

Но ипак така строга управа

Пожњети мора мржњу народа.

То није царска воља — ја то смем

Да тврдим — Таку грозну свиреност

Не заслужује ови народ мој;

За то вас није овластио цар.

ГЕСЛЕР. Шта, зар се смете усудити ви!

РУДЕНЦ. На сва недела ћут'о сам к'о кама;

Затварао сам ока обадва,

И узбуђено срце стискао.
Али ја више нећу ћутати,
Јер би то била грдна издаја
Спрам отаџбине моје и цара.

БЕРТА (упане између њега и намесника).

Боже, још више дражите га ви.

РУДЕНЦ. Оставио сам народ, сродство, све,
Са отаџбином везе прекин'о,
А да се вашој страни прикључим —
Мислећ', кад царску утврђујем власт,
Највеће добро чиним роду свом —
Но с очију ми спада копрена —
Видим сврх свога дођох понора, —
Ви мој слободни дух заведосте,
Заблудисте ми срце невино,
Да, покрај свога см'ера најбољег,
Народу своме сам ископам гроб.

ГЕСЛЕР. Ти, један дрски охолниче, зар
То господару свом зборити смеш?

РУДЕНЦ. Цар је господар мој а нисте ви —
Слободно и ја дођох на тај свет,
К'о и ви што сте, и с вама се смем
Мерит у свакој части витешкој.
И да ту нисте место цара мог,
Кога ја штујем и онда кад срам
Наносе њему, часа овога
Рукавицу би пред вас бацио,
Да ми витешки дате одговор.
— Д'ела, дајте каганам знак —
Та и ја нисам без оружја свог. (показује на народ)
Ја свој мач имам, и ко приступи —

ШТАУФАХЕР (внч). Пала је јабука!

(Док су сви били окренути према Геслеру и док је Берта стојала између њега и Руденца, дотле је Гел одапео стрелу)

РЕСЕЛМАН. Жив је дечко, жив!

МНОГО ГЛАСОВА. Пала је јабука! Погођен је циљ!
(Валтер Фирст од узбуђања љуља се и хоће да посрне;
Берта га придржи.)

ГЕСЛЕР (запањен од чуда).

Згодио? Како? — Он побеснео!

БЕРТА. (Валтеру Фирсту) Дођите себи! Ваш је унук жив!

ВАЛТЕР ТЕЛ. (дотрчи с јабуком).

Ево јабуке, оче — Та ја знам,

Да ти свом дечку нећеш задат вред.

(Тел је стајао напред погнут, као при гађању, и као да је хтео за стрелом полетети; стрела му испане из руку и кад виде дечка да му трчи, и он њему потрчи на сусрет раширених руку, загрли га и подигне на прси; у том положају, изнурен и без снаге, клоне са дететом. Сви стоје дубоко ганути).

БЕРТА. О, ти преблаги, боже!

ВАЛТЕР ФИРСТ. (Телу и његовом сину). О, децо,
О, децо моја!

ШТАУФАХЕР. Боже, хвала ти!

ЛАЈТХОЛД. То беше хитац! И у позни век
О томе ће се говорити још!

РУДОЛФ ХАРАС. О стрелцу Телу причаће се све,
Док овде стоје ови брегови.

(Пружи намеснику јабуку.)

ГЕСЛЕР. Тако ми бога, у сред среде баш,
Погодио је! Заиста је то
Мајсторски хитац хвале достојан!

РЕСЕЛМАН. Хитац је добар; али тешко том',
Ко га нареди, јер је бога тај
На искушење њиме ставио.

ШТАУФАХЕР. Дођите себи, Теле, устан'ге,
Откупили сте м'ушки живот, сад
Можете мирно поћи дому свом.

РЕСЕЛМАН. Ходите само, ходите што пре —
Вратите сина мајци. (Хоће да га води).

ГЕСЛЕР. Теле, чуј!

ТЕЛ. Шта, господару заповедаш још?

ГЕСЛЕР. Маленкост само — Ти си за свој га
Још једну стрелу задено — Да, да,
Вид'о сам добро — Шта си хтео тим?

ТЕЛ (у неприлици). То је стрелаца таки обичај.

ГЕСЛЕР. Теле, не вреди одговор ти тај;

Мора да нешто друго значи то.

Реци ми, Теле, смело истину;

Шта било, ја ти јамчим за главу.

Зашто је друга стрела требала?

ТЕЛ. Добро, за живот кад ми јамчиш ти,

Све ћу ти право, господару рећ'.

(Извуче иза појаса стрелу и баца на намесника један страховит поглед.)

Да драго дете бејох згодно,

Другом бих стрелом тебе гађао,

И вера, не бих промашио циљ!

ГЕСЛЕР. Добро! За главу витешку сам реч

Дао ти, Теле, одржаћу то —

Но сад, кад твоју злу намеру знам,

У тамницу ћу тебе послати,

Где ти сјат' неће сунце ни месец,

Од стреле твоје да сам слободан.

Слуге, веж'те га! (Тела зграбе и вежу).

ШТАУФАХЕР.

Шта господару!

Зар поступати тако можете

С једним човеком, над ким' јасно бог

Показа своју руку праведну?

ГЕСЛЕР. Нека га спасе сада други пут! (слугама)

На моју лађу с њим! јер ја ћу сâм

С њиме у Киснахт, да га затворим.

РЕСЕЛМАН. То ви не смете, ни цар не сме то,

То се противи нашој повељи!

ГЕСЛЕР. Где је? Је ли је потврдио цар?

Ја знам да није. Повластице те

Покорношћу се добијају тек.

Ви сте сви против власти царева

И одметнички буну спремате.

Све сам вас прозр'о, све вас добро знам —

Сад вам из кола овог узимама;

А сви сте криви као и он сам.

Ко има памет, тај ће учити

Да ћути и да слуша покорно.

(Одлази; Берта, Руденц, Харас и слуге прате га; Фрисхард и Лајхолд остају).

ВАЛТЕР ФИРСТ (у тешком болу)

Све је свршено. Он је намеран
Да сруши мене и мој цео дом!

ШТАУФАХЕР (Телу). О, што си бесну раздраживо звер!

ТЕЛ. Ко да се свлада, ко мој ћути бол?

ШТАУФАХЕР. Сад је све прошло! Један ланац крут
Са вама скупа и нас веже све!

СЕЉАЦИ (окруже Тела).

С вама последњи одлази наш над!

ЛАЈТХОЛД (приближи се).

Мени је жао, Теле! Али шта,
Када ја морам слушат заповест!

ТЕЛ. Остајте збогом, и поздрав'те све!

ВАЛТЕР ТЕЛ (с великим болом привије се уза њ).

О, оче, оче, драги оче мој!

ТЕЛ (подигне руку с прам неба).

Онамо горе живи Отац твој!
И њега зови!

ШТАУФАХЕР.

Теле, нећете

Какву поруку жени послати?

ТЕЛ (жарко и болно подигне сина на прси).

Неповређен је остао мој син;

А мени вечни помоћи ће бог!

(Истргне се нагло из детињег загрљаја и пође пред оруж-
ницима.)

ЧЕТВРТИ ЧИН.

ПОЈАВА ПРВА.

Источна обала Фирвалдштетског Језера.

На западу високе стрмените стене затварају видокруг. Језеро је узбуркано и чује се силни шум и ударање валова о брегове, док међутим сева и громови тутње.

КУНЦ из ГЕРСАУ, рибар и рибарче.

КУНЦ. Верујте, све сам глед'о очима,
И све је било к'о што рекох пре.

РИБАР. Тела у Киснахт у апс одвели,
Најбољу снагу, узор народа,
Који би смело, у извесни час,
За слободу се нашу борио.

КУНЦ. С њиме се вози и намесник сам;
Баш су у лађу хтели ступити,
Из Флиелена кад сам завезо;
Но држим да су одгодили пут,
Због буре, која нагна и мене
Да што пре овде стигнем обали.

РИБАР. Тел у окову, власти крвничкој!
Он ће га бацит у дно тамнице,
Да белог дана више не види!
Јер се праведне боји освете
Човека, ког је зверски кињио!

КУНЦ. Веле, и барон Атингхаузен,
Судија, да је на умору већ.

РИБАР. Тако нам задње наде тоне брод!
Још само беше он, што слободно
За наша права смеде дићи глас!

КУНЦ. Збогом! Све више бура хвата мах —
Идем на конак у село; јер већ
На вожњу данас не смем мислити. (Оде)

РИБАР. На смрти барон, у тамници Тел!
 Уздижи дрско чело, тиране,
 Под ноге баци сваки људски стид!
 Нема су уста* истине, и луч
 Буднога ока угаснуо је;
 И рука** што је требала да с нас
 Окове кида, окована је!

РИБАРЧЕ. У колебу се, оче склонимо,
 Ту се не може, силни пада град.

РИБАР. Ветри, бесните! Муње, пламтите!
 Провалите се облаци! О, ви,
 Небесне реке, левајте и свет
 Сав потопите! И у клици још
 Смрвите сасвим нерођени нас!
 Стихије дивље, господар'те ви!
 Амо медведи! Амо курјаци,
 Ви грдне звери! Ово је ваш крај,
 Ко без слободе да ту живи још!

РИБАРЧЕ. Слушај вртлога рику, бездна хук!
 Још у том ждрелу не беше тај лом!

РИБАР. На глави сина свог да гађа циљ!
 Ко једног оца на то нагна још!
 Па да небеса не обузме гњев —
 О, ја се не бих чудило да све
 У језеро се стене повију,
 Да ти врхови, торњи ледени,
 Што никад нису од створења свог
 Растапали се, растопе се сад;
 Да се брегови и валуге све
 Сруше, и други потоп потопи
 И прождре места живих створова! (Чују се звона).

РИБАРЧЕ. Чуј, оче, како с брега звоне, чуј!
 Извесно некој лађи прети лом,
 Па су је озго с брега спазили,
 Те на молитву за спас позивљу. (Појне се на
 један вршак)

* Уста ---: односи се на Атингхаузена, који је на смрти.

** Рука ---: односи се на Тела

РИБАР. Тешко крмару, што на путу свом
 У тој се страшној љуља колевци!
 Крмар и крма ту је узалуд,
 Ту је олуја мајстор управљач,
 И човеком се лопте игра вал —
 Ту нигде нема једног залива,
 Где би он мого наћи склоништа.
 Хладна, сурова и стрмена хрид
 Према возару уздиже се свуд,
 И осорно му показује бок.

РИБАРЧЕ (показује на лево).

Гле, оче, тамо! Једна лађа, гле!

РИБАР. Бедним људима нек бог помогне!

Када у вртлог бура запане,
 Тад риче као престрављена звер
 Што у гвоздене притке удара!
 Залуду она тражи капије,
 Около свуд је стене сапињу
 Што дижући се горе до неба
 Заграђују јој излаз тескобни.

РИБАРЧЕ. Оно је лађа намесникова!

Ја знадем њезин стег и црвен кров. (Клекне и
 моли се богу).

РИБАР. Боже праведни! Да, он је то сам,
 Намесник, што се вози онамо,
 И што свог кривца води у лађи!
 Брзо га стиже крбач освете,
 Сад зна да над њим има виша Власт.
 Крик његов неће чути таласи,
 Ту се пред капом неће његовом
 Стене клањати — за тог злотвора
 Немој се, дете, богу молити!

РИБАРЧЕ. За намесника ја се не молим,
 Него за Тела, оче, што је с њим.

РИБАР. О, нерасудна слепа 'стихијо!
 Зар да злочинца једног погодиш,
 И крмар мора с лађом пропасти!

РИБАРЧЕ. Гле, гле! Били су сретно прошли већ

Крај Бугисграта*, али буре бес,
Што се одбија од Тајфелсминстера,
Аксенбергу их баци поново,
— Сада их више нигде не видим.

РИБАР. Онамо стоји Хакмесер, где већ
Многа се лађа о хрид разбила.
Ако ту вешто не заокрену,
Ко стакло, сва ће лађа прснути
О једну стену, која ненадно
Ту из дубине ртом избија.
— Имаду вешта крмара, и њих.
Ако ко спасе, то ће бити Тел;
Но његове су руке свезане.

ВИЉЕМ ТЕЛ са стрелом.

«Долази хитрим кораком, у чуду и великом узбуђењу гледа
око себе. Кад на средину позорнице ступи, пане на колена,
рашири руке спрам земље и онда их подигне спрам неба».

РИБАРЧЕ (примети га). Гле, оче, ко је тај што клечи ту?

РИБАР. Он земљу грли и сав изгледа
Као ван себе да је заиста.

РИБАРЧЕ. Шта видим? Оче, ходи, погледа.

РИБАР (приближи се).

Ко је то? Боже небесни! Шта? Тел?
Тако вам Бога, од куд овде ви!

РИБАРЧЕ. Нисте на лађи били свезани?

РИБАР. Зар вас у Киснахт нису одвели?

ТЕЛ (устане). Ја сам се ропства ослободио.

РИБАР и РИБАРЧЕ. Ослободили! Боже чудесни!

РИБАРЧЕ. А од куда сте дошли овамо?

ТЕЛ. Са лађе.

РИБАР. Шта?!

РИБАРЧЕ. А где је намесник?

ТЕЛ. На валовима плови с дружином.

* Бугисграт, и друга наредна имена —: стене на обали
језера.

РИБАР. Је ли могуће? Но како сте ви
Умакли бури и окову свом?

ТЕЛ. Само милошћу божјом — Слушајте!

РИБАР И РИБАРЧЕ. О, кажите нам, кажите нам све!

ТЕЛ. Шта у Алторфу беше, знате то?

РИБАР. Све знадем, Теле, само зборите!

ТЕЛ. Да на ме ланце стави намесник,
Да ме у Киснахт хтеде одвести —

РИБАР. У Флиелену да се завезо
С вама — све знамо ми. Но, кажите,
Како сте само могли умаћи?

ТЕЛ. На лађи бејах у окову сав,
Роб без одбране и без помоћи —
Нисам се над'о да ћу икада
Више очима сунца видети,
Жену, и моје деце драги лик;
И безнадежно и к'о неми кам
Ја сам у пустош воде зурно.

РИБАР. Јадни човече!

ТЕЛ. Гако у лађи
Са мнош пловљаше намесник и с њим
И Рудолф Харас, његов коњушник,
И најамници момци. Тулац мој
Са стрелом беше баш уз кормилс.
И када рогљу Малог Аксена
Приспесмо, тада, с'ам нареди бог,
Па на једанпут смртне буре бес
Из Готардових ждрела удари,
Да сви веслари срцем клонуше,
Јер сви мишљаху овде им је крај.
И ја чух тада, један најамник
Где намеснику стаде зборити:
Видите беду своју и свих нас,
И да на рубу смрти стојимо —
Сви су веслари изгубили свест,
Нити од страха чују заповест,

Чити су добро вешти вожењу —
 Али је овде, господару, Тел,
 Један одважан, један човек јак,
 И зна да вешто лађом управљ
 Како би било помоћи се њим?
 Тада намесник мени прозбори:
 Теле, би ли се у се поузд'о
 Да нас из ове беде избавиш,
 Лишно бих те твојих окова.
 Ја рекох: Ја се уздам у бога,
 И могу спасти, господару, нас.
 Тако се лишим уза гвоздених
 И стадох вешто крмом управљаг.
 Но, испод ока, стрелу гледо сам,
 И посматрао да жал опазим,
 Где бих у згодни час искочио.
 И када једну стену плочасту
 Спазих у воду како понире —

РИБАР. Испод Аксена Великог је, знам.
 А ја сам држ'о; на њу нико жив
 Искочит неће, јер је стрмена.

ТЕЛ. Викнух да момци возе снагом свом,
 Да што пре оној стени стигнемо,
 Јер снамо је, рекох, нама спас —
 Тада возари живо, на мој глас.
 Сви завеслају, и у један трен
 На означено место стигосмо.
 Споменем бога, напнем снагу сву,
 Прибијем стени лађе задњи бок,
 Па зграбим стрелу и у један скок
 Ја сам на плочи стене стајао,
 И једним снажним ногоударцом
 Одгурнем лађу на јаз водени
 Нек тамо лута како хоће бог.
 Тако умакох бесу буре зле,
 И бесу људском, што је гори још.

РИБАР. О, Теле, Теле! бог је на вама
 Показ'о своју силу чудесну;
 Једва што могу да то верујем —

ТЕЛ. Кад та извршим, казаће се сам. (Оде).

РИБАР. (свом сину). Хајде с њим, Јени, покажи му пут —
Нек му помоћник свуда буде бог!
Што год науми, он изврши све. (Одлази).

ПОЈАВА ДРУГА.

Двор барона Атингхаузена.

Барон Атингхаузен, у последњим часовима, лежи на једној наслоњачи. Валтер Фирст, Штауфахер, Мелхтал и Баумгартен око њега заузети. Валтер Тел клечи пред самртником.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Он је свршио, преминуо је.

ШТАУФАХЕР. Он не изгледа као умрли — (Примакне му уснама паперје)

Та, погледајте, како паперје
Пред његовим се миче уснама!
Спокојно спава, и гле, радосно
Осмехује се лице његово.

(Баумгартен оде на врата да с некијем разговара)

ВАЛТЕР ФИРСТ (Баумгартену). Ко је то тамо?

БАУМГАРТЕН (поврати се). То је ваша кћи;
Госпа Хедвига — Она тражи вас;
Хтела би своје дете видети. (Валтер Тел устане).

ВАЛТЕР ФИРСТ. Могу ли њојзи утехе да дам,
Када утехе немам ни ја сам?
Зар ће на моју главу беде све?

ХЕДВИГА (уђе брзо). Где ми је дете? Пустите ме! Свог
Сина ја морам, морам видети —

ШТАУФАХЕР. Приберите се! Ту је самртник —

ХЕДВИГА (појури детету).

Мој Велти, Велти! О, та он је жив!

ВАЛТЕР ТЕЛ (обесио јој се о врату).

О, моја драга, мајко сиротна!

ХЕДВИГА. Је л' баш истина? Рањен виси т...?

(Брижно га посматра).

Је ли могуће? На те циљо он?

Како је мог'о? Срца камена!

На своје дете да одапне лук

ВАЛТЕР ФИРСТ. С тугом и јадом он учини то,
Присиљен, да би живот спасао

ХЕДВИГА. О, да је им'о срце очинско,
Та стотину би пута умро пре!

ШТАУФАХЕР. Хвалите бога на милости:
Што је на добро окренуо ствар

ХЕДВИГА. Зар заборавит' могу икада
Како то може доћи? Боже мој!
Нек осамдесет лета живим још,
Гледаћу увек дете везано,
И како отац његов циља на њ
И како вечно у сред срца мог
Сулица лети да забодје врх.

МЕЛХТАЛ. Госпо, да знате на какав је јад
Метао њега бесни намесник!

ХЕДВИГА. О, људи, људи, срца суровог!
Кад се увреди ваша охолост,
У вама умре свака људска свест,
Па у слепоћи грдног беснила
Ви се играте главом детињом
И титрате се срцем мајчиним!

БАУМГАРТЕН. Зар вашем мужу није доста грк
И суров удес, госпо, па га још
И ви вређате тешким прекором?

ХЕДВИГА (окрене се према њему и гледа га раширених
Зар тек у беди жалиш друга свог?
— Где сте ви били кад га путише?
Где тада беше ваша помоћ, где?
Ви мирно страшни гледали сте чин,
И допустили да пријатељ ваш,
Одведен буде — Је ли с вама Тел:
Тако поступ'о? Је ли стај'о он
И сажаљев'о, кад су катане
Намесникове тебе гониле?
Кад језеро пред тобом бешњаше,
Није те празном сузом тешмо,
Но је у чамац смело скочио,

Заборавио жену, децу, дом,
Да тебе спасе твога злотвора.

ВАЛТЕР ФИРСТ: Зар смо га могли ослободити.
Ми, један мали, голоруки број?

ХЕДВИГА (падне му на груди). О, оче, и ти оста без њега,
И цела земља наша и ми сви!
Сви смо без њега, вај, а без нас он!
Од очајања беже спаси га.
Доле, у пусту града тамницу
Њему патнику неће допрети
Топла, утешна пријатељска реч —
О, куку, ако разболи се још!
Авај, у тмини влажне тамнице
Мора подлећи — К'о што Алпа цвет
Од баровитог вене ваздуха,
Он исто тако живит не може,
Где не сја сунце, где не струји вал
Горског ваздуха. Он у ропству, Тел!
Не, он слободе само дише дах,
Он у понору живит не може.

ШТАУФАХЕР. Умирите се. Прегнућемо сви,
Да се из мрачне спасе тамнице.

ХЕДВИГА. Кад њега нема шта можете ви?
Кад је слободан јоште био Тел,
Још беше наде, јоште праведност
Пријатеља је верног имала,
И прогоњени спаситеља свог —
Свију вас један спасав'о је Тел,
А ви сви скупа не можете, не,
Са њега стрести ланце гвоздене!

(Барон се пробуди).

БАУМГАРТЕН. Мир, он се миче!

АТИНГХАУЗЕН (успорављајући се). Где је, где

ШТАУФАХЕР. Ко то?

АТИНГХАУЗЕН. Ја видим њега нема ту,
Зар и при смрти он ме оставља?

ШТАУФАХЕР. На свог брата мисли — Је ли по
Послато?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Јесте, послато је већ
Утешите се! Сад је опет наш,
Заблуђело је срце наш'о он!

АТИНГХАУЗЕН. За отаџбину је ли

ШТАУФАХЕР. К'о јунак прави.

АТИНГХАУЗЕН. Па што не дође,
Да мој последњи прими благослов?
Ја ћутим да се ближи конач мој,

ШТАУФАХЕР. Немојте тако, драги баронет
Та, вас је кратки окрепио сан,
Сад вам је поглед и ведар и жив!

АТИНГХАУЗЕН. Бол тела беше још живота знак
А сад ме, ево, и он оставља.
Патња и нада докончан је пут,
Све је свршено. (примети дечка Валтера Тела.)
Ко је дечко тај?

ВАЛТЕР ФИРСТ. О, господине, благослов'те га!
Он је мој унук а без оца свог.
(Хедвига са сином клекне пред самртника.)

АТИНГХАУЗЕН. Без оца и вас ја остављам све —
О, тешко мени, кад ја последњим
Погледом гледам пропаст рода свог,
Зар зато дубок дочек'о сам век,
Да посве с целим умрем надама!

ШТАУФАХЕР (Валтеру Фирсту).
Зар с'ваким болом да се растане?
Зар му последње часе нећемо
Обасјат сјајем лепог надања?
Бароне драги! Узвисите дух!
Ми нисмо сасвим изгубљени, не!
Још има наде у спасења дан!

АТИНГХАУЗЕН. Ко ће вас спасти?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Знајте. сами ми!

Три земље тврду задале су реч,
 Да истерају тиранина свог.
 Савез је склопљен; света заклетва
 Веже нас свију. Своје дело већ
 Пре новог лета почећемо сви,
 И у слободи сневаће ваш прах.

АТИНГХАУЗЕН. Шта ми рекосте! Савез склопљен је?

МЕЛХТАЛ. Сва три валдштетска краја један дан
 Подигнуће се. Све је готово,
 И у тајности савез сачуван,
 И ако много стотин знаду за њ.
 Под тиранином пролама се тло,
 Избројани су дани његови,
 И скоро му се неће знати траг.

АТИНГХАУЗЕН. А ти у земљи тврди градови?

МЕЛХТАЛ. Они ће пасти сви у исти дан.

АТИНГХАУЗЕН. Је ли и племство у савезу том?

ШТАУФАХЕР. У помоћ њину ми се уздамо,
 Када одлучни за то куцне час.

АТИНГХАУЗЕН (лагано се подигне високо у чуђењу
 великом.)

Ако је на то прего сељак сам,
 Ако помоћи племства не тражи,
 Ако је у се тако поуздан —
 Онда он више и не треба нас,
 И ми можемо мирно у гроб сић'.
 Након нас друге снаге држаће
 Слободу светлу, човечанства сјај.

(Положи руку на главу дечака, што пред њим клечи).

Из ове лепе главе детиње,
 Где је јабука стајала к'о циљ,
 Слобода ће вам лепша узрасти!
 Старо се руши, време мења ток,
 И из рујина нови ниче цвет.

ШТАУФАХЕР (Валтеру Фирсту).

Гле, какав му је у очима луч!
 То није срца гашење и крај,
 Новог живота то је нови сјај.

АТИНГХАУЗЕН. Из двора старих племство* силази
 И с пучанином стаје упоред,
 И к'о пучанин с њим се заклиње;
 Ихтланд, Тургау већ су почели,
 Своје поносно чело диже Берн,
 Фрајбург је стални слободњака град
 И живи Цирих спрема еснаф свој
 За своје бојне чете јуначке,
 И о његове вечне бедеме
 Руши** се сила и краљевâ моћ —

(Следеће редове говори тоном једног видовитог човека и говор се све више диже гласом и претвара у један занос и одушевљење).

Гледам кнезове*** и властелу, где
 У оклопима језде помамно
 На голоруки народ пастирски.
 На смрт и живот ту се бије бој,
 И са кржаве љуте одлуке
 Знаменит многи кланац постаје.
 Прсију голих сељак навире
 У густу гору оштрих копаља!
 Крши их, пада властелинства сјај,
 Слобода диже свој победни стег.

(Хватајући за руку Валтера Фирста и Штауфахеџа).

Зато се чврсто скупа држете сви —
 Нека се споје све три земље те —
 Па кад знак пламни даде брегу брег,

* Племство итд. —: Атингхаузен прориче развој догађаја у Швајцарској: сједињење племства са пучанима, проширење делокруга савеза.

** Руши се итд. —: Цирих је око половине 14. века више опсада (од стране цара Карла IV. и аустријског војводе Албрехта) јуначки издржао. Зато вечни бедери, јер су свакој навали одољели.

*** Кнезови итд. —: Тај став односи се на славне борбе Швајцараца са војводама аустријским: на бојеве у кланцима Моргартена 1315, и Нефелса 1378, и код Семпаха 1386, где је Арнолд од Винкелрида, иступивши из борбеног реда, раширеним рукама зграбио толико копаља аустријских коњаника колико је год могао рукама обухватити, и тако учинио продор у непријатељској војсци у коју су улетили његови другови

Нека све лети под заветни стег —

И сложни — сложни — сложни будите —

(Издахне и клоне на узглавље; његове мртве руке још држе руку Фирстову и Штауфахерову који га ћутећи дуго посматрају. Тада се одмакну и сваки се преда својој тузи. Међутим слуге су лагано ушле унутра и приближују се умрлом, неки с мирним а неки с узбуђеним болом, док неки падају преда њ на колена и плачу љубећи му руку. Док ова сцена траје звони мртвачко звоно дворске капеле).

РУДЕНЦ и сви пређашњи

РУДЕНЦ (улазећи нагло).

Је ли жив? Да ли чут' ме може још?

ВАЛТЕР ФИРСТ (показује на умрлог покретом).

Сад сте ви барон и наш заштитник,

Сад име друго носи овај двор,

РУДЕНЦ (спази умрлог и стоји обузет болом великим).

Боже! Зар касно дођох с кајањем?

Што још бар који не поживе час,

Па да ми види повраћену свест?

Ја његов верни глас сам презрео

За његовога живота — и сад

Он је отишо горе за навек,

А ја свој тешки не окајох грех!

— О реците ми! да ли премину

Спомињући ме с болним прекором?

ШТАУФАХЕР. При умору је за вас чуо све,

И благосивао храброст којом сте

Пред тиранином свој глас подигли.

РУДЕНЦ (клекне покрај умрлог).

Свети остаци мужа доброга!

О, непомично, мртво тело ти,

Љубећи твоју руку, кунем се

Да сам за навек с грубим туђином,

Са тиранином, везе прекино,

И вратио се своме народу —

Ја сам Швајцарац и до гроба свог

То ћу остати — — (устајући) С болом жалите

Свог пријатеља, оца свију нас,

Али у очај падат немојте!

У наследство ми није остала
Само баштина старца вољеног,
Он ми и своје срце остави,
И лепе душе врлину и сјај,
И млади братић испуниће све
Што вам је дужан ост'о седи стриц.
— (Валтеру Фирсту). Народни борче, руку дајте ми!
И ви сви други! И ви Мелхтале!
Ви оклевате, скањујете се?
Не окрећите главу! Примите
Заклетву моју и с њом завет мој.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Дајте му руку, Срце његово
Повратило се опет народу —
Поверења је нашег достојан.

МЕЛХТАЛ. Ви нас, сељаке, нисте штовали,
Па чему да се од вас надамо?

РУДЕНЦ. Манте заблуду моје младости!

ШТАУФАХЕР (Мелхталу).
Будите сложни, реч је последња
Покојникова. То запамтите!

МЕЛХТАЛ (Руденцу). Ево вам руке! Рука сељачка
Племићу, исто човека је реч!
Без нас сељака шта је племство, шта?
Од нашега је наш сој старији.

РУДЕНЦ. Ја га поштујем, и верно ћу за њ
— Свој мач трзати.

МЕЛХТАЛ. Рука, бароне,
Што крепко тврду земљу свлађује,
И оплођава недра њезина,
Може и људске прси бранити.

РУДЕНЦ. Треба да један другог бранимо,
И тако ћемо само јаки бит'.
— Но нашто говор, када тиран још
Отаџбину нам хара немило?
Кад изагнамо целе злотворе,
Ми ћемо мирно изгладити све.

(После неколико тренутака размишљања).

Ћутите? Ништа не зборите? Зар
 Још вере ваше нисам достојан?
 Онда ћу преко воље свију вас
 Продрет' у тајну вашег савеза.
 — Ви сте већали и на Ритлиу
 Положили сте заклетву, ја знам —
 Све знам, што год сте ту закључили —
 И то, од мене ви што кријете,
 Ја чувам као један залог свет.
 Ја ископаник нисам никада
 Народа свога био, верујте,
 И никад не бих био против вас.
 — Но зло је што сте ствар одложили,
 Час је последњи, треба на дело —
 Одлагања је вашег жртва Тел —

ШТАУФАХЕР. По заклетви је нашој Божић рок.

РУДЕНЦ. Ја с вама нисам на збор ишао,
 Ја се заклео нисам. Ако још
 Ви узчекате, сам ћу почети.

МЕЛХТАЛ. Шта? Ви би хтели —

РУДЕНЦ. Нисам отпадник,
 Сад и ја стојим уз дом отачки,
 И дужност ми је прва бранит га.

ВАЛТЕР ФИРСТ (показујући на умрлог.)
 Тај драги пепо земљи предајте,
 То вам је дужност сада најпреча.

РУДЕНЦ. Кад отаџбину ослободимо,
 Тад ћемо свежи венац победе
 На његов одар положити ми.
 О, та ја немам да се с тираном
 Само за општу обрачунам ствар,
 Но и за своју личну — Чујте сви!
 Знајте! Моје је Берте нестало,
 Њу су ми срамно крадом зграбили.

ШТАУФАХЕР. Зар спрам слободне једне властелке
 Тако бестидно, дрско насиље,
 Смедете извести гнусни тиранин?

РУДЕНЦ. О, пријатељи моји цењени!
 Ја сам вам братску помоћ обећ'о,
 А ја њу од вас морам молит пре.
 Вереницу су моју отели,
 И ко зна где је тиран сакрио,
 И какве муке њојзи припрема,
 Да би је на брак мрски нагнао!
 Не остав'те ме, о, помозите,
 Да је из грубих шака истргнем —
 Она вас љуби! и заслужује
 Да цела земља за њу тргне мач —

ВАЛТЕР ФИРСТ. Па шта мислите предузет?

РУДЕНЦ. — Зар знам?

У ноћи тој, што скрива удес њен,
 У ове слутње страху ужасном
 Кад ништа стално не знам мислити,
 У души ми је само јасно то:
 Из развалина моћи тиранске
 Она се може тек ископати —
 Тврђаве нама треба свладати,
 Да у тамницу њему допремо.

МЕЛХТАЛ. Па, хајд'мо! Напред! С вама ћемо сви!
 Што сутра то, што данас можемо?
 Тел је слободан био кад смо ми
 На Ритлиу се заклели, и још
 Не бејаше се ужас десио.
 Правило ново време доноси;
 Кукавица би био кукавна
 Ко би се мого још сад плашити!

РУДЕНЦ (Штауфахеру и Валт. Фирсту.)
 У то ви, спремни за бој, с брегова
 Очекивајте знаке ватара,
 Јер брже, но што лети с једрима
 Прешног улака лађа лагана,
 Вест* ће вам стићи наше победе;
 И кад спазите пламен жељени,
 Тада к'о олуј сви на злотвора

* Вест и т. д. — знак ватара биће вест победе.

Оборите се и разорите
Све до темеља тврђу тиранску. (Одлазе.)

ТРЕЋА ПОЈАВА

Један планински теснац код Киснахта.

Озго између стена силази се доле и путници се пре него дођу на позорницу већ виде на висини. Стене опасују целу позорницу; једна предња избочена стена покривена је густим грмљем.

ТЕЛ (долази са стрелом.)

Кроз ови теснац мора проћи он
У Киснахт други пут га не води —
Овде је згодно да смер извршим
За овај густе прикрићу се грм,
Отуд га може моја стрела стић',
А од потере теснац брани ме.
Обрачунај се с богом, тиране,
Ти мораш пасти, куцн'о ти је час!
Ја живљах мирно и безазлено —
Ја стрелом само дивљач гађ'о сам,
Нит кад о делу сневах крвавом —
Ти ме из мога мира истера,
У узаврели, отвор аждаје
Претвори млеко моје кротости,
Мог топлог чувства и побожности;
Грозоти си ме сам научио —
Ко главу сина за циљ поставља,
У срце згодит зна и злотвора.
Ја верну жену, децу невину,
Морам да браним од твог беснила,
Ти, намесниче! — Када стреле лук
Запах, и кад ми рука задрхта —
Кад ме с насладом нагна сатанском,
Да у детињу главу нишаним —
Кад обезумљен клечећ' мољах те,
Тад се у својој души заклек ја,
Страшном заклетвом, што чу само бог,
Да ће мом првом хитцу бити циљ

Твоје крвничко срце бестидно —
 И што у часу мука паклених
 Своме сам срцу тада обећ'о,
 Свет ми је завет — испунићу га.
 Мој си господар, мога цара власт,
 Но ни цар не би себи допушт'о
 Што си ти — Он те амо послао,
 Да строго судиш, јер бејаше љут —
 А не, без казне, с вољом крвничком,
 Да све грозоте овде изводиш;
 Но има Бога, он ће бити Суд,
 Он казни, он се свети праведно.
 Овамо, грких бола сејачу,
 А сада моје благо највеће —
 Даћу ти један хитац, који се
 Скрушеној молби до сад опир'о,
 Ал' теби неће бити отпоран —
 О, ти тетиво, моје уздање,
 Што си ме увек верно служила,
 У радостима моје забаве,
 Ни сад у страшној збиљи, кунем те,
 Не остави ме, не изневери!
 Још само сада држи ваљано,
 Верна другарко, што си сваки пут
 Вихорна крила стрели давала —
 Јер ако сада слабо одлети,
 Ја друге немам да је заменим.

(Путници иђу преко позорнице.)

Сешћу на ову клупу камену,
 Где путник само за трен почива.
 Јер овде нема људске домаје —
 Свак мимо другог брзо пролази,
 Нити ли пита ко за чији бол —
 Овуда иде брижни трговац,
 Скрушен поклоник, монах побожни,
 Разбојник мрачни, певач весели,
 И кириција с коњ'ма товарним,
 Што из далеке земље долази,
 Јер на крај света води сваки пут.
 Сви за својијем послом одлазе —

А мој је, ево, убијство и крв. (Седне.)
 Некад, кад отац с пута враћ'о се,
 О, драга децо, ви сте клицали;
 Јер би он увек, при свом повр, атку
 Поштогод вама собом донео,
 Било то који лепи с Алпа цвет,
 Ил' ретку птицу, или амонит,*
 К'о што то путник нађе на брду.
 За другим ловом сада иде он,
 С крвавом мишљу хвата бусију
 И вреба главу свога злотвора.
 — Па ипак само на вас мисли он,
 О, децо драга, вас да одбрани,
 Да безазлену нејач заштити:
 Од зликовачке грозне освете,
 Он убилачку стрелу запиње. (устане)
 Ја сада вребам драгоцену звер —
 Ловцу данима није досадно .
 По цичи зими да крстари свуд,
 Да с кука на кук смело прескаче,
 Уз клизаве се пење литице:
 Где се рођеном крвљу прилепи,
 Да дивокозу једну убогу.
 У њеном хитром скоку улови.
 О награди се лепшој ради сад,
 О срцу смртног непријатеља,
 Који ме хоће да упропасти.

(Из даљине се чује весела сватовска свирка, која се приближује.)

Са стрелом цели век сам провео,
 По стрељачком се вежб'о пропису,
 И црну** тачку често згодио,
 И са многим се лепом наградом
 С веселе вежбе кући враћао —
 Но данас спремам ремек хитац свој,
 Најдрагоценији да лов уловим
 Што га имаду наши брегови.

* амонит — нека скамењена спужика.

** црну и т. д. — у-сред среде нишана

Преко позорнице прелазе сватови и иду кроз теснац горе, уза страну. Тел наслоњен на стрелу посматра их. Долази и придружи се њему Штиси пољар.

ШТИСИ. То су сватови запостатови*

Из Мерлишахена — То је госа свој!
На бреговима преко дванајест
Има катуна. Сад на Имиско
Језеро чини излет с невестом,
А у Киснахту ноћас даје пир.
Дођите и ви! Сваки честит муж
Тамо ће топло гостопримство наћ'.

ТЕЛ. Суморни гости нису за свадбе.

ШТИСИ. Мори л' вас брига, с душе збац'те је!
Све мирно снос'те; зло је доба сад;
Стога весеље треба грабити.
Негде је радост, негде сахрана.

ТЕЛ. Но често буде једно с другијем.

ШТИСИ. Сад је у свету тако. Беда свуд —
У Гларнерском се крају десио
Цомбос, и једна цела Гленершка
Страна пропала.

ТЕЛ. Не гину ли зар

Ето и сами тврди брегови?
На свету ништа стално нема још.

ШТИСИ. Па и са других страна около
О чуднијем се чује стварима.
Ту, из Бадена, један рече ми:
Неки је витез краљу јездио,
Па путем сретне сршљенова рој
И по коњу му нападају сви,
Да је од бола мртав пао коњ,
А витез пешке краљу стигао.

ТЕЛ. И слабоме је жалац дао бог.

(Армгарда с више деце долази и стане на улазу теснаца.)

ШТИСИ. Ово су знаци беде народне,
И против бога дела тешкијех.

ТЕЛ. Така се дела чине, сваки дан;
Не треба да их јавља чуда знак.

* запостата —: управник манастира.

ШТИСИ. Блажен ко мирно њиву дедовску
У пољу оре и обрађује,
И са својима живи безбрижно.

ТЕЛ. Ни најмирнији неће мира наћ'
Није л' по ђуди то злом суседу.

(Тел с немирним очекивањем често погледа на узвишицу
теснаца.)

ШТИСИ. Остајте збогом — Ви ту некога
Очекујете?

ТЕЛ. Да, очекујем.

ШТИСИ. Сретан вам био кући повратак!
— Ви сте из Уриа? И милостиви
Наш господар се, царски намесник.
Одтуда данас очекује.

ПУТНИК (долази) Не,
На намесника не очекујте.
Од силне дажде свуд је поплава,
Све је мостове вргла бујица. (Тел устане).

АРМГАРДА (ступи напред)
Зар данас неће доћи намесник!

ШТИСИ. А треба ли вам штогод?

АРМГАРДА. Наравно!

ШТИСИ. Па зашто овде баш у теснацу
Морате да му на пут стајете?

АРМГАРДА. Овде ме неће заобићи, не!
Он мора мене чути.

ФРИСХАРД (силази брзо низ теснац и виче) С пута сви!
Размакните се! Мој милостиви
Господар стиже, царски намесник. (Тел оде).

АРМГАРДА (живо)
Он, дакле, стиже, стиже намесник!

(Одлази са децом у предњи део позорнице. Геслер и Рудолф
Харас укажу се на коњима на врху теснаца.)

ШТИСИ (Фрисхарду) Како сте могли преко воде прећ'
Кад је бујица вргла мостове?

ФРИСХАРД. Ми смо свладали и језера бес,
Па зар бујица да се бојимо!

ШТИСИ. Зар сте ви оно били у лађи,
Када је силна бура беснела?

ФРИСХАРД. Ми смо то били. И догод сам жив,
Ја ћу се увек тога сећати —

ШТИСИ. Па, останите, причајте ми још!

ФРИСХАРД. Ман'те ме, морам што пре у град стић',
Да намесников јавим долазак. (оде).

ШТИСИ. Да је у лађи био поштен свет,
Потонула би она и с њом сви.
Нит ватра нити вода штеди пук. (Гледа наоколо)
Шта би од ловца што с њим зборах сад? (одлази).

ГЕСЛЕР и РУДОЛФ ХАРАС на коњима.

ГЕСЛЕР. Ви говорите што год хоћете,
А ја сам верни слуга цара свог,
И морам увек на то мислити,
Како ћу да се њему допанем.
Он ме овамо није послао
Да народ мазим, да му лацкам ја —
Он хоће да је тај свет покоран —
Ради се о том: да л' ће сељанин,
Или господар земље бити цар.

АРМГАРДА. Сад је час згодан! Рећи ћу му све!
(Бојажљиво се приближује.)

ГЕСЛЕР. Ја ону капу нисам истак'о
Рад' какве шале, ни да искушам
Срце народа; ја га давно знам.
Истак'о сам је да се науче
Своју охолу шију свијати —
Ја сам ту сметњу њима ставио
На пут, куд они проћи морају,
Да горе на њу очи подижу,
Да господара свог се сећају,
На кога они заборављају.

РУДОЛФ. И народ има права извесна —

ГЕСЛЕР. То расправљати није време сад!

— Важније ствари треба решити;

Дом владајући жели расти још;

Што год је славни отац почео,

То хоће његов син да изврши.

Тај нам је мали народ на путу —

Тако ил' вако — покорит' мора се.

(Хоће да језди даље. Армгарда пред намесника баца се на колена.)

АРМГАРДА. О, милост! милост! господару наш!

ГЕСЛЕР. Та зашто сте ми пут запречили —

Натраг!

АРМГАРДА. Мој супруг лежи у апсу;

Сирота деца плачу без хлеба —

О, смилујте се, господару наш,

На нашу беду велику и бол.

РУДОЛФ. Ко сте ви, жено? Ко ли је ваш муж?

АРМГАРДА. Са Ригиберга бедни травобер,*

Што бере траву незабрањену

Горе, високо, изнад понора,

Између стрмих стена клизавих,

Где се ни марва не сме попети —

РУДОЛФ (намеснику). Заиста то је живот кукаван;

И ја вас молим ослободите,

Тог сиромаха кући пустите!

Макар шта да је тешко скривио,

Тај његов црни занат ужасни,

Довољна му је казна кукавцу. (Армгарди)

Учиниће се вама по правди —

Но своју молбу у двор спремите,

Јер овде није место за ту ствар.

* травобер и т. д. —: сиромашан сељак, који нема паша ни сенокоса, па да би могао исхранит оно мало говеда што има, принуђен је да се пење на највише врхове брегова и да бере траву између стрменитих литица, изнад понора, где се може сваког часа отиснути у провалију. (Овог травобера Немци зову Wildheuer. Прев.)

АРМГАРДА. Не, не, с тог места нећу макнути,
 Док ми намесник мужа не врати!
 Већ шест месеци лежи затворен,
 И залуд чека власти пресуду.

ГЕСЛЕР. Одлази, жено! С пута мичи се!
 — Ти хоћеш, је ли, да ме присилиш?

АРМГАРДА. Ја, намесниче, хоћу правде реч!
 Ти си ту место цара и бога;
 Па врши дужност! К'о што правду ти
 Са неба чекаш, и нама је дај!

ГЕСЛЕР. Тај дрски свет ми гон'те с очију!

АРМГАРДА (зграбу му коња за узду)
 Не, више немам шта да изгубим.
 — Ти с овог места нећеш макнути,
 Док не изречеш правду — мршти се,
 Очима мери, колко хоћеш ти —
 Та ми смо тако бедни бескрајно,
 Да више за твој не маримо гњев —

ГЕСЛЕР. С пута се мичи, жено! Одлази!
 Ил, ћу те сада коњем прегазити!

АРМГАРДА. Па прегази ме — дѣла! прегази! (По-
 ложи децу по путу и она крај њих баца се на земљу).
 Ту лежим с децом — Де, де, прегази,
 Копитом коња нејач сиротну!
 И горе ствари ти си чинио —

РУДОЛФ. Јеси ли луда?

АРМГАРДА (Још жешће наставља). Ти си давно већ
 Ногама царску земљу згазио!
 — О, што сам жена! Да сам срећом муж,
 Знала би нешто боље, него ли
 У праху овде вити се к'о црв —

ГЕСЛЕР. Где су ми слуге? Амо зов'те их,
 Нек је одвуку, или ћу је сад
 Згазит', макар се после кајао.

РУДОЛФ. Слуге овамо проћи не могу,
 Јер су сватови пут закрчили.

ГЕСЛЕР. Ја овде одвећ благо управљам —
 Још је тај народ смела језика,
 Но биће друкче, задајем вам реч:
 Ја ћу скршити ту упорну ћуд,
 И дух слободе дрски савити;
 У земљи нови закон завешћу —
 Да, ја ћу — (Једна га стрела пробије; он се ухвати
 за срце и хоће да посрне с коња. Муклим гласом
 говори).

Боже, смилуј ми се ти!

РУДОЛФ. Господару — О, Боже! Шта је то?
 Од куда ова стрела долети?

АРМГАРДА. Крв! крв! убиство! Гле, он посрће!
 У сред је срца стрелом погођен!

РУДОЛФ (скочи с коња). Грозна удеса! Боже — Витеже,
 Мол'те се богу! Ви сте самртник!

ГЕСЛЕР. Ово је хитац стреле Телове.
 (Посрне с коња у наручје Рудолфа Хараса, који га спусти
 на клупу).

ТЕЛ (појави се на врху стене).
 Не тражи другог, стрелца позн'о си!
 Колебе наше сад су слободне,
 Заштићена су деца невина,
 Нећеш их више за циљ стављати.
 Нити ћеш више земљу тлачити.

(Ишчезне са стене. Народ нагрне).

ШТИСИ (издвојен напред).
 Шта је то овде? Шта се десило?

АРМГАРДА. Намесника је стрела пробила.

НАРОД (насрћући гомилом). Ко је погин'о?
 (Док предњи сватови стижу на позорницу остали се још
 виде на врху теснаца и свирка тече даље).

РУДОЛФ ХАРАС. Све му шиба крв —
 Помоз'те! Трч'те за убицама!
 — Зар тако мораш свршит, кукавче;
 А ниси хтео чути савет мој!

ШТИСИ. Тако ми бога, лежи нем и блед.

МНОГО ГЛАСОВА. А ко га уби?

РУДОЛФ ХАРАС. Је л' тај народ луд,
Па при убиству овде свира сад?

(Свирка одмах престане; све више народа стиже).

Витеже, збор'те, ако можете —

Имате ли ми поверити што?

(Геслер му даје знакове руком, које срдито понавља, јер их
Харас не разуме).

— У Киснахт, је ли? Не разумем вас —

Не једите се — Ман'те земни свет,

Него на бога сада мислите,

Како ћете се измирити с њим.

(Сви сватови стану околу самртника са безосећајним згра-
жањем).

ШТИСИ. Гле, све је блеђи — Очи склопио —
Сад, сада ће га прекинути смрт!

АРМГАРДА (подигне у вис једно своје дете).

Гле, децо, како крвник умире!

РУДОЛФ ХАРАС. Зар, глупе жене, срца немате
Па да с насладом ужас гледате?

Има ли ико ко би помог'о

Да му извучем стрелу из срца?

ЖЕНЕ (узмакну назад). Зар да се њега руком такнемо,
Кога је, ето, сам бог убио!

РУДОЛФ ХАРАС. Проклете биле! (тргне мач).

ШТИСИ (зграби га за руку). И ви још смете!

Конац је ваше власти. Тиранин

Земље је пао. Ми не трпимо

Насиља више. Ми смо слободни!

СВИ (бурно). Отаџбина је наша слободна!

РУДОЛФ ХАРАС.

Зар дотлен дође? Тако зар ваш страх

И сва покорност брзо престаде?

(Слугама који дотрче).

Ето, видите дело крваво,

Што се десило — Нема помоћи —

За убицом је заман потеря,
 Сад има прече — Брзо у Киснахт,
 Па да спасемо царску тврђаву!
 Јер је у овом часу сваки ред
 И сваки закон моћ изгубио —
 Ту више нико нема поуздан.

(Док он са момцима оружницима одлази, појаве се
 лица милосрдне браће у црини).

АРМГАРДА. Направте места! Места људима!
 Ту милосрдна браћа долазе —
 Размакните се.

ШТИСИ. Да, овде је л
 И гавранови, доле силазе. —

МИЛОСРДНА БРАЋА (около мртваца
 певају дубоким гласом).

Нагло стиже смрт човека,
 Нит одређен има час;
 У напону нашег века
 На сред пута сруши нас.
 Хтео ко ил' не хтео поћи,
 Пред свог Суца мора доћи!

(Док се последњи редови понове, завеса пада).

ПЕТИ ЧИН.

ПРВА ПОЈАВА.

Једна зборна ливада код Алторфа.

У позадини десно тврђава урска са скелама, као у трећој појави првог чина. Лево се види више брегова а на свакоме горе ватре као знаци за устанак. Свитање је и звона одјекују из разних даљина.

РУОДИ, КУОНИ, ВЕРНИ, МАЈСТОР КЛЕСАР и много још других сељака, као и жена и деце.

РУОДИ. Гле, по врсима свуд ватара знак!

МАЈСТОР КЛЕСАР.

Унтервалденских звона чујте звук!

РУОДИ. Истерани су наши злотвори.

КЛЕСАР. Освојене су обе тврђаве.

РУОДИ. Само ми, Урци, јоште трпимо

На тлу рођеном тврђу тиранску?

Зар ми последњи подигнућемо

Своје слободе развијени стег?

КЛЕСАР. Зар да ту стоји наша тамница?

Доле с њом, доле!

СВИ.

Доле! доле, с њом!

РУОДИ. А где је трубач урски?

ТРУБАЧ УРСКИ.

Ту је он!

РУОДИ. Хајд'те затруб'те с куле стражаре,

Широм брегова нек звук допире,

Нек из пећина јек одјекује,

Нека пробуди брђане, и све

Позове да се брзо окупе.

Трубач урски одлази. Валтер Фирст дође.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Станте, другови! Није стигла још
Из Унтервалдена и из Швица вест

Шта је онамо било. Нека пре
Гласник отуда донесе нам глас.

РУОДИ. Што да чекамо? Наш је тиранин
Пао, слободе свануо је дан.

КЛЕСАР. Зар нам довољни нису гласници
Огњеви што се светле с брегова?

РУОДИ. Амо, на јуриш! Људи, жене, сви!
Срушимо скеле! У прах сводове!
И све зидове! Ни на каму кам
Нек не остане!

КЛЕСАР. Хајд'мо, другови!
Ми смо зидали и ми ћемо знат
И разорити.

СВИ. Јуриш! У прах све!
(Са свих страна јурну на грађевину.)

ВАЛТЕР ФИРСТ. Јуриш је поч'о већ са страна свих;
Не могу више задржати њих.

МЕЛХТАЛ и БАУМГАРТЕН долазе.

МЕЛХТАЛ. Шта? Још град стоји, а Сарнен је већ
И Розберг цео у прах претворен?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Ви сте, Мелхтале? Носите ли вест
Слободе? Је ли злотвор изгнан сав?

МЕЛХТАЛ (загрли га.)

Радуј се, седи старче! Сваки кут
Цвајцарске лепе сад је слободан,
И нигде више нема тирана.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Како тврђаве јаке свладасте?

МЕЛХТАЛ. Руденц је био, што Сарнерски град
Освоји смело, махом мужевским;
На Розберг сам се први проп'о ја.
— Но чујте шта је било. Када град
Напусти тиран, и кад с радости
Запалисмо га, и кад до неба
Пламен у ноћи с праском хваташе,
Истрча Дителм, слуга Геслеров,
Вичући како Берта изгори.

ВАЛТЕР ФИРСТ.

О, Боже! (чује се како падају греде скела.)

МЕЛХТАЛ. Јесте, она беше ту,

Јер намесник је дао заповест,
Да је ту тајно слуге затворе.
Као ван себе Руденц полети,
Јер смо већ чули: где се стубови
И греде руше, и кроз густе дим
Где запомаже бедна девојка.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Је ли спашена?

МЕЛХТАЛ. Сад је требала

Ту сва хитрина и сва одлучност!
— Кад би он само био племић наш,
Ми би животе своје чували;
Но Руденц беше наш друг заклети,
А Берта народ поштовала је —
Тако смо живот сви изложили,
И појурили смело у пламен.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Је ли спашена?

МЕЛХТАЛ. Јест. Руденц и ја

Из ватре смо је изнели, а кров
За нама с праском доле сруши се.
— И сад, кад виде да је спашена,
С молитвом она небу погледа,
А барон мени паде на прси,
И тако ћутке братство склописмо,
Што, прекаљено жаром ватреним,
У свакој кушњи судбе трајаће —

ВАЛТЕР ФИРСТ. Где је Ланденберг?

МЕЛХТАЛ. Преко Бринига.

Ја нисам крив што здрав однесе вид
Онај, што мога оца ослепи.
У бегу сам га стиг'о његовом,
Пред очеве га ноге сурвао
И над њим већ је мој мач севао;
Но самилошћу оца слепога,
Кад преклињање зачу његово,

Поклонио сам живот злотвору,
Он ми је тврду веру задао,
Да више никад амо неће доћ'
Одржаће је, јер је познао
Мишица наших снагу дивовску.

ВАЛТЕР ФИРСТ. О, благо вама кад сјај победе
Не окаљасте мрљом крвавом!

ДЕЦА (трче преко позорнице с одломцима скела.)
Слобода! Слобода!
(чује се јаки звук рога урског трубача).

ВАЛТЕР ФИРСТ. О, гле весеља!
Памтиће деца овај светли дан
И у далекој, позној старости!

(Девојке доносе капу на једној мотци и сва позорница напуни
се народом).

РУОДИ. То је та капа, пред којом смо ми
Морали своје главе свијати.

БАУМГАРТЕН. Дајте реците, шта ћемо сад с њом?

ВАЛТЕР ФИРСТ. Боже, испод те капе стај'о је
Мој унук.*

ВИШЕ ГЛАСОВА. Брзо уништимо тај
Спомен тирански. С њиме у ватру!

ВАЛТЕР ФИРСТ. Немојте, већ да сачувамо га!
Он је тирану био оружје,
Нама слободе нек је вечни знак!

(Сељаци, људи, жене и деца, стоје и седе по гредама сру-
шених скела сликовито групирани у један полукруг.)

МЕЛХТАЛ. Завереници! Ми сад радосно
Стојимо, ево, на развалама
Моћи тиранске. Свети завет свој
Испунили смо, и извршили.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Још није дело сасвим свршено,
Сада нам треба сложне храбрости;
Јер, верујте ми, дигнуће се цар,
Свог намесника да крв освети,
А силом врати амо прогнаног.

* унук —: Валтер Тел.

МЕЛХТАЛ. Па нека дође с целом ордијом,
Из земље сав је злотвор истеран;
Прô међа ћемо сукобит се с њим.

РУОДИ. Имаде само мало кланаца,
Што му у земљу пут отварају;
Прсима ћемо њих затворити.

РЕСЕЛМАН и ШТАУФАХЕР долазе.

РЕСЕЛМАН (приступајући).

Ово је један страшни божји суд.

СЕЉАЦИ. Шта је?

РЕСЕЛМАН. У каквом добу живимо!

ВАЛТЕР ФИРСТ. Кажите шта је? Гле, та ви сте то,
Господин Вернер? Шта нам носите?

СЕЉАЦИ. Шта је то?

РЕСЕЛМАН. Чујте, па се чудите!

ШТАУФАХЕР. С душе нам паде један грдни страх —

РЕСЕЛМАН. Цар је убијен.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Боже милосни!

(Сви се сељаци дигну и нагрну око Штауфахера).

СВИ. Шта? Зар цар убјен? Чујте убјен цар!

МЕЛХТАЛ. Није могуће! Откуд дође вест?

ШТАУФАХЕР. Јест, истина је. Код Брука је краљ
Албрехт погино. — Веродостојан
Муж, Јован Милер, вест је донео.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Ко се усуди на тај грозан чин?

ШТАУФАХЕР. Још је грозније, кад се знаде то:
Да га је његов нећак, братов син,
Главом војвода Иван извео.

МЕЛХТАЛ. А ради чега стрицу зада смрт?

ШТАУФАХЕР. Своме нећаку није хтео цар
Да очевину преда у повласт;
Говорило се да ће за навек
Искључити га из наследства тог,

А бискупску му митру натаћи
 Сад како било — тај делија млад
 Послуша савет пријатеља злих,
 Те са властелом: Ешенбахеном,
 Вартом, Палмом и Тегерфелденом,
 Закључи, да се руком сопственом
 Освети стрицу, пошто праведност
 Код њега није наћи могао.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Како се изв'о грозни злочин тај?

ШТАУФАХЕР. Из Штајна у Баден краљ је јездио,
 Он је у Рајнфелд хтео у свој двор;
 С њим и кнезови Леополд* и Ханс,
 И још господе друге бејаше.
 И кад стигоше сви на реку Рајс,
 Где се у лађи ваља превести,
 Прогураше се одмах у лађу
 Убијце краља, да од остале
 Његове пратње њега одеде.
 После, када је владар јездио
 На домак старог двора Хапсбуршког,
 Из ког изходи лоза његова —
 Прђ узораног поља широког
 Под којим, веле, лежи један град**
 Из поганскога доба затрпан:
 Кнез Ханс у душник забоде му мач,
 Рудолф га Палма копљем прободде
 А Ешенбах му главу расцепа,
 Те он у крви доле сурва се,
 Убјен од својим на свом огњишту,
 С обале друге пратња остала
 Одмах је ови злочин видеде,
 Но раздељена реком, она тек
 Могла је дати јаук немоћни.
 Баш ту, на путу, где се деси зло,
 Сеђаше једна жена убога,

* Леополд — Син цара Албрехта.

** град — римска колонија Виндониса, на месту садањег села Виндиша.

И на њезином крилу, злосретни
У својој крви цар је лежао.

МЕЛХТАЛ. Тако, сам себи гроб је справио
Тај, што је руку на све ставио!

ШТАУФАХЕР. Свуда по земљи страх је ужасни,
Сваки је горски кланац затворен,
Сваки господар чува округ свој;
И сами Цирих врата забрави
Што тридесет лета беху слободна,
Јер се убијца̄ боји прибегу,
А осветника њиних још више,
Јер, анатемом наоружана,*
Стиже угарска љута краљица
Агнеса, која женске нежности
И самилости нема у срцу —
Хоће да краља оца освети,
И да убијца̄ смакне цео род,
Њихове слуге, децу, унучад,
И да им у прах дворе претвори.
Она се тешком клетвом заклела,
Да ће их спремит све у очев гроб,
И к'о у мајској роси да ће сва
У њиховој се крви купати.

МЕЛХТАЛ. Зна л' се убијце где побегоше?

ШТАУФАХЕР. После злочина сви су побегли,
Свак за се, на пет разних крајева,
Да се никад више не виде. —
Биће да негде Иван војвода
По бреговима лута усамљен.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Тако им злочин не донесе плод!
Освета плода не носи, јер та
Сама је себи храна ужасна,
Наслада њена јесте смрт и крв,
А ситост њена грозота и страх.

ШТАУФАХЕР. Убијце неће крв наградити;
Али ми чистих руку беремо

Крвавог дела благословен плод.
 Једног се грдног страха лишисмо,
 Јер је слободе наше највећи
 И најгрознији пао тиранин;
 И, како веле, сад ће скиптар прећ'
 На другу лозу с лозе Хапсбуршке,
 Држава хоће да при избору
 Своје слободно право одржи.

ВАЛТЕР ФИРСТ *и више њих:*

Јесте ли чули штогод о томе?

ШТАУФАХЕР. Гроф Луксенбуршки* број је највећи
 Гласова добио, он је изабран.

ВАЛТЕР ФИРСТ. Среће ли наше, кад уз државу
 Стално и верно ми смо стајали;
 Сад се у правду уздат можемо!

ШТАУФАХЕР. Са господаром новим требајује
 Да пријатељство чврсто свежемо,
 Од Аустрије штитиће нас он.

(Сељаци се грле).

(Долази сакристан са једним државним поклицаром).

САКРИСТАН. Овде су земље поглавари сви.

РЕСЕЛМАН *и више њих:* Које је добро?

САКРИСТАН. Гласник државни
 Оно нам писмо, ево, доноси.

СВИ (Валтеру Фирсту) Отпечатите и прочитајте.

ВАЛТЕР ФИРСТ (чита).

„Умним вођама Швица, Уриа
 „И Унтервалдена, Елизабета
 „Краљица милост и свако добро
 „Испоручује“.

МНОГО ГЛАСОВА. Шта ли то хоће
 Краљица? Њеном владању је крај.

* Гроф Луксенбуршки —: Хајнрих VII., наследник Албрехтов (1308—1313)

ВАЛТЕР ФИРСТ (чита).

„У големоме болу срца свог
 „И удовичкој тузи, где је смрт
 „Крвава баца краља њезиног,
 „Још се краљица сећа љубави
 „И старе верности земље Швајцарске“.

МЕЛХТАЛ. У својој срећи није никада
 Ово чинила.

РЕСЕЛМАН.

Мир да чујемо!

ВАЛТЕР ФИРСТ (чита).

„Па се у верни узда народ тај
 „Да ће показат презир праведни
 „Спрам јатацима дела крвавог;
 „Стог очекује од те земље три,
 „Да убијцама неће крити траг,
 „Но да ће верно помоћи да њих
 „У осветничке руке предаду,
 „Сећајући се старе љубави
 „И све милости, што су примале
 „Од Рудолфовог дома владарског“.

(Међу сељацима се показују знакови срџбе.)

МНОГО ГЛАСОВА (са пронијом):

Примали љубав и милости све!

ШТАУФАХЕР. Ми смо од оца милост примали,

Но чим од сина да се хвалимо?
 Да ли нам стара права потврди,
 К'о што пре њега други цареви?
 Је ли праведни суд изрицао,
 И заштићав'о народ невини?
 Да л' посланике наше саслуша,
 Што их због мука својих спремасмо?
 Од свега тога не учини краљ
 Ни једно цигло овом народу,
 И да ми сами права згажена
 Не подигисмо руком јуначком,

Не би га наша беда ганула —
Њему захвалност? Он по странама
Овим захвалност није сејао.
На високом је месту стајао
И народима својим мог'о је
Да буде један отац праведни;
Но он за своје само брин'о се,
Па они нека за њим и плачу!

ВАЛТЕР ФИРСТ. Нећемо клицат паду његовом.

Нити се сада зала сећати,
Које је нама амо спремао,
То нек је од нас далеко! Но тек
Да се ми за смрт краља светимо,
Што добром никад не обдари нас,
И да гонимо оне, који нам
Никада ране нису задали,
То не приличи нама никако.
Љубав се силом стећи не може;
Смрт нас његова сада решава
Од наметнуте сваке дужности,
— Више му ништа дати немамо.

МЕЛХТАЛ. И ако с бола цвили краљица,
И вапијући гледа у небо,
Зато видите где ослобођен
Сав народ један небу истоме
Уздиже своје захвалности глас —
Само ко сузе сеје, сузе жње.

ШТАУФАХЕР (народу). А где је Тел? Он само није ту.
Што је слободе наше зачетник.
Он је највеће нама донео.
Он је највеће муке поднео,
Сви, сад, пођимо дому његовом,
И сви у један ускликнимо глас:
Нек избавитељ живи свију нас. (Сви одлазе).

ПОЈАВА ДРУГА.

Трем Телове куће.

На огњишту гори ватра. Отворена врата показују слободни простор.

ХЕДВИГА, ВАЛТЕР и ВИЉЕМ

ХЕДВИГА. О, драга децо, ваш је отац жив!
Он данас стиже! Он је слободан,
И ми, и све је, све је слободно!
Ваш отац целу земљу спас'о је!

ВАЛТЕР. И ја ту, мајко, имам удела!
И ја се морам с њим споменути —
Стрела ми оца прође уз теме,
А ја ни мало нисам задрхт'о!

ХЕДВИГА (загрлила га). Да, опет ми те Бог поклонио!
Мајка је тебе два пут родила!
За те је два пут бол претрпела!
Но он је прош'о, хвала Господу!
И ви сте живи, живи обадва,
И драги отац данас враћа се!

(На кућним вратима појави се један монах).

ВИЉЕМ. Гле, мајко, ту је један калуђер!
Извесно чека да му уделиш.

ХЕДВИГА. Па уведи га амо унутра,
Нека се чашом пића окрепи,
Нек зна да ово дом је радости.

(Оде и поврати се скоро са пехаром вина).

ВИЉЕМ (монаху). Уђитê амо, добри човече,
Мајка ће вама пића изнети.

ВАЛТЕР. Ходите амо, отпочините,
Па окрепљени пут продужите.

МОНАХ (плашљиво звера око себе).

Где сам? Како се зове овај крај?

ВАЛТЕР. Јесте ли зашли с пута овамо.
Када не знате овај предео?
У Бирглену сте, крају Уриу,
Куда се иде у Дђ Шехенски.

МОНАХ (Хедвиги која се врати с пехаром вина).

Јесте ли сами? Је л' муж код куће?

ХЕДВИГА. Ја га баш, ево, сад очекујем.

Но шта је вама? Мени изглед ваш

Не збори да ви добра носите.

Но ко сте да сте, ви сте потребни —

Окрепите се, дете, узмите! (Пружи му пехар).

МОНАХ. Ма како чезно, за напитком тим,

Примити нећу, док не дате реч —

ХЕДВИГА. Моје одело не додирујте,

Не пристајте, стојте одаље,

Ако хоћете да вас саслушам.

МОНАХ. Ове ми ватре гостољубиве,

И ваше драге деце веселе,

Коју ја, ево, грлим истински — (маши се деце).

ХЕДВИГА. Али, човече, шта ви хоћете?

Натраг од моје деце бежите!

Ви нисте монах! Не ви нисте то!

Смиреност у тој ризи пребива,

А њу на вашем лицу не видим.

МОНАХ. Ја сам вам човек најнесретнији.

ХЕДВИГА. Бол се истински одмах осети —

Но ваш ми поглед дави душу сву.

ВАЛТЕР (скочи весело).

Ево нам оца, мајко! Погледај! (отрчи напоље).

ХЕДВИГА. О, Боже! (Пође али се у стрепњи заустави).

ВИЉЕМ (потрчи). Отац!

ВАЛТЕР (с поља).

Ти си опет ту —

ВИЉЕМ (с поља). О, оче, оче, драги оче мој!

ТЕЛ (с поља). Јест, драга децо, ја сам опет ту —

А где је ваша мати, децо, где? (улазе унутра)

ВАЛТЕР. На вратима стоји, даље не може;

Дрхти од страха и од радости.

ТЕЛ (зове). Где си. Хедвига? Милостиви бог

Помого нам је! Нас крвник више

Неће делити.

ХЕДВИГА (обеси му се о врату). Теле, Теле мој,
Какав ли с тебе ја претрпљех страх!

(Монах пажљиво посматра).

ТЕЛ. Заборави га, и сад радосно
Живи, Хедвига! Ја сам опет ту!
У својој колеби и на добру свом!

ВИЉЕМ. А, оче, где је твоја стрела, где?

ТЕЛ. Више је, дете, нећеш видети.
На свето сам је место ставио;*
Њом више нећу никад ловити.

ХЕДВИГА. О, Теле, Теле! (испусти се из загрљаја и
устукне**)

ТЕЛ. Шта те плаши то?
Чега се, драга жено, бојиш ти?

ХЕДВИГА. Како — како се мени повраћаш? —
Смем ли ја твоју руку стиснути? —
Та рука — Боже!

ТЕЛ (нежно и храбро.) Бранила је вас,
И целој земљи даровала спас!
Ја је слободно небу дићи смем!

(Монах се нагло тргне; Тел га опази.)

А ко је ови брат што стоји ту?

ХЕДВИГА. Ја сасвим, ето, заборавих на њ!
Ти с њиме збори — мене хвата страх
И језа кад је близу мене он.

МОНАХ (ступи ближе.)
Јесте ли ви Тел, стрелац чувени,
Од чијег хитца паде намесник?

ТЕЛ. Да, ја сам главом, и од никога,
На овом свету, ја то не кријем!

МОНАХ. Ви сте Тел, дакле! Под ваш ме је кров
Довела сама рука божија!

* На свето сам је место ставио —: побожни обичај да се оружје великих дела приноси богу као жртвени дар.

** Устукне —: Хедвига се сети да је Тел учинио крвопролиће.

ТЕЛ (мери га очима.)

Ви к'о да нисте монах? Ко сте ви?

МОНАХ. Ви намеснику задали сте смрт,
Јер вам худ беше — Тако исто ја
Смак'о сам једног свога злотвора,
Што ми је моје право одуз'о —
К'о и мој и ваш беше душманин —
Ја сам од њега спас'о народ ваш

ТЕЛ (устукне). Ви сте — Ужасно! Децо, бежите!
Унутра, драга жено! децо, сви!
Ви сте — Злосрећо!

ХЕДВИГА. Боже, ко је то?

ТЕЛ Не питај! Бежи. Брзо унутра!
То деца наша чути не смеју. (Монаху.)
Иди из ове куће — на поље!
Под једним кровом не смеш с нама бит.

ХЕДВИГА. Шта је то, куку? Децо овамо. (Оде с децом).

ТЕЛ (Монаху.) Ви сте војвода аустријски — Знаш!
Ви сте свог стрица цара убили.

ИВАН ПАРИЦИДА* Јер је баштину моју отео,

ТЕЛ. Свог стрица смакли, смакли цара свог!
И вас још земља држи! И вас још
То сунце греје!

ПАРИЦИДА. Теле, чујте пре —

ТЕЛ. Попрскан крвљу оца** и цара,
Ти смеш да ступиш у мој чисти дом?
Ти смеш да станеш пред свет поштени
И гостопримства право захтеваш?

ПАРИЦИДА. Ја код вас мишљах милосрђа наћ
И ви сте исто, као и ја сам,
Осветили се своме злотвору.

ТЕЛ. Бедниче црни! Зар ти с праведном
Одбраном мојом смеш помешати

* Парицида — оцеубица.

** Краљу оца —: старатељ-тутор сматра се као отац.

Свог славољубља злочин крвави?
 Јеси ли своју децу бранио?
 Јеси ли чув'о светост огњишта?
 И отклонио смрт са својијех?
 — Ја чисту руку небу подижем,
 Проклинем тебе и твој злочин црн —
 Ја тек осветих светост родства свог,
 А ти је гнусно, срамно оскврни —
 Ја ништа с тобом немам делити —
 Ти си убијо, а ја најдраже
 Своје на свету само бранио.

ПАРИЦИДА. Ви ме рушите у очајан јаз,
 А ја утехе реч сам желео.

ТЕЛ. Кад с тобом зборим, ја се грозим сав.
 Иди! Ужасни свој пут настави,
 Остави ову чисту колебу,
 Где безазленост чедна пребива!

ПАРИЦИДА (окрене се да иде).

'Вако не могу, 'вако нећу ја
 Више на овом свету живети!

ТЕЛ. Ипак те жалим — Боже небесни!
 Тако млад, тако рода отменог,
 Рудолфов унук, унук цара мог,
 Као убијца бежи на мој праг,
 На праг човека убогог, и ту
 У очајању своме прекљине

ПАРИЦИДА. О, чујте! Ако плакат можете,
 Расплачите се на мој удес црн; —
 То је ужасно — Ја сам био кнез,
 И могао сам бити срећан друг,
 Да нестрпљиве жеље свладах мах.
 Срце ми завист гризла је к'о црв —
 Вид'о сам где се млади рођак мој,
 Леополд, чашћу овенчава, где
 У награду му дају земљу, власт,
 А мене пуста, што сам врсник с њим,
 Везаше ланцем малољетности.

ТЕЛ. Бедниче, добро познав'о те стриц,
 Када ти није предо баштину!

Јер лудим чином сам си оправд'о
Његову мудру, добру одлуку!
— Где су крвави твоји јатаци?

ПАРИЦИДА. Где их освете дух је одвео
Од злосретнога дела нашега,
Више их нисам никад видео.

ТЕЛ. Знаш ли потеря да је за тобом?
Да те пријатељ не сме штитити,
А да душману циљ си слободан!

ПАРИЦИДА. Зато и тражим путе скривене;
У колебе се не смем свраћати,
Но у пустињу корак управљам;
И, бојећи се себе самога,
По бреговима лутам усамљен,
И у потоку кад видим свој лик,
Ја се од самог себе ужаснем.
О, ако знате шта је самилост — (паде на колена
преда њ).

ТЕЛ (окрећући главу од њега).
Та устаните горе!

ПАРИЦИДА. Нећу, док
Не пружите ми руку помоћну!

ТЕЛ. А да л' ја могу вама помоћи?
Ја један грешни човек убоги?
Ипак устан'те — нек сте најгоре
На овом свету зло учинили,
Човек сте исто као и ја сам;
С Телом се нико није растао
Скрхане душе и без утехе —
Што Тел могао, учиниће Тел.

ПАРИЦИДА (скочи на ноге и силно га зграби за руку).
Ви ми са душе очај скинусте.

ТЕЛ. Пустите руку — Ви ићи морате.
Ви не можете часа једнога
Непроказани овде остати,
Ниги можете на то мислити
Да би вам когод дао заштите —
Куда мислите?

ПАРИЦИДА. Ах, зар знадем ја!

ТЕЛ. Па, ево, чујте сада моју реч,
Што ми у срце бог усађује.
У Италију ићи морате,
Тамо, где'но је Светог Петра град;
Пред ноге папи челом паните,
Исповедите њему тешки грех,
И покајањем сперте с душе крв.

ПАРИЦИДА. Ако ме преда осветнику мом?

ТЕЛ. Што вам год буде он наредио,
То знајте да је бог одредио.

ПАРИЦИДА. У непознату земљу како ћу?
Ја тамо пута не знам, нити смем
Придружити се путницим.

ТЕЛ. Пут
Ја ћу вам рећи, добро пазите!
Пењ'те се горе према реци Рајс,
Што с брега пада с дивљим хуктањем —

ПАРИЦИДА (ужасне се).
Зар да Рајс опет видим? Река та
Текла је при мом црном злочину.

ТЕЛ. Изнад понора води пут, и он
Крстовима је многим означен,
Што тамо стоје као споменик
Путника̂ што их усов затрп'о.

ПАРИЦИДА. Страхотâ земних мене није страх,
Само да свладам срца дивљи бол.

ТЕЛ. Пан'те пред сваки крст и тешки грех
Перите с душе сузом покајном —
И пређете ли сретно страшни пут,
И на вас буру брег не обори
Озго са свога ледног превоја,
Стижете на мост водом запрашен*.
Ако под вашим грехом не прсне,

* мост водом запрашен —: пенећи се и прашећи река Рајс удара о мост.

И пређете ли сретно прђ њега
 Тад једна црна пуца клисура,
 Где никад није још светлио дан —
 Прођите кроз њу, и она ће вас
 Довест у ведру долу радости —
 Но кроз њу брзо проћи морате,
 Јер ви не смете ту оклевати,
 Где мир и вечни покој борави.

ПАРИЦИДА. Краљу Рудолфе! Ти прадеде мој!
 Тако у земљу твога царства*, вај,
 Вуче се, ево, бедни унук твој!

ТЕЛ. Све пењући се тако на више,
 Ви ћете стићи на врх Готардски,
 Где 'но су вечна чиста језера,
 Што их небесне дажде саздају
 Ту се с Немачком земљом делите,
 И једна друга река весела
 У Италију вас ће одвести —
 У обећани вама свети крај,
 Где вас грехова чека опроштај —

(Чују се пастирске мелодије из многи алпински труба.)

Идите! Неке чујем гласове.

ХЕДВИГА (хитно долази). То где си, Теле? Отац долази
 Завереници сви, у веселој
 Поворци, ево, амо стижу с њим —

ПАРИЦИДА (замота се).

О, тешко мени! Где се сретни свет
 Скупља, ту нема за ме боравка.

ТЕЛ. Хедвига, хајде, нек се човек тај
 Окрепи пићем, а уз то му дај
 Добар брашеник, јер је његов пут
 Далек, а нигде конак неће наћ'
 Брзо! Они се ближе.

ХЕДВИГА.

Ко је то?

ТЕЛ. Не питај! И кад пође одавлен,
 Окрени очи, нека не виде
 Којијем путем он је отиш'о

* у земљу твога царства —: у Италију.

Парицида хитно дође спрам Тела; али он му руком покаже пут и оде. Пошто обадва оду у два разна правца, слика се промени:

ПОСЛЕДЊА ПОЈАВА

Пред Теловом кућом види се цео простор долине, коју наоколо брегови затварају. Она је пуна сеоског света, који је груписан у сликовиту целину. Други сељаци стижу преко високог брвна, који води преко дивљег великог потока Шехена. Валтер Фирст са два унука, Виљемом и Валтером Телом, Мелхтал и Штауфахер иду напред а други за њима. Док им Тел на сусрет ступи, сви га предусретају са бурним клицањем:

СВИ. Живео смели и јуначки Тел!
Наш славни стрелац и избавитељ!

Док се предњи тискају да до Тела допру и с њим се загрле, појави се још и Руденц са Бертом. Руденц се грли са сељацима а Берта са Хедвигом. Свирка с брегова прати ову нему сцену. Кад свирка престане, Берта ступи у средину народа.

БЕРТА. Сељани! Смели завереници!
И мене у свој савез примите,
К'о прву сретну, што је закриље
Нашла у овој земљи слободе.
У ваше храбре, руке полажем
Сва своја права — хоћете ли ме
Као пучанку вашу штитити?

СЕЉАЦИ. Хоћемо крвљу и иметком свим.

БЕРТА. Хвала вам. Тако овом детићу
Ја пружам, ево, руку верену,
Као пучанка, као Швајцарка
Једна слободна мужу слободном!

РУДЕНЦ. А ја све своје слуге кметове,
Ослобођавам јарма кметовског.
(Кад свирка поново весело допре, завеса пада).

КРАЈ.

НАПОМЕНА.

Сва делимична тумачења у овом преводу, узета су из немачког коментара: *Schillers Wilhelm Tell* од др. Алберта Ципера. Прев.

ИСПРАВЦИ.

- На стр. 19. место *врица* треба ставити *огрљак*.
Како јој лепо стоји *огрљак*.
И чим јој с врата скинем *огрљак*.
- На стр. 28. у реду 4. треба да стоји:
Скупи и тајно посаветује.
- На стр. 33. Сам човек лакше при бродолому,
Себи помогне.
- На стр. 52. треба овако исправити:
Младеж нам грабе туђе мађије,
И свуд врх наших гора вребају.
- На стр. 101. Сва ће се лађа о хрид разбити,
Што ту ненадно са дна избија.

